T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN MİLLÎ VE MANEVİ DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF AKÇA

Tez Danışmanı
DOÇ. DR. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARININDA YER ALAN METİNLERİN MİLLÎ VE MANEVİ DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ELİF AKÇA

Tez Danışmanı
DOÇ.DR. HULUSİ GEÇGEL

ÇANAKKALE – 2023

T.C.
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Elif AKÇA tarafından Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL yönetiminde hazırlanan ve 07.06.2023 **tarihinde** aşağıdaki jüri karşısında sunulan "**Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin Millî ve Manevi Değerler Bakımından İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi**" başlıklı çalışma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL (Danışman)	……
Dr. Öğr. Üyesi Fatih KANA	……
Doç. Dr. Arzu ÇEVİK	…….

Tez No : ……..
Tez Savunma Tarihi : 07.06.2023

……
Doç. Dr. Yener PAZARCIK
Enstitü Müdürü
07/06/2023

ETİK BEYAN

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi taahhüt ve beyan ederim.

Elif AKÇA
07/06/2023

TEŞEKKÜR

Çalışmanın planlamasından tamamlanma sürecine kadar, her aşamasında bana yardımcı olan saygıdeğer hocam ve danışmanım Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL'e, lisansüstü eğitimim süresince kendisinden ders aldığım, deneyim ve görüşlerinden yararlandığım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Fatih KANA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim hayatımın en önemli anlarında yanımda olan, yardımlarını benden esirgemeyen, gerektiğinde benimle çalışan sevgili eşim Cemil AKÇA'ya ve biricik kızım Elif Ela AKÇA'ya teşekkür ederim. Bu meşakkatli ve sıkıntılı süreçte her zaman güler yüzleriyle beni destekleyen sevgili ablam Zeynep ÖZAY'a ve anne-babama sonsuz teşekkürleri sunarım.

Tezimde emeği geçen isimlerini sayamadığım herkese çok teşekkürler.

Elif AKÇA

Çanakkale, Haziran 2023

ÖZET

ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN METİNLERİN MİLLÎ VE MANEVİ DEĞERLER BAKIMINDAN İNCELENMESİ VE ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ ÇERÇEVESİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ

Elif AKÇA
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Hulusi GEÇGEL
07/06/2023, 135

Bu çalışmanın amacı, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri millî ve manevi değerler bakımından incelemek ve bu değerlerin eğitimini öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmektir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan ve seçilen ders kitaplarından faydalanılmıştır. Çalışmada doküman olarak 5.6.7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitapları ele alınmıştır. Öğretmenlerin millî ve manevi değerlerin eğitimi hakkındaki görüşlerini öğrenmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır.

Çalışmada 128 okuma metninin 94'ünde ve 32 dinleme/izleme metninin 20'sinde millî ve manevi değerlere ilişkin vurgulara rastlanmıştır. En fazla vurgulanan millî manevi değerin; "aile" (116); en az vurgulanan değerin ise "millî marş" (13) olduğu görülmektedir. Millî ve manevi değerlere ilişkin okuma metinlerinde toplamda 545 vurgu, dinleme metinlerinde ise toplamda 103 vurgu tespit edilmiştir. Bu değerlerin en fazla yer aldığı tema "Millî Kültürümüz", en az yer aldığı tema ise "Doğa ve Evren" temasıdır. Millî ve manevi değerlerin en fazla yer aldığı metin türü hikâye edici metinler, en az yer aldığı metin türü ise şiirdir.

Öğretmen görüşleri incelendiğinde millî ve manevi değerler kavramıyla ilgili öğretmenlerin sıkça üzerinde durduğu kavramlar; vatanseverlik, kültür ve tarih bilincidir. Öğretmenler millî ve manevi değerler eğitiminin gerekli olduğunu fakat Türkçe derslerinde bu

eğitimin yeterli düzeyde yapılmadığını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan öğretmenler millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında "hikâye edici metin" türünden daha fazla yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Görüşmeler sonucunda millî ve manevi değerlerin metinler aracılığıyla kazandırılması ve etkinliklerle desteklenmesi gerektiği, bu değerleri anlatırken rol model olma, canlandırma, örnek olay, ilgili değerle hikâye yazma gibi yöntem ve tekniklerin kullanılmasının faydalı olacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Millî ve Manevi Değerler, Değerler Eğitimi, Ders Kitapları, Öğretmen Görüşleri.

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE TEXTS IN SECONDARY SCHOOL TURKISH TEXTBOOKS IN TERMS OF NATIONAL AND SPIRITUAL VALUES AND EVALUATION WITHIN THE FRAMEWORK OF TEACHER'S OPINIONS

Elif AKÇA

Çanakkale Onsekiz Mart University

School of Graduate Studies

Master of Science Thesis in Turkish and Social Sciences Education

Advisor: Assoc. Dr. Hulusi GEÇGEL

07/06/2023, 135

The aim of this study is to examine the texts in the secondary school Turkish textbooks in terms of national and spiritual values and to evaluate the education of these values within the framework of teachers' opinions. The case study design, one of the qualitative research methods, was used in the study. Semi-structured interview questions and selected textbooks were used as data collection tools. In the study, 5.6.7 and 8th grade Turkish textbooks were considered as documents. A semi-structured interview form was used to learn the views of teachers on the education of national and spiritual values.

In the study, emphases on national and spiritual values were found in 94 of 128 reading texts and 20 of 32 listening/watching texts. The most emphasized national moral value; “family” (116); it is seen that the least emphasized value is the "national anthem" (13). A total of 545 emphases in reading texts and 103 emphases in listening texts were identified. The theme with the highest number of national and spiritual values is "Our National Culture", and the theme with the least is "Nature and the Universe". The type of text in which national and spiritual values are mostly included are narrative texts; The least common text type is poetry.

The national and moral values that teachers emphasize most are patriotism, culture and historical awareness. Teachers stated that national and moral values education is

necessary. They stated that national and spiritual values education is not at a sufficient level in Turkish lessons and they benefited more from the "story text" type in gaining national and spiritual values. As a result of the interviews, it was concluded that it would be beneficial to use methods and techniques such as role modeling, animation, case study, and story creation while explaining these values that national and spiritual values should be gained through texts and reinforced with activities.

Keywords: National and Spiritual Values, Values Education, Textbooks, Teachers' Opinions.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

JÜRİ ONAY SAYFASI……..... i
ETİK BEYAN…… ii
TEŞEKKÜR……... iii
ÖZET ……..…….. iv
ABSTRACT …….. vi
İÇİNDEKİLER ……..…… viii
SİMGELER ve KISALTMALAR……..…… xii
TABLOLAR DİZİNİ…….…. xiii

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu…….. ...…… 1
1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler…….. ....…….. 4
1.2.1. Problem Cümlesi…… ....…….. 4
1.2.2. Alt Problemler……... 4
1.3. Araştırmanın Amacı…….. 5
1.4. Araştırmanın Önemi…….. 7
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları……. 9
1.6. Varsayımlar……... 9
1.7. Tanımlar…… 10

İKİNCİ BÖLÜM
KURAMSAL ÇERÇEVE 12

2.1. Eğitim……...…….... 12
2.2. Değer Kavramı……...…..…… 13
2.3. Değerler Eğitimi…… 14
2.3.1. Karakter Eğitimi…… 15

2.3.2. Vatandaşlık Eğitimi…… 16
2.3.3. Ahlak Eğitimi……. 16
2.4. Değerlerin Sınıflandırılması……... 17
2.4.1. Spranger Değer Sınıflaması…… 18
2.4.2. Rokeach Değer Sınıflaması…… 19
2.4.3. Schwartz Değer Sınıflaması……. ……. 20
2.4.4. Nelson Değer Sınıflaması……... 21
2.5. Millî ve Manevi Değerler……... 21
2.6. 2019 Yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi…… 22
2.7. Türkçe Dersi Millî ve Manevi Değerler Eğitimi……..... 24
2.8. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler ve Millî/Manevi Değerler…… 25
2.9. Türkçe Öğretmenleri ve Millî/Manevi Değerler…… 26
2.10 İlgili Araştırmalar…….. 27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 33

3.1. Araştırmanın Modeli……....……..... 33
3.2 Araştırmanın Çalışma Grubu……....……..... 34
3.3. Veri Toplama Araçları……....……..... 36
3.4. Verilerin Toplanması…….. ....……..... 38
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması……....……..... 39
3.6. Geçerlilik ve Güvenirlik…… 40

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA BULGULARI 41

4.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Millî ve Manevi Değerler Açısından Uygun Olma Durumunun İncelenmesine Yönelik Bulgular……. 41
4.1.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Okuma Metinlerinin Sayısı…….. 42
4.1.2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Dinleme Metin Sayısı…….. 42

4.2. 5. Sınıf Anıttepe Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular……. 43

4.3. 5. Sınıf Anıttepe Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…… 48

4.4. 5. Sınıf Anıttepe Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 51

4.5. 6. Sınıf Ata Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…… 52

4.6. 6. Sınıf Ata Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 57

4.7. 6.Sınıf Ata Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 60

4.8. 7. Sınıf Özgün Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…… 61

4.9. 7. Sınıf Özgün Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 66

4.10 7. Sınıf Özgün Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 69

4.11 8. Sınıf MEB Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…… 70

4.12 8. Sınıf MEB Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 75

4.13 8. Sınıf MEB Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular…….. 77

4.14 Türkçe Derslerinde Millî ve Manevi Değerler Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Yönelik Bulgular……. 78

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ ve ÖNERİLER 109

5.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerle İlgili Sonuç ve Tartışma……. 109

5.1.1. 5. Sınıf Anıttepe Yay.Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç…… 110

5.1.2. 6. Sınıf Ata Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç ....……..... 112

5.1.3. 7.Sınıf Özgün Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç……. 114

5.1.4. 8. Sınıf MEB Yay. Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç……. 115

5.2. Türkçe Derslerinde Millî ve Manevi Değerler Eğitiminin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesine Yönelik Sonuç……. 117

5.3 Öneriler……. 123

KAYNAKÇA ...……. 125

EKLER ……..……. I

EK 1. Öğretmen Görüşme Formu ……..…… III

ÖZGEÇMİŞ ….……..... IV

SİMGELER VE KISALTMALAR

akt.	aktaran
bkz.	bakınız
f	frekans
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDÖP	Türkçe Dersi Öğretim Programı
s.	sayfa
vb.	ve benzeri
vd.	ve diğerleri

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo No	Tablo Adı	Sayfa No
Tablo 1	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarına İlişkin Sayısal Bilgiler	34
Tablo 2	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında İncelenen Metinlere İlişkin Sayısal Bilgiler	35
Tablo 3	Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler	36
Tablo 4	Millî ve Manevi Değerler Formu	37
Tablo 5	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Okuma Metinlerinin Sayısı	42
Tablo 6	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Dinleme Metinlerinin Sayısı	43
Tablo 7	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	44
Tablo 8	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	47
Tablo 9	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	49
Tablo 10	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	50
Tablo 11	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	51
Tablo 12	5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	52

Tablo 13	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	54
Tablo 14	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	56
Tablo 15	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	58
Tablo 16	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	59
Tablo 17	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	60
Tablo 18	6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	61
Tablo 19	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	62
Tablo 20	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	65
Tablo 21	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	67
Tablo 22	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	68
Tablo 23	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	69
Tablo 24	7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	70
Tablo 25	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	71
Tablo 26	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerler	74
Tablo 27	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	75
Tablo 28	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağlımı	76
Tablo 29	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî	77

	ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	
Tablo 30	8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Dinleme Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Metin Türlerine Göre Dağılımı	78
Tablo 31	Millî ve Manevi Değerler Kavramıyla İlgili Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	79
Tablo 32	Türkçe Derslerinde Millî ve Manevi Değerler Eğitiminin Gerekliliğine Dair Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	81
Tablo 33	Türkçe Derslerinde Millî ve Manevi Değerler Eğitiminin Yeterliliği Konusunda Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	84
Tablo 34	Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında En Çok Aktarılan Millî ve Manevi Değerlerle İlgili Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	87
Tablo 35	Türkçe Derslerinde Millî ve Manevi Değerleri Kazandırmak İçin Türkçe Öğretmenlerinin Yararlandığı Uygulamalar	89
Tablo 36	Millî ve Manevi Değerlerin Kazandırılması Konusunda Önerilere Dair Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	92
Tablo 37	Millî ve Manevi Değerlerin Kazandırılmasında Ailelerin Bilinçli Olma Durumuna Yönelik Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	95
Tablo 38	Millî ve Manevi Değerleri Aktarabilmek İçin Türkçe Öğretmenlerinin Kullanmayı Tercih Ettiği Metin Türleri	97
Tablo 39	Millî ve Manevi Değerlerin En fazla ve En Az Yer Aldığı Temalara İlişkin Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	100
Tablo 40	Millî ve Manevi Değerlerin Kazandırılmasında Yaşanan Zorluklarla İlgili Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	102
Tablo 41	Türkçe Derslerinde İşlenen Millî ve Manevi Değerlerin Öğrencilerde Farkındalık Yaratma ve Davranışa Yansıma Durumuyla İlgili Türkçe Öğretmenlerinin Görüşleri	105

BİRİNCİ BÖLÜM
GİRİŞ

Bu bölümde sırasıyla araştırmanın problem durumu, problem cümlesi, alt problemleri, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın sayıltıları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem Durumu

21. yüzyılda küreselleşmenin etkisiyle dünya genelinde birtakım değişimler yaşanmaktadır. Yaşanan bu değişimler topluma faydalı olurken bazen de istenmeyen durumların yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu olumsuz durumlar bireyin bir parçası olduğu toplum düzeninde aksaklıklar meydana getirmektedir. Ülkemizde yaşayan bireyler de son yıllarda bu değişimlerden etkilenmekte ve popüler kültürün de baskısıyla geleneksel değerlerden uzaklaşmaktadır. Bireylerin gelenek, görenek, inanç ve değerlerinden uzaklaşması, kendi kültürüne yabancılaşmasına ve ahlaki çöküşe zemin hazırlamaktadır (Arıtaşı, 2017; Gabarino, 2004). Toplumda yaşanan bu değişimler o toplumun bireylerini de etkilemektedir. Özellikle toplumun dinamiklerini oluşturan genç nesiller arasında değerler yok sayılmakta, şiddet olayları, madde bağımlılığı, cinsel istismar ve intihar eğilimleri gibi davranış bozuklukları artmaktadır (Gysberg ve Henderson, 2000). Bu davranış bozukluklarının temelinde aile birliğinin erozyona uğraması, sosyal medya bağımlılığı, şiddet olayları, ahlakî değerlerin unutulması, toplumdan uzaklaşarak bireysel yaşama çabaları gelmektedir (Sari, 2013).

Günümüzde insanların bireysel hareket etmesi, çıkar odaklı davranması ve en önemlisi artan şiddet ve suç olayları değerler eğitiminin önemini arttırmaktadır (Merter ve Şekerci, 2015). Değerler eğitiminin en önemli görevi unutulmuş değerleri insanlara tekrar kazandırarak bireysel ve toplumsal huzuru sağlamaktır. Bu sayede toplumlar kendi geleceklerini teminat altına alabilmektedirler. Son yıllarda değerler eğitimi pek çok ülkenin politik gündemlerinde yer almaktadır (Veugelers ve Kat, 2003). Huzurlu bir şekilde gelecek kuşaklara değerlerini iletebilen toplumlar gelişmekte ve kalkınmaktadır. Çünkü değerler eğitimi insanları geliştirmenin yanında kurumları da geliştirmektedir (Yaşar, Kasa

ve Bayır, 2015). Değerler, evrensel özelliklerin yanı sıra toplumlar tarafından algılanış biçimine göre ulusal (millî) değerler olarak da ifade edilmektedir. Her millet, bireylerini kültürleme sürecinde bireylerin kendi değerlerini benimsedikten sonra evrensel değerlere ulaşmasını bekler (Karatay, 2011).

Dünyada ülkeler eğitim programlarına evrensel ve ulusal değerleri entegre etmeye başlamıştır. Asya ve Latin Amerika'dan sonra Batı ülkelerinde de değerler eğitimi, karakter eğitimi, ahlaki eğitimi gibi farklı terminolojik isimler altında tartışılmaktadır (Veugelers ve Vedder, 2003). Son zamanlarda değerler eğitimi konusunda bir farkındalık oluşmuştur. Millî ve manevi değerler de önemi gün geçtikçe artan eğitim ve öğretim sürecine dahil olan olgular haline gelmiştir. Toplumlar geleneksel ve evrensel değerlerini çocuklarına kazandırmak için eğitime yatırım yaparken, akademik başarının yanına değerler eğitimini de koymalıdır. Bu şekilde gelecek kuşakların davranışlarını ve değerlerini etkilemelidir. Toplumların gelişmesi ve güçlenmesi iyi yetişmiş ahlaklı bireyler sayesinde olacaktır. Okul öncesi dönemden üniversite dönemine kadar her bireyin sağlıklı ahlaki kararlar alabilmesi ve uygun ahlaki davranışlar sergileyebilmesi için gerekli olan beceri ve değerlerin kazandırılması okulların sorumluluğundadır (Ekşi, 2003). Okullar ailede edinilen değerlerin daha da sağlamlaştırılacağı ve üzerine yeni değerlerin ekleneceği ortamlardır (Keskin, 2008). Yaygın eğitim yoluyla ailede kazandırılan millî ve manevi değerler örgün eğitimin bir parçası olan okullarda devam etmektedir. Geçmişte her ne kadar okulun değer kazandırma sürecinde tarafsız olması gerektiğine dair tartışmalar yaşanmış olsa da 21. yüzyıl toplumlarında değerlerin yozlaşması veya kaybolması nedeniyle okulların değer edinme sürecinde aktif rol oynaması gerektiği birçok kişi tarafından kabul edilmiştir (Lickona, 1991). Bu nedenle öğretmenler ve ders kitaplarında yer alan metinler öğrencilere millî ve manevi değerleri kazandırma konusunda önemli bir role sahiptir. Bu değerleri kazandırma sürecinde ana dili eğitiminin verildiği Türkçe dersi önemli konumdadır. Türkçe dersi kapsamında öğrencilere edebi metinler aracılığla temel dil becerileri, millî, manevi ve evrensel değerler kazandırılmaktadır (Yaman, Taflan ve Çolak, 2009: 108).

Bireylerde kalıcı izli davranış değişikliği yaratma süreci olarak tanımlanan eğitimin (Erden, 2014) en önemli görevlerinden biri de toplumca kabul görmüş, üzerinde uzlaşılmış olan kuralları ve kültürün de devamını sağlayan millî ve manevi değerleri öğrencilere

aktarmaktır. Okullarda planlı ve programlı yürütülen değerler eğitimiyle millî ve evrensel değerler gerek ders kitabı metinleriyle gerekse etkinliklerle öğrencilere aktarılmaktadır. Türkçe dersi beceri temelli anadili eğitimi verilen bir ders olduğu için ders kitaplarında yer alan metinlerle hem dört temel dil becerisinin gelişimine katkı sağlanmakta hem de dil aracılığla topluma yön veren millî ve manevi değerlerin gelecek nesillere aktarılması amaçlanmaktadır. Edebi metinlerde yer alan açık ya da gizil değerleri öğrenciler özümserler, özümsedikleri değerleri hayatlarında kullanmaya başlarlar. Bu sayede doğru yanlış farkını ayırt ederek iyiyi ve doğruyu gösteren kahramanı kendine rol model seçer. Böylelikle toplum tarafından benimsenen değerler çocuklara kazandırılmış olur. Ders kitaplarında yer alan metinler öğrencilere, güzel ahlaklı, vatanına milletine faydalı, millî ve manevi değerlere önem veren çevresine duyarlı bireyler olmayı aşılamaktadır. Toplumsal çözülmenin önüne geçmek için değerlerin eğitim ve öğretim süreçlerine dahil edilerek okullarda sistemli bir şekilde kazandırılması gerekmektedir. İçinde yaşadığımız çağın şartları göz önünde bulundurulduğunda geleneksel aile yapısının bozulmasıyla değerlerin öğretimi konusunda öğretmenlere daha fazla görev düşmektedir. Öğretmenler sınıfta sadece ilgili dersin konularını anlatıp geçen bir kişi değil; öğrencinin karşısında karakteriyle olumlu rol model olan ve benliğiyle dimdik duran kişidir. Öğrencilere akademik bilginin yanında neyin doğru, neyin yanlış olduğunu öğreten önemli bir figürdür (Haberman, 1999). Bu nedenle öğrencilerde bir değerler sistemini oluşturma ve kalıcı davranış değişikliği yaratma sürecinde en büyük pay öğretmenlere aittir (Aktepe ve Yel, 2009). Öğretmenlerin olumlu rol model olmasıyla bireylerde duyuşsal gelişim desteklenerek kalıcı izli davranış değişikliği yaratılmış olur.

"*Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır"* (MEB, 2019: 8). İçinde yaşadığımız çağın şartları düşünüldüğünde öğrencilere kazandırılmak istenen değerlerin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, okullarda genel bilgi ve davranışların yanında millî ve manevi değerler mutlaka kazandırılmalı ve konunun öneminin farkına varılmalıdır.

Çalışmanın amacı Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri millî ve manevi değerler bakımından incelemek ve bu değerlerin eğitimini öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirmektir.

1.2. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu bölümde, araştırmanın temel problem cümlesine ve alt problemlerine yer verilmiştir.

1.2.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmada aşağıda yer alan temel problem cümlesine cevap aranmıştır:
"Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde millî ve manevi değerlere ne sıklıkla yer veriliyor, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir? Türkçe dersleri kapsamında millî ve manevi değerlerin eğitimine yönelik öğretmen görüşleri nelerdir?"

1.2.2. Alt Problemler

Araştırmada aşağıdaki alt problemlere ilişkin sorulara cevap aranmıştır:

1. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe Yay.) okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
2. 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Anıttepe Yay.) dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
3. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ata Yay.) okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
4. 6. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Ata Yay.) dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?

5. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün Yay.) okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
6. 7. sınıf Türkçe ders kitabındaki (Özgün Yay.) dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
7. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB Yay.) okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
8. 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki (MEB Yay.) dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin sıklığı nedir, millî ve manevi değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımı ne şekildedir?
9. Türkçe dersleri kapsamında millî ve manevi değerlerin eğitimiyle ilgili öğretmen görüşleri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerde millî ve manevi değerlere ne sıklıkla yer verildiği, bu değerlerin temalara, metin türlerine dağılımı ve millî-manevi değerler eğitiminin öğretmen görüşleri çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır. 21. yüzyılda bilim ve teknolojide yaşanan gelişmeler ve değişimler topluma faydalı olurken bazen de istenmeyen durumların yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu olumsuz durumlar bireyin bir parçası olduğu toplumsal düzende aksaklıklar yaratmaktadır. Bu aksaklıkların giderilmesinde ve toplumsal huzurun sağlanmasında millî ve manevi değerlerin önemi büyüktür. Çağın olumsuz etkilerine karşı koymak için öğrencilerin bu değerleri benimsemesi ve içselleştirmesi önem arz etmektedir. Tarihsel gelişim içinde değerler eğitimi süreci incelendiğinde değerler eğitiminin insanlığın var olmasıyla paralel doğrultuda ortaya çıktığı görülmektedir. Kişi dünyaya gözünü açtığı andan itibaren içinde yaşadığı sosyal çevreyle etkileşim içine girmek, ailesinden öğrendiği davranış ve tutumları sergilemektedir.

Değerler, insanların nasıl davranacaklarını belirleyen, insanları iyiye, güzele yönlendiren, bireyi ve toplumu kalkındıran olgulardır. Bu açıdan bakıldığında da değerler

ve değerler eğitimi eğitim-öğretimde büyük önem taşımaktadır (Çakıroğlu, 2013). Bireylerde kalıcı izli davranış değişikliği yaratma süreci olarak tanımlanan eğitimin (Erden, 2014) en önemli görevlerinden biri de toplumca kabul görmüş, üzerinde uzlaşılmış olan kuralları ve kültürün devamını sağlayan millî ve manevi değerleri öğrencilere aktarmaktır. Değerlerin istendik davranışlara dönüşmesi, planlı ve programlı bir eğitimle sağlanabilmektedir.

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2019). Bu amaç doğrultusunda devletler, varlığını korumak için uyguladıkları eğitim politikalarıyla vatandaşlarına istendik davranışları kazandırmaya çalışmaktadır (Önal ve Kaya, 2006: 22). Bu durumun gerçekleşmesi için toplumsal bilincin oluşması ön koşuldur. Toplumsal bilinç, milli ve manevi değerleri öğrencilere kazandırarak onların bu toplumun geleceğine ışık tutan bireyler olduğu vurgusuyla anlam kazanmaktadır. Bu bilincin kazandırılmasında ve milli ve manevi değerlerin aktarılmasında Türkçe (Ana dili) dersinin ayrı bir yeri vardır. Türkçe dersinde metinler vasıtasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, bununla beraber edebi metinlerde yer alan milli, manevi ve evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Türkçe dersi öğrencilerin; millî, manevî ve evrensel değerlere ulaşarak hassas ve duyarlı bireyler olarak yetişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. (Yaman, 2009: 108). Özellikle 11-14 yaş dönemi öğrencilerin fizyolojik ve psikolojik özelliklerinin geliştiği önemli bir zaman dilimi olması nedeniyle ortaokul öğrencilerine verilecek Türkçe öğretiminin milli ve manevi değerlere ulaşmada yol gösterici nitelikte olması gerekmektedir. Millî bilincin korunması ve milletin devamlılığı açısından da milli ve manevi değerlerin öğretilmesi önem arz etmektedir. Çünkü değerler kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını sürdürür. Bu değerlerin okullarda sistemli bir şekilde kazandırılması o toplumun bireylerini bir amaç etrafında birleştirir, dayanışmayı ve millî bütünleşmeyi destekler.

1.4. Araştırmanın Önemi

Günümüzde küreselleşmeyle beraber popüler kültürün, medyanın ve sanal dünyanın etkisi altında kalan bazı öğrenciler milli ve manevi değerlerden uzak yaşamaktadır. Kendi öz değerlerin uzak bir yaşam kişinin toplumla olan bağlarını zedelemektedir. Bu durumun düzeltilmesi için öğrencilere millî ve manevi değerlerin kazandırılması ve içinde yaşadıkları toplumun kültürüne saygılı olarak hareket etmelerinin gerekliliği anlatılmalıdır.

Günümüzde bilim ve teknolojinin gelişime paralel olarak eğitim kavramında da birtakım farklı anlayışların vurgulandığı görülmektedir. Çoğunlukla eğitim kavramı akademik başarı kavramıyla iç içe düşünülse de eğitim kavramının akademik başarı dışında topluma yön verme, toplumdaki bireylere değerlerini benimsetme, toplumu çağdaş uygarlıklar seviyesine çıkarma gibi görevleri de mevcuttur.

Millî ve manevi değerler yüzlerce yılın birikimi olan topluma yön veren, toplumu şekillendiren ölçülerdir. Toplumda yaşayan kişiler yaşamlarını bu ölçütler çerçevesinde idame ettirirler. Toplumu birbirine kenetleyen millî ve manevi değerler; kültür, inanç, dil, tarih, temayül gibi unsurlardır. Toplumların çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmaları için o toplumda yaşayan kişilerin de değer olarak belli ölçütleri kabul etmeleri gerekmektedir. Millî çerçeveden bakıldığında millî ve manevi değerler eğitimi toplumu oluşturan bireylerin devamlılığı için önem arz etmektedir. Bu değerler kuşaktan kuşağa iletilerek, toplumun fertlerini bir amaç etrafında birleştirerek dayanışmayı, millî bütünleşmeyi sağlar ve korur (Yaman, 2016: 18).

Millî ve manevi değerler eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında farklı yöntem ve tekniklerle çeşitli materyallerle öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Bu değerler aktarılırken yararlanılacak en önemli araçlardan birisi de ders kitaplarının içerisinde bulunan okuma metinleridir. Öğrencilerin ulaşabileceği ekonomik ve pratik olan ders kitaplarında millî, manevi ve evrensel değerlerin aktarılabileceği metinlerin yer alması gerekmektedir. Amaca uygun olarak seçilen metinler vatanını, milletini seven sorumluluklarını bilen kültüründen kopmayan erdemli nesillerin yetiştirilmesinde önemli

bir rol üstlenmektedir. Bu metinler öğrencileri bilgi yönünden donatırken millî ve manevi yönden de gelişmelerine, olumlu davranışlar sergilemelerine kaynaklık etmelidir.

Millî ve manevi değerler toplumu bir arada tutan bağlayıcı unsurlar olduğundan gerek Türkçe derslerinde gerekse ders kitaplarındaki metinlerde bu değerlerin aktarılmasına özen gösterilmelidir. Alanyazın incelendiğinde değerler eğitimi konusunda birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalar incelendiğinde değerler eğitimine ilişkin araştırmalar, üç bölümde ele alınabilir. Birinci bölümde, ders kitaplarında yer alan değerler ve bu değerlerin öğretilmesini konu alan çalışmalar yer almaktadır (Atalay, 2013; Mutlu ve Dinç, 2019; Çelikpazu ve Aktaş, 2011; Doğan ve Gülüşen, 2011; Gerekten, 2018; Gül, 2017; İnnalı, Pehlivan ve Aydın, 2017; Kaşkaya ve Duran, 2017; Mutlu ve Dinç, 2019; Pilav, Demir ve Demir, 2015; Şakiroğlu, 2020). İkinci bölümde değerlerin öğretmen görüşlerine göre incelenmesine yönelik çalışmalar yer almaktadır (Aran ve Demiral, 2008; Balcı ve Yelken, 2013; Bayırlı ve Tüfekçi, 2020; Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013; Gözel, 2018; Kamer ve Şahin, 2021; Ogelman ve Sarıkaya, 2015; Özdaş, Demir ve Oral, 2021; Yiğittir ve Öcal, 2011). Bu çalışmalarda, veri toplama aracı olarak değerler formu ve dokümanlar (kitap, dergi) kullanılmıştır. Üçüncü bölümde ise eğitim kurumlarında kazandırılacak değerlere dair velilerin ve öğrencilerin görüşlerine yer veren çalışmalar ele alınmıştır. Selvitopu, Bora ve Taş (2014)'ın, Sezer (2016)'in çalışmalarında veliler eğitim kurumlarında çocuklarına insanî, millî ve manevî değerlerin kazandırılmasının gerekli olduğunu dile getirmişlerdir. Aktepe ve Yalçınkaya (2016)'nın çalışmasında, öğrencilerin görüşlerine yer verilmiştir. Öğrenciler, okullarda en çok kazandırılmaya çalışılan değerleri; dürüstlük, sorumluluk, doğruluk, yardımseverlik, saygılı olmak, barış, çalışkanlık, hoşgörülü davranmak ve iş birliği şeklinde ifade etmişlerdir. Alanyazın taradığında değerler ve değerler eğitimiyle ilgili çok fazla makale ve yükseklisans tezine rastlanmaktadır. Buna rağmen millî ve manevi değerlerle ilgili az sayıda makale, tez ve araştırmanın bulunması; yapılan çalışmaların genellikle kitap-doküman inceleme ya da öğrencilere yönelik yapılan değerler eğitimi üzerine olması ve çalışmaların kök değerlerle sınırlandırılması alanda millî ve manevi değerler konusunda boşluk oluşturmuştur. Yapılan bu çalışmayla millî ve manevi değerler konusunda ders kitapları ve öğretmen görüşleri birleştirilmiştir Sonuç olarak, değerler eğitimiyle ilgili birçok çalışma yapılmış olsa da millî ve manevi değerlerin ders kitaplarında ne sıklıkla yer aldığına, bu değerlerin temalara, metin türlerine dağılımına ve millî-manevi değerler eğitiminin öğretmen görüşleri çerçevesinde incelenmesi yönelik çalışmaya

rastlanılmamıştır. Milli ve manevi değerler açısından Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve dinleme metinlerini bir bütün olarak ele alan ve bu konuda öğretmen görüşlerini değerlendiren herhangi bir çalışma bulunmamaktadır.

Dolayısıyla yapılan bu çalışma, metinlerde bulunan millî ve manevi değerlerin sıklığının ortaya çıkarılması bu değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımının belirlenmesi ve millî, manevi değerlerin öğretmen görüşleri çerçevesinde incelenmesi açısından önemlidir. Bu çalışma kapsamında elde edilen verilerin Türkçe dersinde işlenecek metinlerin seçimine ve Türkçe dersinde uygulanan millî ve manevi değerler eğitimine katkı sunacağı düşünülmektedir.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma:

- Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu tarafından hazırlanmış olan Türkçe 5. 6. 7. 8. sınıf ders kitabındaki metinlerin millî ve manevi değerler açısından incelenip değerlendirilmesiyle sınırlandırılmıştır.
- Araştırma Çanakkale ve İstanbul ilinde devlet okullarında görev yapan 22 Türkçe öğretmeninin görüşleriyle sınırlı tutulmuştur.

1.6. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmada:

- Alınan örneklemin, Türkçe öğretmenlerini temsil ettiği,
- Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerin, görüşme formundaki sorulara içten ve tüm gerçekliğiyle doğru cevaplar verdiği,
- Araştırma için kullanılan görüşme formunun, araştırma kapsamında aranan soruları cevaplamaya yeterli veriler sağladığı,
- Görüşme sırasında meydana gelen kontrol edilemeyen durumların ve çevresel etkilerin bütün öğretmenler için eşit ölçüde olduğu,
- Araştırmanın örneklemini oluşturan Türkçe öğretmenlerin sayısının yeterli olduğu,
- Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin, veri toplama aracındaki soruları anlama ve algılama konusunda yeterli nitelikte olduğu, varsayılmıştır.

Tanımlar

Eğitim: "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye etme" olarak açıklanmaktadır (TDK, 2005: 518). Geniş anlamda ise eğitim, bireyin kabiliyetlerinin, özellikle ahlak yönünün gelişmesi için ona yön ve şekil verilmesi; bu uğurda yapılan bilinçli ya da bilinçsiz etkilerin tümü olarak ifade edilmektedir (Fidan, 2012).

Değer: Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet (TDK, 2005: 483). Değer/değerler eğitim ve öğretim yönünden şu şekilde tanımlanmaktadır: toplumların varlığını sürdürebilmesi için toplumun bireyleri tarafından ortaklaşa kabul görmüş bütünleştirici ilke ve inançlardır. Bu ilke ve inançlar o toplumun bireylerinin iyiyi ve kötüyü ayırt etme konusunda yol gösterici rol üstlenmektedir (Balcı, Yanpar Yelken, 2010).

Millî ve Manevi Değerler: Toplumların tarihsel gelişim sürecinde meydana getirdiği toplumu oluşturan bireyler tarafından kabul gören inanç, ilke ve olgular, olarak ifade edilmektedir (Yeniyol, 2021). Toplumun büyük bir kısmı tarafından kabul gören değerler, zamanla bireylerin mutlu ve huzurlu yaşamasına olanak sağladığından evrensel, geleneksel, ahlaki, dini değerler ile örf ve adetler iç içe geçerek bütünleşmiş ve toplumda zaman içinde "millî ve manevi değerler" olarak kullanılmaya başlamıştır (Arslan ve Savaşkan, 2015).

Değerler Eğitimi: Örtük veya açık program aracılığıyla, yeni nesle insanî değerleri kazandırma ve bu değerleri davranışa dönüştürme süreci değerler eğitimi olarak adlandırılmaktadır (Ekşi ve Katılmış, 2016: 15). Değerler eğitimi bireylerin doğru ve yanlışı ayırt etmelerinde sağlıklı ilişkiler kurmalarında onlara rehberlik rolü üstlenmektedir.

Türkçe Dersi: Etkili dinlemeyi, doğru ve standartlara uygun konuşmayı, dil bilgisi kurallarını öğretmeyi, güzel okumayı ve yazmayı hedefleyen beceri temelli anadili dersidir. Bununla beraber; öğrencinin millî, manevi, ahlaki, sosyal ve evrensel değerleri de kazanmasını sağlayan ana derslerden biridir (Doğan ve Gülüşen, 2011: 77).

Ders Kitapları: Eğitim ve öğretim faaliyetinin ana kaynağını ders kitapları oluşturmaktadır. Ders kitapları; öğrencinin yaşına ve bilgi düzeyine uygun, bilişsel ve duyuşsal becerilerle zenginleştirilmiş metinlerden oluşan, öğretim programlarının temel ilkelerine göre düzenlenmiş, içinde barındırdığı bilgileri öğrencilere ileten, basılı ve dijital olarak sunulan eğitim-öğretim materyalleridir (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 39).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Eğitim

Eğitim kişilerin istedikleri hedeflere ulaşmalarını sağlayan bir süreçtir. Kişiler bu süre zarfında çeşitli bilgi, beceri, tutum ve farklı davranış özellikleri kazanırlar. Kazanılan bu davranışlar toplumsal yapıda da birtakım değişimlerin yaşanmasına öncülük etmektedir. Sosyal bir varlık olan insan yaşadığı toplumun inançlarını, değerlerini, davranış ve adetlerini edinerek toplumsal yapıya ayak uydurur (Kurtdede ve Fidan, 2009). Kişiler hangi toplumda doğup büyürse o toplumun kurallarını, değerlerini ve normlarını benimser ve kendi toplumuna uygun bir kişilik yapısına sahip olur (Çankırılı, 2015).

Başka bir tanımda ise eğitim; toplumun ya da toplumu oluşturan bireylerin sahip olduğu bilgi, beceri, inanç, kültür ve değerleri kendinden sonra gelecek nesillere iletme işidir. İletilen bilgi, beceri, tutum ve değerler toplumu oluşturan kişilerin özyapısını etkilemektedir. Özyapısı gelişen, değerlerle bezenen kişiler ise sosyal yapının müspet yönde ilerlemesine katkı sunmaktadır. Sosyal yapının olumlu yönde gelişmesi birtakım değerlerin öğrencilere kazandırılması ile mümkün olmaktadır. Eğitim hem gelişmeye hem de geliştirilmeye uygun bir yapıdır (Çankırılı, 2015).

Genel olarak eğitim bireyleri belli amaçlara göre yetiştirerek toplumun idealine yönelik olan değerleri, bireylere iletme süreci olarak tanımlanabilir. Eğitim yoluyla kişide istendik ve kalıcı izli davranışlar meydana getirilmektedir (Ertürk, 2016). Günümüzde eğitimin en önemli alanını oluşturan okullar sosyalleşme ve toplumun değerlerini öğrencilere kazandırma konusunda önemli bir kurumdur (Ercan, 2001). Eğitim konusunda aklımıza ilk önce okullar gelse de eğitim yalnızca okullarda yapılan bir faaliyet değildir.

İnsanları bir mesleğe hazırlamak veya değerleri, kültürü onlara aktarmak topluma uyumlu bireyler yetiştirmek için de örgün eğitimin dışında da açılmış olan bazı kurumlar mevcuttur. Bu sayede eğitim; insanın olduğu her yerde yaygın olarak yürütülmektedir. Eğitim toplumu kültürleme sürecinde aktif rol oynamaktadır (Fidan, 2012). Toplum tarafından idealize edilen değerler kaliteli bir eğitim sürecinin sonucunda kişiler tarafından benimsenirler.

Değerler doğuştan getirilen bir özellik değil, çevre ile etkileşim sonucunda edinilen kazanımlardır. Değerler sonradan kazanılan olgulardır (Aksoy, 2017). Sosyal yapı içinde her şey değerlerle bağlantılıdır ve değerler de eğitim aracılığıyla öğrenilmektedir. Bu sebeple değerlerin öğretilmesinde aile, okul ve öğretmenler sorumluluk sahibidir.

2.2. Değer Kavramı

21. yüzyılda yaşanan gelişmelere bağlı olarak tüm dünyada hızlı değişimler yaşanmaktadır. Bu değişimlerle beraber insanlar birçok yeniliğe, kolaylığa ve rahatlığa kavuşmuşlardır. Bu rahatlık beraberinde bazı sorunların yaşanmasına da zemin hazırlamıştır. Küreselleşmenin etkisiyle insanlar kalabalıklar içinde yalnızlaşmaya, değerlerinden uzaklaşmaya başlamışlardır. Toplumlar zamanla mutlu ve huzurlu bir yaşam için birtakım değerlerin varlığını gerekli görmüştür. Özellikle son zamanlarda sosyal bilimler içerisinde yer bulan "değer" kavramı birçok disiplin yönünden araştırma konusu olsa da bireylerin akademik ve mesleki gelişiminin yanında topluma faydalı iyi bireyler ve iyi vatandaşlar yetiştirmeyi kendine amaç edinen eğitim alanının da başlıca araştırma konusu olarak ele alınmaktadır (Ekşi, 2003). Bu durum farklı disiplinler içinde kendine yer bulan değer kavramının tanımının yapılmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle değerler konusunda tek bir tanımı odak noktaya almaktansa birçok araştırmacının farklı değer tanımlarına yer vermenin daha doğru olacağı düşünülmektedir.

Değer, "milletlerin sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel unsurları barındıran maddi ve manevi ögelerin tümü olarak tanımlanmaktadır" (TDK, 2020). Değer terimi, Latince "kıymetli olmak" ya da "güçlü olmak" manasına gelen "valere" kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Değer "bir şeye istek duyulması veya istek duyulmamasına ilişkin inanç olarak ifade edilmektedir (Güngör, 1993). Farklı bir tanımda ise değer, bir şeyin önemini vurgulamayı sağlayan soyut ölçü, bir şeye karşılık gelen kıymet, ulvi ve

faydalı özelliktir (Ulusoy ve Dilmaç, 2016). Değer, duyuşsal alan içinde duygu, düşünce ve davranışlarımızı etkisi altına alan, onların yönünü tayin eden zihinsel olgulardır (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Bu tanımlamalara göre değerler, uzun yıllar sonucunda içinde oluştuğu toplumun çoğunluğu tarafından benimsenmiş; insanların yaşamını şekillendiren diğer insanlarla ilişkilerini düzenleyen, huzurlu bir şekilde yaşamak için kişiye rehberlik yapan önemli normlar olarak ifade edilmektedir.

2.3. Değerler Eğitimi

"Değerler eğitimi" kavramı son yıllarda sıklıkla karşımıza çıkmış olsa da işlev ve mana açısından değerler eğitiminin tarihi ahlak ve karakter eğitimi olarak ilk insanlığın ortaya çıkısına dayanmaktadır (Çetinbaş, 2015). Değerler eğitimi; bireylerin sağlıklı tutum ve davranış geliştirip doğru ve yerinde kararlar alarak huzurlu bir biçimde yaşamalarını sağlamak adına gereksinim duyulan bir eğitimdir. Dünya üzerinde huzurun sağlanması, insanların rahatlıkla bir arada yaşayabilmesi değerler eğitiminin önemini ortaya koymaktadır. Değerler eğitiminin amacı kişilerin doğuştan getirdikleri özelliklerini dışarı çıkararak kişiliğinin geliştirilmesine katkı sunmaktır. Bununla birlikte değerler eğitimi bireyleri kötü davranışlardan uzak tutarak iyiye ve doğruya ulaşmalarına rehberlik etmektedir (Kızıler ve Canikli, 2016).

Tüm dünyada teknolojinin ve küreselleşmenin gelişmesiyle beraber bazı sorunların ortaya çıktığı, insani değerlerin giderek unutulduğu birlik ve beraberliğin bozulduğu buna bağlı olarak da bireyselliğin önem kazandığı ardından geleneksel değerlerin yok sayılıp modern kavramların ön plana çıktığı bir dünya düzeni gözlenmektedir. Bu dünya düzeninde ahlaki, millî, manevi ve geleneksel değerlerin önemsenmediği ve toplumsal yapıda çözünmelerin olduğu görülmektedir. Değerlerdeki bu yozlaşma ve bireysellik algısı insanlığı tehdit ederek kişilerin toplumdan bağımsız olarak kendi ahlaki değerlerini belirleyebileceği görüşünü yaygınlaştırmıştır. Bu durum sosyal yapının çözülmesine, uyumsuzlukların, bencilliğin, suç ve şiddet olaylarının beraberinde terörün de artmasına neden olmaktadır. Geleneksel değerler ve modern kavramlar aynı potada eritilerek birbirini tamamlayan unsurlar olarak kabul edilirse büyük oranda sorunlara çözüm bulunmuş olur (Aydın ve Akyol 2012; Lickona, 1991; Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2016: 42). Devletler bu olumsuz sürecin son bulması için yeni arayışlara girişmiştir. Bu durumun neticesinde örgün ve yaygın eğitim kurumlarında uygulanmak amacıyla değerler eğitimi olarak ifade

edilen yeni bir eğitim anlayışı meydana gelmiştir. Bireylerde doğuştan getirilen üstün nitelikler ve sonradan sahip oldukları donanımlar değer kavramı olarak adlandırılmaktadır. Değerler, kişiyi değerli kılan gelecekteki kişiliğini, davranışlarını, yaşamlarını belirleyecek olgular olduğundan kişilerin kendi değerlerinin farkına varması, değerlerini tanıması, benimsemesi ve kazandığı değerlerini davranışa dökmesi son derece önemli bir süreçtir. Bu süreç kişinin hayatı boyunca devam etmektedir bu süreç değerler eğitimi olarak tanımlanmaktadır (Yaman, 2016).

Değerler eğitimi geçmişle gelecek arasında köprüler kurarak toplumsal yapıyı güçlendiren toplumsal birliği ve beraberliği sağlayarak sosyal uyumu kolaylaştıran önemli bir eğitim alanıdır. Değerler eğitimi iki farklı amaca hizmet etmektedir. Birinci amacı toplumu oluşturan fertlerin daha iyi karaktere sahip olarak kaliteli yaşam sürmelerini ve yaşamlarından memnun olmalarını sağlamaktır. İkinci amacı ise toplumun yararına ve iyiliğine katkı sunmaktır. Toplumun yararına davranmak diğer varlıklara şefkatle ve iyilikle yaklaşmayı esas almaktır. Eğitim kurumlarında uygulanan değerler eğitimiyle gençler hem kendi kültürüne ait olan değerleri hem de evrensel boyuttaki değerleri kazanarak tatmin olacakları bir hayat kurabilirler (Özen, 2016).

İnsanlar dünyaya iyi veya kötü değer algısıyla gelmemektedir. Değerler sonradan öğrenilen olgulardır. Davranışları ve değerleri içinde yaşadığımız toplumdan ve akran çevresinden öğrenmekteyiz. Değer kavramı eğitimle kazandırılan olgular olduğundan eğitim alanının önemli konularındandır. Aynı zamanda tüm toplumu ilgilendirdiğinden sadece örgün eğitimle sınırlandırılmamalı toplumun tümüne yayılmalıdır. Topluma faydalı ve sağlıklı düşünebilen bireylerin yetiştirilmesi açısından değerler eğitiminin sistemli ve hedef kitleye uygun biçimde sürdürülmesi gerekmektedir.

2.3.1. Karakter Eğitimi

Karakter, geçmişten günümüze tüm medeniyetlerde önem verilen bireylerde bulunması gereken insani özellik olarak ifade edilen bir kavramdır. Karakter kavramıyla ilgili pek çok tanım bulunmaktadır: Karakter kavramı “Bir bireyin kendine özgü yapısı, onu başkalarından ayıran temel belirti ve bireyin davranış biçimlerini belirleyen, üstün ana özellik, öz yapı, ıra, seciye” olarak tanımlanır (TDK, 2020). Karakter eğitimi; örtük ya da

açık öğretim programları yoluyla öğrencilere temel insani değerleri kazandırmak ve öğrencilerin bu değerleri davranışa dönüştürmesine yardım etme anlayışı olarak tanımlamaktadır (Ekşi, 2003). Karakter kavramı insanları diğer insanlardan ayıran davranış, alışkanlık, değer, beceri ve tutum gibi özellikleri ihtiva ettiği için kazandırılması tesadüfi anlayışa bırakılmayacak kadar önemli bir husustur. Değerler karakterin inşasında önemli bir role sahiptir. Değerler eğitimi bireylerin karakterinin iyileştirilmesine, daha ahlaklı, kişilikli bireyler yetiştirilmesine zemin hazırlamaktadır.

2.3.2. Vatandaşlık Eğitimi

Kişilerin toplum içinde bir arada yaşamaya başlaması ve sosyolojik olarak örgütlenip kurumlar oluşturması devlet kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Beraber yaşayan kişilerin kendi aralarında ve devletle bağlarının uyumlu ve düzenli olması adına yazılı kurallara ihtiyaç olduğu kadar yazısız kurallara, değerlere de ihtiyaç vardır. İnsan ilişkilerinin sürdürülmesinde değerler önemli bir göreve sahiptir. Kişilerin yaşadığı topluma ve toplumun kurumlarına uyumunu sağlamak iyi bir vatandaşlık eğitimiyle mümkün kılınmaktadır. Vatandaşlık eğitiminin amacı; kişilerin yaşadığı topluma, o toplumdaki kurumlara uyumu sağlamaktır (Duman, Karakaya ve Yavuz, 2001). Vatandaşlık eğitimi, zorunlu eğitim sürecinde bir ülkenin vatandaşlarının kazanması gereken ve o ülkenin vatandaşı olmakla anlam kazanan temel bilgi, beceri, değer ve tutumların neler olacağı üzerine inşa edilmiştir (Karip, 2006: 321). Akbaş (2008:19) vatandaşlık eğitiminin bireylere küçük yaşlardan itibaren kazandırılması gerektiğini şu şekilde ifade etmektedir: Devletine bağlı, hak ve görevlerini bilen sorumluluklarını yerine getiren vatandaşlar yetiştirmek istiyorsak tüm bireylerin bu ortak eğitimi alması gerekmektedir. Vatandaşlık eğitimi millî birlik ve beraberliğin, dayanışmanın, millet olmanın temelini atar. Vatandaş olmanın gerektirdiği bilgi, beceri ve değerler de tüm bireylere eşit biçimde verilmelidir. Bu eğitimin verilmesinde eğitim kurumları önemli bir rol üstlenmektedir. Okulların en önemli görevlerinden biri de vatandaşlık eğitimidir. Bu görev okullarda gerçekleştirilirken öğrenciler devletin yapısı, işleyişi, kurumları hakkında bilgilendirilmeli, öğrencilere devleti ve devlet kurumları sevdirilmeli, onların vatanına bağlı ve devlete karşı sorumluluklarını yerine getiren yurttaşlar olmaları sağlanmalıdır (Akbaş, 2008).

2.3.3. Ahlak Eğitimi

Ahlak eğitiminin tarihsel sürecine bakıldığında tarihin tüm dönemlerinde ve kutsal kitaplarda yer aldığı görülmektedir. Platon ahlak eğitimini okulların görevi olarak görmüştür. Bu nedenle ahlak ve eğitim birbirinden ayrı düşünülemez. Eğitim ahlaka göre daha kapsamlı bir kavram olmakla birlikte ahlakın kazandırılmasında da önemli rol üstlenmektedir. Ahlak ile eğitimin kesişim noktası insani fikirler, duygular ve davranışlardır. İyiyi kötüden ayırt etmede bu iki kavram önemlidir. Yapılması gereken davranışlarda ahlak bize yol gösterir. İyi ve kötü davranışlar da eğitim yoluyla ayırt edilir. "Ahlak, doğru eylemler için temel olarak doğru değerleri sağlamakla ilgilenir. Eğitim bir bina ise, değerler onun tuğlalarıdır (Aydın, 2003)." Toplum yapısını ayakta tutan temel değerlerin oluşturduğu sistem ise ahlaktır. Ahlaki değerler yok sayılırsa ilk önce toplum yapısı bozulmaya başlar. Sosyal birlik ve beraberlik zedelenir. Kişinin sadece kendini düşündüğü bir toplumda da sosyal yaşamdan, ekonomiden, sanattan bahsedilemez (Akbaş, 2008: 20). Ahlak eğitimi öğrencilere güzel ahlak edinmek için birtakım beceriler kazandırır. Nazik olmayı, iyi olmayı, kısaca erdemli olmayı öğretmeyi amaçlar. Bu verilen eğitimin ahlaki metinlerle desteklemesi çok önemli bir husustur. Bireyler ahlaki değerleri benimseyip bunları davranışa dönüştürdükleri noktada ahlaki eğitim hedefine ulaşmış demektir. Akbaş'a göre (2008: 16) ahlaki muhakeme yaklaşımında temel amaç, bireylerin ahlaki ilkeler geliştirmelerine yardımcı olarak davranışlarına rehberlik etmektir. Ahlaki muhakeme yetisi, kişiye iyi davranışla kötü davranışı ayırt edebilecek yolu göstermektedir. Güngör (1998), ahlak kurallarına sahip olmayan kişilerin nerede, nasıl davranacağının önceden kestirilemeyeceğini ifade eder. Dolayısıyla bu kişilerin her defasında farklı davranışlar sergileyebileceğini iddia eder. Bu durum ahlaki davranışlarda tutarsızlığa sebebiyet vererek diğer kişileri kararsızlık ve güvensizliğe sürüklemektedir. Sonuç olarak toplumsal yapıda bozulmalar baş gösterir ve güven duygusu oluşmaz. Kişilerin huzur içinde yaşayabilmeleri için toplumun uyulması gereken değerler konusunda fikir birliği yapması gerekmektedir.

2.4. Değerlerin Sınıflandırılması

Değer kavramı geçmişten günümüze farklılaşan kültür, örf ve adetler, medeniyet, bilim ve teknoloji gibi faktörlere bağlı olarak değişmiştir. Bu doğrultuda toplum yapısına

uygun olarak farklı anlamlar kazanmıştır. İlgili literatür incelendiğinde değer kavramına sıkça rastlandığı görülmüştür. Bu durum değer kavramının geniş alanlara yayıldığını ve farklı değer tanımlamalarının ortaya çıktığını göstermektedir. Literatür taramasında bu sınıflandırmanın çoğunlukla şu şekilde yapıldığı görülmüştür: Spranger, Rokeach, Schwartz, Nelson'a ait olan değerler sınıflandırması.

2.4.1. Spranger Değerler Sınıflaması

Psikoloji biliminde 1928 yılında ilk kez Eduard Spranger değer testini kullanarak değer sınıflandırmasını yapmıştır. Spranger çalışmasında denekleri sahip olduğu değerlere göre kişiliklere ayırmaya gayret etmiş ve her davranışın altı temel kişilik yapısından birine girebileceğini ifade etmiştir. Aynı zamanda Spranger evrensel olarak geçerliliği olan bilişsel bir sistemin var olduğunu söylemiştir. Bilişsel bu sistem yapısında karakteristik özelliklere yer vermekle beraber her özellik, kişiyi kendi karakteri istikametinde güdüler. Bu kişinin, kendi karakterinin özelliklerine bağlı bir durumdur (Akt: Atabey, 2014). Değerlerin sınıflara ayrılması konusunda ilk test Spranger tarafından uygulanmıştır. Aydoğdu ve Alkan (2020) çalışmasında bu değerler sınıflandırmasının en fazla tercih edilen değerler sınıflandırması olduğunu belirtilmektedir. Allport, Vernon, Lindzey Spranger'in çalışmasını geliştirmiş ve bu çalışmalar neticesinde değerleri altı gruba ayırmak alışkanlık halini almıştır. Bu altı grup; bilimsel, ekonomik, estetik, sosyal, politik ve dini değerlerden oluşur (Güngör, 2000). Güngör, bu altı gruba ahlâki değerleri de ilave ederek yedi grup değer olduğunu ifade etmiştir. Bu değerler aşağıda şu şekilde ifade edilmiştir:

"Bilimsel Değer: Hakikat, bilgi, muhakeme ederek eleştirel düşünme önemlidir. Bilimsel değerlere sahip olan kişiler rasyonel, eleştirici, akılcı ve mantıklıdır."

"Ekonomik Değer: Ekonomik değere sahip olan bireyler faydalı ve pratik olana önem verir. Bu bireyler hayatta ekonomik değerlerin önemsenmesi gerektiğini ifade ederler."

"Estetik Değer: Estetik değere sahip olan bireylerin sanatsal yönleri ağır basar. Bu bireyler simetriye, uyum ve forma ehemmiyet göstererek, sanatın toplum için gerekli olduğunu düşünür."

"Sosyal Değer: Sosyal değere sahip kişiler için en ulvi değer insan sevgisidir. Bencil olmayıp başka insanları sevmek, onlara yardım etmek esastır. Kişinin amacı sevgiye dayalı nazik ve sempatik ilişkiler kurmaktır."

"Politik Değer: Politik değerler kuvvetle ve güçle ilişkilidir, bu değere sahip kişiler iktidarı kazanmak ve bu gücü başkalarını etkilemek için kullanırlar. Bu kişiler için kişisel güç, etki ve şöhret her şeyin üstündedir."

"Dini Değer: Dini değere sahip olan kişiler kâinatı bir bütün olarak kavrayıp kendini de bu bütünün bir parçası olarak görür. Dini uğruna dünyevi hazları reddeder."

Yukarıda ifade edilen değerlerin birbirinden bağımsız olarak düşünülmesi mümkün görülmemektedir. Yukarıda yer alan bir değer farklı değer gruplarından ikisi ya da daha fazlasıyla ilişkili olabilir. Örneğin, empati hem ahlaki hem sosyal değer kabul edilebilir (Varol, 2013).

2.4.2. Rokeach Değer Sınıflaması

Milton Rokeach (1973) değerleri amaç ve araç değerler olarak iki farklı kategoride sınıflandırmıştır; hayatın asıl hedeflerini içeren değerleri amaç değerler ve bu amaçlara ulaşmak yararlanılan davranışları ise araç(vasıta) değerler olarak ifade etmiştir.

Rokeach'ın yaptığı bu çalışmaya göre değerler amaç ve araç değerler olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu iki kategoride toplamda 36 adet değer yer almaktadır. Tüm insanlar bu 36 değere sahiptir fakat her insan için bu değerlerin önem seviyesi aynı değildir, kimi insan için dostluk, bilgelik, kendine saygı önemliyken kimi insan için dini olgunluk, aile güvenliği, barış içinde yaşamak önem arz eder. Amaç değerler hayatın temel gayesini, araç değerler de bu amaçlara ulaşma noktasında kullanılacak davranış şekillerini içermektedir (Güven, 2014).

Amaç (Gaye) Değerler: Hayatın gayesini belirleyen ve bu duruma hizmet eden olgulardır. Amaç değerlerin kilit noktası kişi ya da toplum odaklı olmasıdır. Bu değerler özedönük veya kişilerarası olabilir (İşcan, 2007). "Aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dini olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, gerçeklikler dünyası, heyecan verici bir hayat, iç huzur, mutluluk, kendine saygı, özgürlük, rahat bir hayat, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk" (Varol, 2013).

Araç (Vasıta)Değerler: Kişinin davranış biçimini ifade eden ahlaki değerler ve yeterlilik değerlerinden oluşmaktadır. Kişinin tercih ettiği davranış biçimlerini ifade eder. Ahlaki değerler kişiseldir, varoluş durumundan ziyade davranış biçimine hitap eder (İşcan, 2007). "Bağımsız olma, affedici, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, itaatkâr, kendini kontrol edebilen, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma" (Varol, 2013).

2.4.3. Schwartz Değer Sınıflaması

Schwartz (1992) yapmış olduğu çalışmasında Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 54 ülkeden veriler toplayarak bu verileri kişisel ve toplumsal düzeyde analiz etmiş, bu analiz neticesinde toplamda 56 tane değer tespit etmiştir. Schwartz, tespit ettiği 56 değeri güdüsel yönden farklı on temel tipe ayırmıştır (Erkenekli, 2009; Kuşdil ve Kağıtçıbaş, 2000; Varol, 2013) Schwartz'ın değer grupları ve listesi aşağıda verilmiştir.

"Güç (power): Sosyal güç sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek."

"Başarı (achievement): Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak."

"Hazcılık (hedonizm): Bedensel zevk ve duyumsal doyum, hayattan tat almak."

"Uyarılım (stimulation): Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak."

"Öz yönelim (self- direction): Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olma."

"Evrenselcilik (universalism): Tüm insanlar için anlayışlı ve hoşgörülü olmak, açık görüşlü ve erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünya barışını istemek, güzelliklerle dolu bir yaşam, doğayla uyum içinde olma, çevreyi koruma, içsel uyumu yakalamak."

"İyilikseverlik (benevolence): Yardımsever ve dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, dostluk, olgunluk, maneviyat, alçak gönüllü yaşam"

“Gelenekselcilik(tradition): Kültürel, dini ve geleneklere karşı saygılı olma, dindar olmak, hayatın verdikleriyle yetinme, yumuşak ve anlayışlı olmak, (Dünyevi işlerden el ayak çekmek), mahremiyet.

“Uyma (confirm): Topluma ve başkalarına zarar verebilecek davranışlardan kaçınma, kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara saygılı davranmak, kendini denetleyebilmek.

“Güvenlik (security): Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin devamını sağlamak, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, istikrarlı olmak.”

2.4.4. Nelson Değerler Sınıflaması

Nelson’un değerleri; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olarak üçe ayırmıştır. Bu değerler bireysel, sosyal veya grup değerler olarak ela alınsa da birey ve toplum yaşamını direkt veya dolaylı olarak etkilemektedir. Bu sınıflandırmada yer alan tüm değerler kişinin toplum içindeki yerini ve konumunu belirtir (Nelson, 1974; Akt.: Naylor ve Diem, 1987).

“Bireysel Değerler: Seçim yapma, satın aldığımız ürünler ya da hobilerimiz gibi kişisel istek ve tercihlerimizle ilgilidir.”

“Grup Değerleri: Aile, dini ya da politik tarzda belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir. Bu grup; aile, kulüp, dini ya da politik bir grup olabilir”

“Sosyal Değerler: Bireylerin sosyal yapı içindeki konumunu korumasını sağlayan değerlerdir. Bu değerlere adalet, saygı ve eşitlik gibi değerler örnek gösterilebilir. Sosyal değerlerin tanımlanmasında sosyalleşme, sosyal bilinç, norm ve grup ruhu gibi kavramlar kullanılmaktadır (Akbaş, 2004; Naylor ve Diem, 1987)”

2.5. Millî ve Manevi Değerler

Millî ve manevi değerler, uzun yıllar içinde meydana geldiği toplum kitlesi tarafından kabul görmüş; kişilerin istek, davranış ve ihtiyaçlarının oluşmasında temel alınan ölçütlerdir. Millî ve manevi değerler, bir milleti millet yapan topluma anlam

kazandıran ve o toplumun tarih sahnesindeki yerini ve önemini belirten ilkelerdir. Bu ilkeler bazen kültür, bazen din öğretisi, bazen inançlar, bazen de vatan sevgisi olarak ifade edilmektedir. Kısacası bu ilkeler herkes tarafından kabul görmüş, içinde var olduğu toplumun yıllardır süregelen birikimi, tarihi, gelenek, görenek ve inançlarıdır. Sosyal yaşamın şekillenmesini sağlayan kurallar olduğundan insanlar hayatlarını bu değerlere göre sürdürmüşlerdir. Millî ve manevi değerler, sosyal açıdan birleştirici ve bütünleştirici göreve sahip olan dayanışma araçlarıdır. Bireylerin mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmesine olanak yaratan değerler toplumun çoğunluğu tarafından kabul görmüştür ve ulus devletler kavramı ortaya çıkana kadar değerler sadece töre, dini ve ahlak öğretisi olarak ifade edilirken ulus devlet fikrinden sonra geleneksel, dini ve ahlaki değerler örf ve âdetler, millî ve evrensel değerler bunlara ilave olarak vatan, bayrak ve ulus kavramı da eklenip harmanlanmış ve toplumda zamanla "millî ve manevi değerler" olarak yerini almıştır. Türk milleti için; vatan, bayrak, kültür, dil, din, aile ve özgürlük millî değerlerdir (Karaçanta, 2013). Kolaç ve Karadağ (2012)'ın çalışmasında öğretmen adayları, önemli gördükleri millî değerleri şu şekilde sıralamıştır: bayrak, dil, ulusal marş, vatanseverlik, vatan, bağımsızlık, millet, adalet, millî ve dini bayramlar ve tarihsel birliktelik. Bu değerler Türk milletinin olmazsa olmazlarıdır. Vatan kutsaldır bir değerdir. Bayrak da yine kutsallık atfedilen bir değer olarak sosyal hayatın içerisinde yer almıştır. Yüzlerce yılın birikimi olan ve bir milleti var eden millî ve manevi değerlerin korunması toplumun korunması anlamında gelmektedir.

2.6. 2019 Yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi

Değerler eğitimiyle ilgili olarak Türkçe dersi öğretim programları incelendiği zaman 2006 ve 2015 yıllarına ait Türkçe Dersi Öğretim Programları'nda öğrencilere kazandırılacak değerlere doğrudan yer verilmediği görülmektedir. Bu programlarda kazandırılması gereken değerler doğrudan yer almasa da kişisel, sosyal ve evrensel değerlere üstü kapalı bir biçimde vurgu yapıldığı görülmektedir. 2017 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda, "Değerler" için ayrı bir başlık açılmıştır. Bu açıdan bakıldığında kendinden önceki programlardan ayrışmaktadır. Öğrencilere kazandırılmak istenen değerler 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda temalar ile bağdaştırılmıştır. Temaların alt konu başlıklarında değerlere doğrudan vurgu yapılmıştır.

2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde değerlerin yine ayrı bir başlık olarak yer aldığı ve değer listesinin oluşturulduğu görülmektedir. Tüm bu gelişmelere rağmen değerler konusu programlarda ayrı bir öğrenme alanı veya ayrı bir program olarak ela alınmamıştır. 2018 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda eğitim sistemimizin, temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmekle görevli olduğu 2018 TDÖP'te özellikle ifade edilmiştir.

2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda da değerlerin belli başlıklar altında toplandığı ve on kök değer olarak yer aldığı görülmektedir. Öğretim programlarında yer alan "Kök Değerler" şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverliktir.

2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın genel amaçları incelendiğinde doğrudan millî ve manevi değerlere ilişkin aşağıdaki iki madde göze çarpmaktadır:

"*Ortaokulu tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle millî ve manevi değerleri benimsemiş, haklarını kullanan ve sorumluluklarını yerine getiren, 'Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi'nde ve ayrıca disiplinlere özgü alanlarda ifadesini bulan temel düzey beceri ve yetkinlikleri kazanmış bireyler olmalarını sağlamak."*

"Liseyi tamamlayan öğrencilerin, ilkokulda ve ortaokulda kazandıkları yetkinlikleri geliştirmek suretiyle, millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmüş, üretken ve aktif vatandaşlar olarak yurdumuzun iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmasına katkıda bulunan… yükseköğretime ve hayata hazır bireyler olmalarını sağlamak" (MEB, 2019: 3).

2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçları incelendiğinde millî ve manevi değerlere ilişkin aşağıdaki madde göze çarpmaktadır:

"1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem

vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi amaçlanmıştır" (MEB, 2019: 8).

2019 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ile kazandırılmak istenen değerler, temalarda yer alan metinler aracılığıyla verilmektedir. "Millî Kültürümüz", "Millî Mücadele ve Atatürk" temaları bütün sınıf seviyelerinde işlenmesi zorunlu olan temalardır. Bu temalarda yer alan içerik tavsiyeleri şöyledir:

"*Millî Kültürümüz; aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıla, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb*" (MEB, 2019: 15).

"Millî Mücadele ve Atatürk 15 Temmuz; Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb" (MEB, 2019: 15).

2.7. Türkçe Dersi Millî ve Manevi Değerlerin Eğitimi

"*Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin; millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır"* (MEB, 2019). Bu amaç doğrultusunda devletler, varlığını korumak için uyguladıkları eğitim politikalarıyla vatandaşlarına istendik davranışları kazandırmaya çalışmaktadır (Önal ve Kaya, 2006: 22). Bu durumun gerçekleşmesi için toplumsal bilincin oluşması ön koşuldur. Toplumsal bilinç, millî ve manevi değerleri öğrencilere kazandırarak onların bu toplumun geleceğine ışık tutan bireyler olduğu vurgusuyla anlam kazanmaktadır. Bu bilincin kazandırılmasında, millî ve manevi değerlerin aktarılmasında Türkçe (Ana dili) dersinin ayrı bir yeri vardır. Türkçe dersi mihver bir ders olması sebebiyle öğrencilerin birbirleriyle sağlıklı iletişim kurmasına, dil becerilerini kazanmasına katkı sağlarken diğer taraftan da temalarda yer alan metinler sayesinde millî, manevi ve evrensel değerlerin benimsemeleri olanak yaratmış olmaktadır. Anadilini ve millî kültürünü Türkçe dersinde

öğrenen öğrencilerin içerisinde yaşadığı toplumun sahip olduğu değerleri konusunda farkındalığı artmaktadır. Özellikle duyuşsal alana hitap eden ve millî kültürümüzü yansıtan şiir, mâni, atasözü ve özlü sözlerin millî duyguları besleyerek kültürel bilincin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Kırmızı, 2014). Bu nedenle değerler eğitiminin Türkçe dersi kapsamında öğrencilere kazandırılması oldukça önemlidir. Türkçe dersinde metinler vasıtasıyla dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi, bununla beraber edebi metinlerde yer alan millî, manevi ve evrensel değerlerin öğrencilere kazandırılması amaçlanmaktadır. Türkçe dersi öğrencilerin; millî, manevî ve evrensel değerlere ulaşarak hassas ve duyarlı bireyler olarak yetişmesinde önemli konuma sahiptir. (Yaman, 2009: 108). Millî bilincin korunması ve milletin devamlılığı açısından da millî ve manevi değerlerin öğretilmesi önem arz etmektedir. Çünkü değerler kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını sürdürür ve toplumun bireylerini bir amaç etrafında birleştirerek, dayanışmayı, millî bütünleşmeyi destekler ve korur.

2.8. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinler ve Millî/Manevi Değerler

Toplumlara millet olma özelliği kazandıran en önemli unsur millî ve manevi değerlerdir. Bu değerler sayesinde toplumda ortak bilinç ve ortak kimlik oluşturulabilir. Bu bilince sahip olan toplumlar arasındaki bağ kuvvetlenir aralarındaki ilişki daha sağlam temeller üzerine inşa edilmiş olur. Aynı dili konuşan, aynı kültüre ve vatan toprağına sahip olan toplumlar birlik ve beraberliğinin devamını sağlamak adına toplumu ayakta tutan millî ve manevi değerlerini gelecek kuşaklara aktarmak amacındadır (Özen, 2014). Özellikle değerlerin yozlaştığı, örf ve adetlerin yok sayıldığı kişilerin giderek yalnızlaştığı bencilliğin ve bireysel tutumların ön plana çıktığı günümüz koşullarında millî ve manevi değerlerin önemi daha da belirginleşmektedir. Bu değerler bizi birbirimize bağlayan kendimize özgü özelliklerimizi ortaya koyan, ortak mirasımızdır. İçinde yaşadığı toplumunun değerlerinden bihaber olan nesiller, toplumuna yabancı kalmaktadır. Bu durum ise birlikteliğe zarar vermektedir. Kendi toplumunun millî ve manevi değerlerini bilmek, barış ve huzur içinde yaşamanın ilk şartıdır.

Mutlu ve huzurlu bir şekilde hayatımızı sürdürebilmek için millî ve manevi değerlerin eğitim kurumlarında planlı ve programlı bir şekilde öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına hizmet eden en önemli derslerden biri de Türkçe (Anadili) dersi ve Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdir

(Doğan ve Gülüşen, 2011). Türkçe dersi beceri temelli bir ders olması sebebiyle edebi metinlerde çokça istifade edilen bir derstir. Bu metinler sayesinde Türkçe derslerinde öğrencilere çeşitli bilgi, beceri ve davranışlar kazandırılırken gizil olarak da toplumun değerleri özellikle millî ve manevi değerler metinler aracılığla kazandırılmaktadır. Özellikle millî ve manevi değerlerin kazandırılması noktasında olaya dayalı metinlerden; hikâye, tiyatro ve destanlardan faydalanılmaktadır (Fırat ve Mocan, 2014).

Öğrenciler ders kitaplarında yer alan farklı tür metinler sayesinde gerçek hayatla tanışmakta ve bilinç sahibi olmaktadırlar. Ayrıca bu metinlerde bulunan millî ve manevi değerlerin aktarılmasıyla tarihini, kültürünü, örf ve adetlerini geçmişte sahip olduğu değerlerini öğrenmektedir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Bu nedenle Coşkun ve Sargın'ın (2007) bahsettiği gibi ders kitaplarında yer alan metinlerin gerçek yaşamla uyumlu, okunabilir, yorumlanabilir ve anlaşılır olması gerekmektedir.

Günümüz koşullarında kitap okuma alışkanlığının yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir. Bu durumu göz önüne alırsak öğrencilere ders kitaplarındaki metinler vasıtasıyla millî ve manevi değerleri kazandırabiliriz çünkü elimizin altında bulunan en temel ders malzememiz ders kitaplarındaki metinlerdir. Ders kitaplarına metin seçerken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır. Öğrencilere değerler bu metinler yoluyla aktarılmaktadır (Doğan ve Gülüşen, 2011: 78).

2.9. Türkçe Öğretmenleri ve Millî/Manevi Değerler

Eğitimin uygulayıcısı ve mimarı öğretmenler, eğitimden istenilen verimin alınması noktasında kilit rol üstlenmektedir. Öğretmen, her şeyden önce öğrencileri seven, öğrenmek ve öğretmekten mutluluk duyan, yaptığı işi heyecanla ve şevkle yapan yaptığı işin kutsal bir iş olduğuna inanan, kazandırdığı değerlerle topluma yön veren ve ışık tutan kişidir. Toplumlar gelecek nesillerini daha güçlü, bilinçli ve donanımlı bir şekilde yetiştirmek isterler. Tüm ülke toplumları geleceğini teminat altına alan bireylerini en iyi şekilde yetiştirmek bu sayede de millî birlik ve beraberliğinin devamını sürdürmek amacındadır. Bu amaca en iyi hizmet eden kurumlar eğitim kurumları ve eğitimin uygulayıcısı öğretmenlerdir. Eğitim denilince aklımıza sadece bilişsel ve psikomotor becerilerin önemsendiği bir anlayış akla gelmemelidir. Böyle bir anlayış öğrencilerin duyuşsal yönden eksik kalmalarına zemin hazırlamaktadır. Toplumun birlik ve

beraberliğinin sağlanması adına gelecek nesillerin duyuşsal yönden beslenmesi ve bu alanda donatılması gerekmektedir. Duyuşsal alanın gelişmesi için öğretmenlere çokça görevler düşmektedir. Okullarda sistematik bir değerler eğitimi verilebilmesi için ilk önce öğretmenlerin değerleri benimsemesi ve içselleştirmesi gerekir, millî birlik ve beraberliğin sembolü olan bayrağımıza ve millî marşımıza karşı gereken hassasiyeti göstermeli törenlerde millî marşımızı yüksek sesle okuyarak öğrencilerine örnek olmalıdır. Öğretmen, öğretme ve öğrenme süreci içerisinde öğrencilere öğrettikleriyle, onlarda kalıcı izli değişimler meydana getirmeye ve onlara davranışlarıyla rol model olmaya gayret gösteren eğitimin en etkili otoritesidir (Acat, 2015). Öğretmenler eğitim-öğretim programlarının uygulayıcısı olduğundan millî ve manevi değerlerin aktarılmasında da aktif rol oynarlar. Öğrencinin gözünde öğretmen kavramı doğruluk, dürüstlük, iyilik olarak yer almaktadır. Öğretmenlik mesleği; bilgi ve beceri kazandırmanın yanında millî, manevi ve evrensel değerleri de rol model olarak yaşamına aktarmayı ve alışkanlık haline getirmeyi gerektiren bir meslektir. Öğretmenlik mesleğinin en önemli işlevi gelecek nesilleri millî ve manevi değerlerle ahlaki yönden donatarak yetiştirmektir (Ateş, 2012). Mustafa Kemal Atatürk, "Öğretmenler, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır" sözüyle bu mesleğin hedefini ortaya koymaktadır. Bu hedefler öğretilmesi ve yaşatılması gereken millî, manevi ve evrensel değerler olmalıdır. Bu nedenle üniversitelerde öğrenim gören aday öğretmenlerin mesleklerine yönelik değerleri kazanmaları ve davranışlarına yansıtmaları gerekmektedir.

2.10. İlgili Araştırmalar

İlgili literatür tarandığında konusu değerler ve değerler eğitimi olan çok sayıda çalışma yapılmasına karşın millî ve manevi değerler konusuyla ilgili çalışmaların kısıtlı olduğu görülmektedir. Millî ve manevi değerlere yönelik aşağıdaki çalışmaların yapıldığı görülmektedir.

Kafadar ve Evin (2004) araştırmalarında ulusal ve evrensel değerlerden oluşan bir form geliştirmişlerdir. Bu formda millet, devlet, vatan, ordu, cumhuriyet, ulusal simgeler, dil, gelenek ve görenekler ulusal değer kategorisinde; demokrasi, insan hak ve özgürlükleri, uygarlık, barış, çevre duyarlılığı, sevgi, eşitlik ve bilimsel düşünce evrensel değerler kategorisinde yer almıştır. Daha sonra sosyal bilgiler ders kitapları bu form doğrultusunda taranmıştır. Araştırma bulgularına göre özellikle birinci kademe program ve

ders kitaplarında ulusal değerler ağırlıklı olarak yer almaktadır. İkinci kademede de yine ulusal değerlerin fazla olduğu, bununla birlikte evrensel değerlerin de ağırlık kazandığı görülmektedir. Araştırmada elde edilen diğer bir bulguya göre belirlenen değerler, ders kitaplarına oranla Sosyal Bilgiler Programı'nda daha dengeli bir dağılım göstermektedir.

Sezer (2005) yüksek lisans tezinde 2004-2005 eğitim ve öğretim dönemine ait her sınıftan 3 tane olmak üzere toplamda 15 Türkçe ders kitabında yer alan 611 metin incelenmiştir. Çalışmada incelenen kitaplarda genel olarak 4 değer üzerinde durulduğu ve Millî Eğitimin amaçlarında yer alan değerlerin birçoğunun bu kitaplarda bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. En çok üzerinde durulan değerlerin %24.4 'Doğanın güzelliklerine hayatında yer verme' '%15.1 'Türk milletini yücelten Türk büyüklerine değer verme' ve %14.2 'Türk milletine yücelten Türk büyüklerine saygı duyma' değeri olduğu tespit edilmiştir.

Tokdemir (2007) yüksek lisans tezinde orta öğretim kurumlarında görev yapan tarih öğretmenlerinin değerler ve değer eğitimi konusundaki bilgi ve görüşlerini saptamaya ve tarih derslerinde değer eğitimine yönelik ne tür uygulamalardan yararlandıklarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, değerler eğitiminin önemli bir konu olduğunu fakat değer eğitimi konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre tarih öğretmenlerinin çoğu değerler eğitimi konusunda olumlu düşündüklerini ifade etmişlerdir. Tarih dersleri çerçevesinde öğretmenler farklı birçok değeri kazandırmaya çalışsalarda bu işi nasıl yapacakları konusunda yeterli donanıma sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Değerler ve değer eğitimi konusunda yaptıkları etkinliklerin akademik çerçeveden uzak, gelişigüzel olarak yapıldığı anlaşılmıştır (Tokdemir 2007).

Belet ve Deveci (2008) araştırmasında Türkçe ders kitaplarındaki metinleri ilettikleri değerler bakımından incelemişlerdir. İlk önce değerleri ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık ve dürüstlük olmak üzere on kategori altında incelemişler; Türkçe ders kitaplarında yer alan metinleri bu kategoriler neticesinde analiz etmişlerdir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitapları metinlerinde bu belirlenen değerlerin yer aldığını tespit etmişlerdir. Araştırma sonucuna göre Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin en fazla ulusal değerleri

ilettikleri sonucuna ulaşılmıştır. İncelenen ders kitaplarında ulusal değerlerden sonra en fazla sırasıyla sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma gibi değerlerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2009) tezinde Samsun ilindeki altı ilköğretim okulu içerisinden seçilen toplam 373 öğrenciye anket uygulamıştır. Anket sonucuna göre belirlediği Yüz Temel Eser içerisinde yer alan on kitabı, dini ve ahlaki değerler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda incelenen eserlerde dini değerler olarak din olgusu, Tanrı, peygamber, ahiret ve melek inancı, dua, yemin, ölüm, şükür, batıl inançlar, dini terim ve semboller gibi değerler tespit edilmiştir. Ahlaki değerler olarak ise hem olumlu hem de olumsuz nitelikler tespit edilmiştir. Türk klasiklerinde saygı, cesaret, cömertlik, sorumluluk ve doğruluk gibi değerlerin övüldüğünü, Batı klasiklerinde ise daha çok sevgi, yardımseverlik, dostluk, adalet ve alçakgönüllülük gibi değerlerin ön plana çıktığı gözlenmiştir. Yerilen olumsuz özelliklerin genel olarak ortak olmakla birlikte Türk klasiklerinin yalan, hırsızlık ve dedikodu, Batı klasiklerinin ise bencillik, aldatmak ve başkalarına özenme konularında yoğunlaştığı görülmüştür. Kılıç, araştırmasının sonuç kısmında değerlerin aktarımında bu eserlerin gerekli olmakla birlikte yeterli olmadığını ifade etmiştir.

Çetin (2013) çalışmasında eğitim fakültesinde öğrenim gören öğretmen adaylarının millî değerlerin öğretimine yönelik tutumlarını farklı değişkenler açısından incelemiştir. Bu araştırmanın sonucunda millî değerlerin öğretimine yönelik tutum puanlarının cinsiyete göre farklılaştığı tespit edilmiş ayrıca tutum puanlarının yaşanılan yer ve anne-babanın eğitim durumuna göre farklılık göstermediği ortaya konulmuştur.

Karaçanta (2013) çalışmasında üniversite öğrencilerinin millî değerlere yönelik algılarını metaforlar aracılığla ortaya koymuştur. Çalışmada öğrencilerden milli değerlere ilişkin metafor üretmeleri ve neden böyle bir metafor ürettiklerini açıklamaları istenmiştir. Böylece öğrencilerin milli değerleri nasıl algıladıkları ve buna ilişkin tutumları hakkında bilgi edinilmiştir. Araştırmaya Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim ve Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültelerinde 4. Sınıfa devam eden toplam 140 öğrenci katılmıştır. Bu çalışma sonucunda öğrenciler millî değerlere yönelik 71 farklı metafor üretmiştir, bu metaforlar 6 kategoride toplanmıştır. En fazla kimlik olarak milli değerler kategorisinde metafor

oluşturulurken en az ülkenin temeli kategorisinde metafor oluşturulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Özen'in (2014) çalışması farklı değerlerin ayrı ayrı incelendiği ve değerlerin geçmişten günümüze yansımasına bakıldığı örnek bir çalışmadır. Yazar, Türk millî kültüründe en çok benimsenmiş ve öne çıkmış olan bazı değerleri farklı kaynaklara atıf yaparak tanımlamış, millî değer olan bu değerlerin diğer milletlere göre Türk milletinde daha önemli bir konumda olduğu ifade edilmiştir. Değerler sayesinde toplumun bir arada kaldığı, değerlerin bütünleştirici etkisinin bulunduğu ve bu sebeple değerlerin milletleşmeye katkısının göz ardı edilemeyeceği savunulmuştur. İnsanların değerlere bağlılığının devlete ve millete de bağlılığını artırdığı vurgulanmıştır. Sonuç bölümünde millî değerlerin ve Türk kültürünün yaşatılması ve devamlılığının önemine vurgu yapılarak bu konuda atılması gereken adımlar ve yapılması gerekenlere değinilmiştir.

Yeniyol (2014) doktora tezinde ortaöğretim öğrencilerinin değerler eğitimi yoluyla kazandırılması beklenen manevi değerlere dayalı davranışlara ne düzeyde sahip olduğunu incelemiştir. Araştırmaya İstanbul ilindeki liselerde öğrenim gören 15-18 yaş arası 591 öğrenci katılmıştır. 'Kişisel Bilgi Formu ve Manevi Değerler Listesi'nden oluşan bir anketle katılımcılardan veri toplanmıştır. Verilerin analizinden elde edilen sonuçlar: (1) Öğretmenlerin değer kazandırma anlamında yeterli bir rol model olamadıklarını (2) öğretmenlerin yine bu bağlamada bilgi aktarımı yapamadıklarını ve son olarak (3) liselerde değerler eğitiminin sistematik olarak verilmesi gerekliliğini göstermektedir.

Savaşkan ve Arslan (2015) çalışmasında incelemeye konu olan Türk Edebiyatı Öğretim Programı'nda (9, 10, 11, 12) "değer" ve "kimlik"; Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) millî ve manevi değerler adı altında "kültür, dil, aile, din, bayrak, vatan, millî marş" gibi kavramlara yönelik vurgular aranmış ve incelenmiştir. Türk Edebiyatı ders kitaplarında (9, 10, 11, 12) yer alan toplam 401 metnin 63'ü "millî ve manevi değerler" kavramına ilişkin vurgular içerdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Karaca (2017) çalışmasında pedagojik formasyon öğrencilerinin millî değerler eğitimine yönelik düşüncelerini tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda öğretmen adaylarının millî değerlerin öğretimine yönelik düşünceleri; cinsiyet, ailenin yaşadığı yer,

formasyon eğitimi aldıkları bölüm ve öğretmen adaylarının akademik başarı durumlarına göre anlamlı bir fark bulunmazken, millî değerlerin öğretimini önemli bulma derecesine göre anlamlı farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir.

Yılmaz (2017) araştırmasındamillî değerlere yönelik bir inceleme yapmıştır. Yahya Kemal Beyatlı' nın şiirleri millî ve dini değerleri iletmesi bakımından incelenmiştir. Şiirlerin özellikle millî duguları ve heyecanları canlı tutması açısından gençlere kazandırılacak pek çok değeri barındırdığı ifade edilmiştir. Yahya Kemal'in şiirlerinde değerler dini ve millî değerler başlıkları altında ele alınarak sınıflandırılmış ve incelenmiştir. Yahya Kemal ve onun gibi millî değerleri benimseyen birçok şairin, yazarın eserlerinin ve yazılarının ders kitaplarında yer almasının önemine vurgu yapılmış ve bu eserlerin, edebi metinlerin ders kitaplarında daha fazla yer alması önerilmiştir.

Yılmaz (2018) yüksek lisans tezinde TRT Çocuk Dergisi'nde yer alan Millî değerler ve bu değerlerin yer alma sıklığı tespit edilmiştir. TRT Çocuk Dergisi'nde en çok yer verilen değerin kahramanlık- liderlik değeri olduğu millî marş değerinin ise en az yer verilen değer olduğu görülmüştür. Sayılarda en sık yer verilen değerin millî kahraman-lider değeri olduğu görülmektedir. Bu değerin 69 sayının 63'ünde yer aldığı ve aylık bazda yer alma sıklığına bakıldığında dengeli bir dağılım olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karacaoğlu (2019) çalışmasında Türkçe Dersi Öğretim Programı, dersin genel amaçları ve MEB 2023 Eğitim Vizyonu çerçevesinde Türkçe derslerinde millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına yönelik çalışmalar ele almıştır. Araştırmanın sonucunda Türkçe dersi kapsamında millî ve manevi değerlerin aktarımının yapıldığı ortaya konulmuştur.

Dughmush ve El Holy (2019) çalışmasında Ürdün'de ilköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alması gereken en önemli ulusal değerlerin neler olduğunu tespit etmiştir. Araştırma sonucunda Ürdün'deki ilköğretim sosyal bilgiler kitaplarında yer alan ulusal değerlerin toplam sayısının (319) olduğunu tespit edilmiştir. En sık kullanılan ulusal değer (66) kez tekrarlanan (milli gurur) olmuştur. Sonuçlar ayrıca, bu kitapların içeriğinde bazı ulusal değerlerin makul sayıda tekrarlandığını, bazı ulusal

değerlerin ise yalnızca (2) kez tekrarlandığını göstermiştir. Bu sonuçlar ışığında çalışma, mevcut olmayan ulusal değerlere daha fazla dikkat edilmesini önermektedir.

Günel (2021) yüksek lisans tezinde sınıf öğretmenlerinin millî değer öğretimine yönelik tutumlarının cinsiyet, kıdem, eğitim durumu, medeni durum vd. değişkenlerine göre incelemiş, araştırma kapsamında Ankara ilinde görev yapan dört yüz doksan dört sınıf öğretmeni ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırmada 'Millî Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin genel olarak millî değerlerin öğretimine yönelik olumlu bir tutuma sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Kolukısa (2022) çalışmasında Batı Anadolu'nun ilk aşıklarından olan ozan Nihat'ın şiirlerinde millî ve manevi değerlere yönelik vurgular doküman analizi yöntemiyle ele alınıp incelenmiştir. Âşıklık geleneğinin yaşayan önemli temsilcilerinden olan Denizlili Ozan Nihat'ın da millî ve manevi değerleri şiirlerinde bilinçli bir şekilde işlediği sonucuna ulaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın yöntem bölümünde araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması, verilerin analizi, yorumlanması, geçerlik ve güvenirlik bilgilerine yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin millî ve manevi değerler bakımından incelenmesini ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni ve doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması bilimsel sorulara cevap aramada kullanılan ayırt edici bir yaklaşım olarak görülmektedir. Bir veya birkaç durumu kendi sınırları içinde bütüncül olarak analiz etmektir (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 71). Doküman incelemesi ise yazılı materyallerin analiz edilmesine yönelik bir incelemedir. Doküman incelemesi, araştırmanın problemiyle doğrudan ilgisi olan kaynakların

bulunması ve konuyla ilgili bilgilerin yer aldığı yazılı eserlerden analiz yapılmasına yönelik bir inceleme metodudur (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Nitel araştırma sonuçlarının her durumda genellenmesi, bazı problemleri açığa çıkarabilmektedir. Araştırma sonuçları mevcut ortama göre şekil aldığı için bazı durumlarda farklı sonuçlar doğurabilir. Olaya bu şekilde bakıldığında nitel araştırma, yalnızca örnek teşkil edebilir veya o konumda görev yapan kişilerin bir duruma farklı açılardan bakabilmelerini sağlar. Böylece kişilerin, doğrudan araştırma sonuçlarıyla hareket etmesini sağlamaktan ziyade onların, araştırma sonuçlarını kendi ortamlarına aktararak yaptıkları işleri daha iyi yapmalarını sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 22).

Dolayısıyla bu araştırmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin millî ve manevi değerlere yer verme sıklığı, bu değerlerin temalara ve metin türlerine dağılımının hangi düzeyde olduğunu incelemek için doküman incelemesi; daha sonra da millî ve manevi değerler eğitimi ile ilgili öğretmen görüşlerini belirleyen durum çalışması yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Materyali / Çalışma Grubu

Araştırmanın doküman incelemesi bölümünün çalışma materyalini okullara dağıtılan Millî Eğitim Bakanlığına ve özel sektöre ait Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma materyalini 2022-2023 eğitim öğretim yılında okutulan 5. sınıf Anıttepe yayıncılık, 6.sınıf Ata yayıncılık, 7.sınıf Özgün yayınları, 8.sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Araştırmanın ikinci aşaması olan öğretmen görüşlerinin alınması bölümünün çalışma grubunu ise İstanbul ve Çanakkale ilinde ortaokullarda görev yapan 22 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde seçkisiz örnekleme yöntemlerinden basit seçkisiz örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklemin evreni temsil etme gücünün fazla olduğu seçkisiz örnekleme yöntemlerinden biri olan basit seçkisiz örneklemede her bir örnekleme biriminin eşit seçilme olasılığı vardır. Bu durum, seçilen birimin havuza geri konulmasıyla gerçekleştirilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2021: 88).

Tablo 1

Değerlendirilen ortaokul Türkçe ders kitapları

Sınıf Düzeyi	Ortaokul Türkçe Ders Kitapları	Frekans (f)
5.Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe 5.Sınıf Ders Kitabı Anıttepe Yayıncılık.	1
6.Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe 6.Sınıf Ders Kitabı Ata Yayıncılık.	1
7.Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe 7.Sınıf Ders Kitabı Özgün Yayınları.	1
8.Sınıf	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.04.2019 tarih ve 8 sayılı kurul kararı ile 2019-2020 öğretim yılından başlayarak 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Türkçe 8.Sınıf Ders Kitabı MEB Yayınları.	1
Toplam		4

Tablo 1 incelendiğinde 5, 6, 7 ve 8. Sınıf ortaokul Türkçe ders kitapları olmak üzere farklı yayınevlerine ait toplam (f=4) ortaokul Türkçe ders kitabının incelendiği görülmektedir.

Tablo 2

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında incelenen metinler

Sınıf Düzeyi	İncelenen Metin Sayısı	f
5.Sınıf	40	1
6.Sınıf	40	1
7.Sınıf	40	1
8.Sınıf	40	1

Toplam	160	4

Tablo 2 incelendiğinde 5, 6, 7 ve 8. Sınıf ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplam (f=160) metnin incelendiği görülmektedir.

Araştırmanın ikinci aşaması olan Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler eğitimiyle ilgili görüşlerinin alındığı bölümünün örneklemini ise İstanbul ve Çanakkale ilinde ortaokullarda görev yapan 22 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun seçiminde verilerin toplanmasındaki kolaylık, ekonomiklik ve kontrolün sağlanması için araştırmacının kolaylıkla ulaşabileceği gruplar tercih edilmiştir. Araştırmaya katılan çalışma grubuna ait kişisel bilgiler aşağıdaki tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3

Çalışma Grubuna Ait Kişisel Bilgiler

Kişisel Bilgiler		Frekans	Toplam
Cinsiyet	Kadın	14	22
	Erkek	8	
Yaş Aralığı	30 ve altı	6	22
	31-40	10	
	41-50	6	
Mesleki Deneyim	0-10 yıl	8	22
	11-20 yıl	10	
	21- 30 yıl	4	

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ve Çanakkale ilinde görev yapan 22 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Katılımcıların 14'ü kadın, 8'i erkektir. Katılımcılardan 6'sı 30 yaşın altında iken 10 katılımcı 31-40 yaş aralığında, 6 katılımcı da 41-50 yaşa aralığında

bulunmaktadır. 0-10 yıl arası kıdeme sahip 8 katılımcı, 11-20 yıl arası kıdeme sahip 10 katılımcı, 21-30 yıl kıdeme sahip 4 katılımcı vardır. Katılımcılar görüşmede sorulan soruları gönüllülük esasına dayanarak eksiksiz cevaplamışlardır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın Türkçe ders kitaplarındaki verilerini toplamak amacıyla "*Millî ve Manevi Değerler Formu*" kullanılmıştır. Ayrıca çalışmada Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler eğitimiyle ilgili görüşlerini öğrenmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarında yer alan millî ve manevi değerler tespit edilirken Rokeach'in, "amaç ve araç değerler" tasnifi; Schwartz'ın, değerler tasnifi; Ulusoy ve Dilmaç (2016)'ın, Güngör (2010)'ün, Evin ve Kafadar (2004)'ın değerler sınıflandırılması; Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019)'nın değerleri millî, manevi ve evrensel değerler olarak ayırması temele alınmış; bu değerlere ilave olarak Savaşkan ve Arslan (2015)'ın çalışmasında yer alan millî ve manevi değerler formuna literatürdeki çalışmalar ışığında farklı değerler eklenerek yeni şekli verilmiştir. Bu çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler sözü edilen çalışmalardan yararlanılarak hazırlanan millî ve manevi değerler formuna göre değerlendirilmiştir.

Tablo 4

Alan yazındaki çalışmalardan derlenen millî ve manevi değerler (2023)

Millî ve Manevi Değerler Formu
Kültür
Dil
Aile
Din
Tarih
Örf ve Adetler
Bayrak
Millî Marş
Vatanseverlik
Konukseverlik
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri

Araştırmada Türkçe öğretmenlerinin okullardaki millî ve manevi değerin eğitimine yönelik düşüncelerini öğrenmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun hazırlanması aşamasında konuyla ilgili olan kaynaklar taranarak araştırmanın amacına yönelik olarak bir soru havuzu oluşturulmuştur. Bu oluşturulan soru havuzundan araştırmanın amacına uygun olan sorular seçilip görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu ilgili alan uzmanlarının ve Türkçe öğretmenlerinin görüşleri alınarak, uzman görüşleri doğrultusunda görüşme formuna yeniden düzenlenerek son hali verilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda hazırlanan görüşme formunda araştırmanın amacına uygun görülen 11 soruya yer verilmiştir (Ek-1).

Yarı yapılandırılmış görüşmeler nitel araştırma yöntemlerinde yaygın olarak kullanılan veri toplama yöntemlerinden biridir. Bunun sebebi araştırmaya katılan katılımcıların veri, görüş, düşünce ve tecrübelerini ortaya koyma açısından kuvvetli olması ve iletişim kurarak konuşmayı esas almasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu süreçte araştırmacı sormayı planladığı soruları içeren görüşme formunun akışına bağlı kalarak farklı tarzda yan ya da alt sorular geliştirerek görüşmenin akışında değişiklik yapabilir (Türnüklü, 2000).

3.4. Verilerin Toplanması

Nitel araştırma yöntemine göre düzenlenen bu çalışmada nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme ve doküman inceleme yöntemleri kullanılarak veriler elde edilmiştir. Bu çalışma kapsamında geçerlik ve güvenirliği sağlamak adına veriler doküman incelemesi yoluyla şu aşamalarda edinilmiştir:

1. Kaynaklara erişme
2. Kaynakları okuma
3. Not alma
4. Değerlendirme (Karasar, 2018: 230).

İlk aşamada araştırmaya konu olan ortaokul Türkçe ders kitapları MEB'e bağlı bir okuldan temin edilmiştir.

İkinci aşamada, Türkçe ders kitaplarında yer alan millî ve manevi değerler tespit edilirken Rokeach'in, "amaç ve araç değerler" tasnifi; Schwartz'ın, değerler tasnifi;

Ulusoy ve Dilmaç (2016)'ın, Güngör (2010)'ün, Evin ve Kafadar (2004)'ın değerler sınıflandırılması; Türkçe Öğretim Programı (2019)'nın değerleri millî, manevi ve evrensel değerler olarak ayırması temele alınmış bu değerlere ilave olarak Savaşkan ve Arslan (2015)'ın çalışmasında yer alan millî ve manevi değerler formuna literatürdeki çalışmalar ışığında farklı değerler eklenerek yeni şekli verilmiştir. Bu millî ve manevi değerler çerçevesinde, araştırmaya konu olan ders kitapları okunmuştur. İncelenen kitaplardaki her metin, belirlenen 11 değer açısından incelenmiştir. Millî ve manevi değerlerle ilgili araştırmacıların görüşleri, TDK'ye ait sözlükten faydalanılarak gerek sözcük gerekse sözcük grubu şeklinde ilgili her değer için kod veya kodlar tayin edilmiştir. Bu elde edilen kodlardan faydalanarak ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerle ilgili doğrudan ya da dolaylı olarak yapılan vurgular tespit edilmiştir. Bu vurgular bire bir cümlelerle literatür taraması yapılarak oluşturulan millî ve manevi değerler formuna kaydedilmiştir. Bu form ortaokul Türkçe ders kitabı 5. 6. 7. ve 8. sınıf metinlerinde yer alan millî ve manevi değerleri tespit edecek biçimde oluşturulmuştur.

Araştırmanın ikinci kısmında verilerin toplanması için 22 Türkçe öğretmenine ulaşılmıştır. Öğretmenlerden millî ve manevi değerler eğitimiyle ilgili sorulan soruları cevaplamaları istenmiştir. Öğretmenlerin gönüllülüğü doğrultusunda farklı zamanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar sorulara göz attıktan sonra görüşmeye başlanmıştır. Öğretmenlere sırayla sorular yöneltilmiştir. Görüşme bittikten sonra ses kayıtları 3-4 kez dinlenmiş ve yazıya geçirilmiştir. Görüşme formlarında tasnif ve ayırt etme yoluna gidilmiştir. Öncelikle görüşmelerden hareketle isim listeleri hazırlanmış ve her katılımcıya bir kod (M34, L17, S34, N17 …) verilmiştir. Buna göre tüm uygulamalara katılan öğretmenler tespit edilmiş ve verilen kodlara göre sıralanmıştır. Sonuç olarak 22 öğretmen araştırmaya kaynak oluşturan görüşmeye katılmışlardır.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada 2022-2023 eğitim ve öğretim yılında okullarda okutulan 5, 6, 7, ve 8. Sınıf Türkçe ders kitapları millî ve manevi değerler formuna göre betimsel analiz yöntemi ile incelenmiştir. Nitel araştırmalarda veri analizi esneklik, çeşitlilik, yaratıcılık anlamına gelir. Betimsel analizde elde edilen veriler daha önce belirlenen temalara göre analiz edilir

ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada da daha önceden tespit edilmiş millî ve manevi değerler formuna göre Türkçe ders kitaplarındaki metinler incelenmiştir.

İlgili unsurların geçtiği metinlerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde yer alan millî ve manevi değerlerin hem ders kitaplarındaki genel dağılımı hem de tema ve metin türleri bağlamındaki dağılımları istatistiksel olarak hesaplanmış tekrar eden unsurların frekansları çıkarılmıştır. Millî ve manevi değerler formunda yer alan kodlar: kültür dil, aile, din, tarih, örf ve adetler, bayrak, millî marş, vatanseverlik, konukseverlik, tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleridir.

Bu çalışmanın ikinci aşamasında yarı yapılandırılmış görüşme formuyla Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler eğitimi hakkındaki görüşlerine dayanan verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde "*elde edilen veriler, daha önceden belirlenen temalara göore özetlenir ve yorumlanır. Görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak için doğrudan alıntılara sıkça yer verilir* (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 239)." Bu araştırmada elde edilen veriler araştırma soruları çerçevesinde belirlenen 11 temaya göre özetlenip yorumlanmış ve doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Millî ve manevi değerlerle ilgili Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan görüşme formunun analizinde Türkçe öğretmenlerinin görüş ve düşünceleri yargı bildiren ifadeler şeklinde kodlanmaya çalışılmıştır. Örneğin; A17'ye ait "Vatanseverlik, tarih bilinci, kültür gibi değerler aklıma geliyor." cümlesinden "vatanseverlik" ve "kültür" olarak iki ayrı kod elde edilmiştir. Kodlama sürecinde tekrar eden kodların yanına bir işaret konarak frekans belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca kodları temsil ettiği düşünülen cümleler not alınmıştır.

3. 6. Geçerlik ve Güvenirlik

Geçerlilik ve güvenirlik, araştırma sonuçlarının sağlıklı olması için yapılan araştırmanın inandırıcılığını arttıran önemli bir etkendir. Özellikle doküman incelemesine dayanan araştırmalarda geçerliliğin ve güvenirliğin sağlanması için verilerin inandırıcılığı önem arz etmektedir (Aktaş ve Metin, 2014). Geçerlilik, ölçülmek istenen niteliğin farklı niteliklerle karıştırılmadan doğru ölçülmesi olarak ifade edilmektedir. Güvenirlik ise belli

bir niteliği ölçen ölçmelerin aynı kişiler üzerinde benzer koşullarda yine aynı sonucu verebilmesi olarak ifade edilmektedir (Büyüköztürk vd., 2021).

Bu çalışma kapsamında araştırmanın geçerliğini sağlamak için doğru ve gerçek bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Veri toplama araçlarının oluşturulmasında literatür ve alan uzmanlarının görüşlerinden faydalanılmıştır. Durum var olduğu şekliyle herhangi bir müdahale olmadan yansıtılmaya çalışılmıştır. Güvenirlik için ise kodlayıcılar arası uyuma bakılmıştır. Güvenirliğe ilişkin kodlar iki alan uzmanı tarafından kodlanmıştır. Uyumlu bulunmayan kodlar üzerine tartışılmıştır. Araştırmayla uyumlu bulunmayan kodlar üzerinde tartışılarak bu kodlar için ortak fikir temele alınarak bazı kodların araştırmaya dâhil edilmemesine kanaat getirilmiştir. Ayrıca, bazı kodların ise birleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Elde edilen sonuçlar frekans olarak gösterilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Millî ve Manevi Değerler Açısından Uygun Olma Durumunun İncelenmesine Yönelik Bulgular

Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8) Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında özellikle dördüncü madde ve Türk Millî Eğitiminin Özel Amaçlarında dokuzuncu maddede, bahsedilen değerlerin “evrensel, millî ve manevî” değerler olarak

sınıflandırılması dikkat çekmektedir. Dördüncü maddede; öğrencilerin millî ve manevi değerleri benimseyip hayat tarzına dönüştürmeleri ve böylece yurdumuzun kalkınmasına katkıda bulunmaları dile getirilmekte, aynı zamanda dokuzuncu maddede öğrencilerin değerleri tanımasının amaçlandığı belirtilirken, özellikle; millî, manevî ve ahlaki değerleri kavramlarına vurgu yapılarak öğrencilerin değerlere önem vermesinin amaçlandığı ifade edilmektedir. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri hedeflenmektedir (MEB, 2019).

Araştırma kapsamında Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında (5, 6, 7, 8) yer alan 128 okuma metninin ve 32 dinleme/izleme metninin millî ve manevi değerlere yer verme durumları ve bu değerlerin temalara ve metin türlerine göre dağılımları incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitaplarının incelenmesi aşamasında "Millî ve manevi değerler" kavramlarının genel bir ifade şeklinde kullanıldığı tespit edilmiştir. Türkçe ders kitaplarında (5, 6, 7, 8) yer alan toplam 128 okuma metninin 94 tanesi, 32 dinleme/izleme metninin 20 tanesi "millî ve manevi değerler" kavramına ilişkin vurgular içermektedir.

4.1.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Okuma Metinlerinin Sayısına Yönelik Bulgular

İncelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinin sayısı ve bu metinlerin içinden millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında uygun bulunan metinlere yönelik bulgular tablo 5'te sunulmuştur:

Tablo 5

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerlerin aktarımına uygun bulunan okuma metinlerinin sayısı

Sınıf Düzeyi	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	Toplam
Toplam Metin	40	40	40	40	160
Uygun Metin	24	22	26	22	94

Tablo 5 incelendiğinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam okuma metni sayısı (f=160), ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerleri yansıtan toplam okuma metni sayısı (f=94) olarak görülmektedir.5. Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değerleri içeren (f=24) metin, 6.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değer içeren (f=22) metin, 7.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değer içeren (f=26) metin, 8.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değer içeren (f=22) metin yer almaktadır.

4.1.2. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Millî ve Manevi Değerlerin Aktarımına Uygun Bulunan Dinleme Metinlerinin Sayısına Yönelik Bulgular

İncelenen ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin sayısı ve bu metinlerden millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına uygun olan metinlere yönelik bulgular tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerlerin aktarımına uygun bulunan dinleme metinlerinin sayısı

Sınıf Düzeyi	5.sınıf	6.sınıf	7.sınıf	8.sınıf	Toplam
Toplam Metin	8	8	8	8	32
Uygun Metin	6	6	4	4	20

Tablo 6 incelendiğinde ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam dinleme metni sayısı (f=32), ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerleri yansıtan toplam dinleme metni sayısı (f=20) olarak görülmektedir. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında millî ve manevi değeri içeren (f=6), metin 6.sınıf Türkçe ders kitabında (f=6) metin, 7.sınıf Türkçe ders kitabında (f=4) metin, 8.sınıf Türkçe ders kitabında (f=4) metin yer almaktadır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerleri yansıtan toplam dinleme metni sayısı (f=20) olarak görülmektedir.

4.2. 5. Sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 7

5. Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	14
Dil	4
Aile	21
Din	13
Tarih	10
Örf ve Adetler	13
Bayrak	3
Millî Marş	-
Vatanseverlik	9
Konukseverlik	4
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	11

Toplam	102

Tablo 7'de görüldüğü üzere 5. sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili (f=14), "dil" kavramıyla ilgili (f=4), "aile" kavramıyla ilgili (f=21), "din" kavramıyla ilgili (f=13), "tarih" kavramıyla ilgili (f=10), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=13), "bayrak" kavramlarıyla ilgili (f=3), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=9), "konukseverlik" kavramıyla ilgili (f=4), "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili (f=11) olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=102) vurgu tespit edilmiştir. 5. sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde "millî marş" kavramıyla ilgili vurguya rastlanılmamıştır.

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde 'kültür' kavramına "Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir.", "Kilim", "Boğaç Han"; 'dil' kavramına "Geyik Ana"; 'aile' kavramına "Çiftçi İle Çocukları", "Dedemin Öyküsü"; 'din' kavramına "Deprem", "Vatan Yahut Silistre"; 'vatanseverlik' kavramına "Elif'in Kağnısı", "Şahin Bey"; 'örf ve adetler' kavramına " Büyüklere Saygı"; 'tarih' kavramına "Dumlupınar Savaşı", "6 Mart 1915 Gecesi"; 'Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri' kavramına "Şahin Bey", "Boğaç Han"; 'konukseverlik' kavramına "Bir Bardak Sütün Hatırı" başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır. "Çocuk ve Baloncu, Okland Adası, Bilinçli Tüketici, Yarın Gene Sabah Olacak, Özgürlük, Spor ve Bedenimiz, İyiliğin Değerini Bilen Kim? Barkod gibi metinlerde millî ve manevi değerlere yönelik vurgu tespit edilememiştir. Bunların yanı sıra 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Geyik Ana", "Boğaç Han" ve "Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir." gibi metinler de millî kültürümüzü yansıtan vurgular içermektedir.

Millî ve manevi değer olarak kabul edilen "kültür" kavramıyla ilgili "Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir." başlıklı metinde Anadolu insanının ne kadar konuksever olduğu köy odaları örneğiyle vurgulanmıştır. Ahilik geleneğine dayanan köylerde yer alan misafirhanelerin (köy odalarının) Anadolu insanı için ne kadar önemli olduğu ifade edilmiştir.

Köy odalarının millî kültürü yansıttığına şöyle değinilmiştir: "Bugün *de Anadolu'nun birçok köy ve kasabasında, köyün ve kasabanın ortaklaşa malı olan köy*

odaları, "misafirhaneler" vardır. Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında hiçbir şey beklenmez. Bu odaların giderleri köyde yaşayan varlıklı kişiler *tarafından karşılanır*." (s. 23)

"Dil" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Geyik Ana" başlıklı metinde Geyik Ana'nın torunlarına nasihati "*Soyunuz çoğalsın, buraya getirdiğiniz torunlarınızın torunları ana dilinizi de unutmasın çünkü ana dilini konuşmak, ana dilinde türkü söylemek çok tatlı gelir insana.*" Bu metinde dilin korunmasına ve ana dili sevgisine dikkat çekilmiştir. (s. 131)

"Aile" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Çiftçi ve Oğulları" başlıklı metinde aile birliğinin öneminden, hep birlikte çalışıp el ele verince insanların başarıya ulaşacağından bahsedilmiştir. (s.159)

"Din" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Vatan yahut Silistre" başlıklı metinde *"Sübhanallah! Ağalar! Gayretiniz Allah'ın yanında boşa gitmez. Hayatınız giderse, adınız kalır."* cümlelerde din ve vatan sevgisi kavramlarına vurgu yapılmıştır. (s. 110).

"Tarih" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Dumlupınar Savaşı" başlıklı metinde "*30 Ağustos 1922 günü Dumlupınar'da yapılan son bir meydan savaşı ile düşman ezilmiş, Anadolu toprakları düşman işgalinden kurtulmuştur. Türk ordusu Başkomutan Gazi Mustafa Kemal'in "Ordular, İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri*!" yer alan cümlelerde tarih ve vatanseverlik değerlerimizi yansıtan vurgular içermektedir (s. 47).

"Örf ve adetler" millî ve manevi değeriyle ilgili "Büyüklere Saygı" başlıklı metinde "*Bizlerin de değer bilen insanlar olarak üzerimizde bin bir emeği olan sevgili büyüklerimize saygı göstermesi gerekir. Ayrıca elimizden geldiğince onların hizmetlerini görmeliyiz."* Cümlelerinde büyüklere saygılı davranmanın önemli bir davranış olduğu vurgulanmıştır. (s. 200).

"Konukseverlik" millî ve manevi değeriyle ilgili "Bir Bardak Sütün Hatırı" başlıklı metinde "*Evine gelen Howard'ı içeri davet etti, sobanın yanına oturtup ısınmasını sağladı ardından ona sıcak süt ve biraz kurabiye ikram etti."* Cümleleriyle evimize gelen misafire hoş davranmamız ve ikramlarda bulunmamız konusunda dikkat çekilmiştir. (s. 215)

"Tarihi Şahsiyetler" kavramıyla ilgili "Boğaç Han" başlıklı metinde "*Dedem Korkut gelsin, bu oğlana ad koysun, beraberine alıp babasına varsın, babasından oğlana beylik istesin, taht alıversin."* Cümleleriyle Dede Korkut'a vurgu yapılmıştır. (s. 121).

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular tablo 8'de sunulmuştur:

Tablo 8

5. Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	6
Dil	4
Aile	5
Din	2
Tarih	2
Örf ve Adetler	2
Bayrak	1
Millî Marş	-
Vatanseverlik	1
Konukseverlik	-

Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	7
Toplam	30

Tablo 8'de görüldüğü üzere 5. sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde "kültür" kavramıyla ilgili (f=6), "dil" kavramıyla ilgili (f=4), "aile" kavramıyla ilgili (f=5), "din" kavramıyla ilgili (f=2), "tarih" kavramıyla ilgili (f=2), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=2), "bayrak" kavramlarıyla ilgili (f=1), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=1), "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili (f=7), olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=30) vurgu tespit edilmiştir. 5. sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde "millî marş ve konukseverlik" kavramlarıyla ilgili vurguya rastlanılmamıştır.

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde 'kültür' kavramıyla ilgili 3. Tema "Sakın Kesme" adlı metinde "*Ey hemşehri, sakın kesme! Yaş ağaca balta vuran el onmaz;"* cümlesiyle kültürümüzde yer alan bir atasözünden bahsedilerek yaş ağaç kesmenin sakıncası dile getirilmiştir.

"Dil" kavramıyla ilgili 1.Tema "İlk Ders" adlı metinde *"Senin adın Zehra mı yoksa Ayşe mi, dedim. O temiz İstanbul telaffuzlu ve inanılmayacak kadar tatlı sesiyle: Benim adım Munise, hocanım, dedi*." Cümlelere yer verilmiştir. İstanbul telaffuzlu derken İstanbul Türkçesiyle konuşmaya dikkat çekilmiştir.

"Aile" kavramıyla ilgili 1.Tema "İlk Ders" adlı metinde aşağıdaki cümlelerle anne sevgisi ve aile değerine vurgu yapılmıştır.

"- *Niçin kaç gündür gelmedin?*

- Abam göndermedi hocanım, işimiz vardı. Bundan sonra gelirim.

- Senin annen yok mu?

- Abam var hocanım. (Munise, ablaya aba diyordu.)

- Annene ne oldu?

Küçük kız gözlerini önüne indirdi, sustu. Bana öyle geliyor ki bu çocuğun kalbinde, bilmeden bir gizli yaraya dokundum."

"Bayrak" ve "Vatanseverlik" kavramlarıyla ilgili 2.Tema "Bir Temmuz Gecesi" adlı metinde "*Şu terör belası yine can aldı demek ki!" Son aylarda terör en fazla*

konuşulan konuydu. Çocuk aklımla babamın endişesine ben de katılıyordum. Askerlerimizin al bayrağa sarılı tabutu göğsüme bir sızı veriyordu. Göz pınarlarıma dolan yaşları, boğazıma düğümlenen hıçkırığı anneme göstermek istemezdim hiç." Cümleleriyle vatansevgisi ve bayrak vurgusu yapılmıştır.

"Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri" kavramıyla ilgili 4.Tema "Ali Kuşçu" adlı metinde tarihi şahsiyet ve Türk büyüğü olan *Uluğ Bey, Ali Kuşçu, İkinci Murad, Kadızade Rumi, Fatih Sultan Mehmet ve Eyüp Sultan'*dan gibi şahsiyetlerden bahsedilmiştir.

4.3. 5.Sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımı

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 9'da sunulmuştur:

Tablo 9

5.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerler	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	3	-	1	3	1	1	4	1	14
Dil	-	-	1	2	-	1	-	-	4
Aile	1	1	3	4	3	3	4	2	21
Din	-	5	1	2	-	-	2	3	13

Tarih	1	5	-	3	-	1	-	1	10
Örf ve Adetler	2	-	-	2	1	2	4	1	13
Bayrak	-	-	-	3	-	-	-	-	3
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	3	5	-	1	-	-	-	-	9
Konukseverlik	2	-	-	-	-	-	2	-	4
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	1	5	-	2	-	2	-	1	11
Toplam	13	21	6	22	5	10	16	9	102

Tablo 9 incelendiğinde 5. sınıf Anıttepe Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın (f=22), değerle "Millî Kültürümüz" teması, değerlerin en az yer aldığı temanın ise (f=5), değerle "Vatandaşlık" teması olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=102) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 3, 5 ve 8. Temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 2, 4 ve 7. temalardaki değerler birbirine yakındır.

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 10'da sunulmuştur:

Tablo 10

5.Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerler	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	1	-	1	1	1	1	1	-	6
Dil	1	-	1	-	-	-	2	-	4
Aile	1	1	-	1	1	-	-	1	5

Din	-	1	1	-	-	-	-	-	2
Tarih	-	-	-	2	-	-	-	-	2
Örf ve Adetler	-	-	-	-	1	-	1	-	2
Bayrak	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Konukseverlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	-	-	6	-	-	-	1	7
Toplam	3	4	3	10	3	1	4	2	30

Tablo 10 incelendiğinde 5. sınıf Anıttepe Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Her temada 1 dinleme metnine yer verilmiştir. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın (f=10), değerle "Millî Kültürümüz" teması, değerlerin en az yer aldığı temanın ise (f=1), değerle "Sağlık ve Spor" teması olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=30) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 1, 3 ve 5. temalardaki değer sayısı birbirine eşit iken; 2 ve 7. temalardaki değer sayıları da birbirine eşittir.

4.4. 5.Sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığına yönelik bulgular tablo 11'de sunulmuştur:

Tablo 11

5.Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	16	66.6
Bilgilendirici Metin Türü	5	20.9

Şiir	3	12.5
Toplam	24	100

Tablo 8 incelendiğinde 5. sınıf Anıttepe yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında (f=32) okuma metni yer almaktadır. Bu okuma metinlerinden (f=24)'ünde millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 5.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=5), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=16), "*Şiir*" türünde ise (f=3) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 5. Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinleri içinde en fazla "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=16) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

İncelenen 5. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığının incelenmesine yönelik bulgular tablo 12'de sunulmuştur:

Tablo 12

5.Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	1	16.7
Bilgilendirici Metin Türü	3	50
Şiir	2	33.3
Toplam	6	100

Tablo 12 incelendiğinde 5.sınıf Anıttepe yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında (f=8) dinleme metni yer almaktadır. Bu dinleme metinlerinden (f=6)'sında millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 5.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=3), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=1), "*Şiir*" türünde ise (f=2) olmak

üzere toplam (f=6) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 5. Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=3) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

4.5. 6. Sınıf Ata Yayıncılık Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 13'te sunulmuştur:

Tablo 13

6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	19
Dil	3
Aile	41
Din	18
Tarih	14
Örf ve Adetler	20
Bayrak	1
Millî Marş	-
Vatanseverlik	9
Konukseverlik	10

Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	18
Toplam	153

Tablo 13'te görüldüğü üzere 6. sınıf Ata Yayınları Türkçe ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili (f=19), "dil" kavramıyla ilgili (f=3), "aile" kavramıyla ilgili (f=41), "din" kavramıyla ilgili (f=18), "tarih" kavramıyla ilgili (f=14), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=20), "bayrak" (f=1), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=9), "konukseverlik" kavramıyla ilgili (f=10), "tarihi şahsiyetler" kavramıyla ilgili (f=18), olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=153) vurgu tespit edilmiştir.

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabında 'kültür' kavramına "Uygarlık Diyarı Harran", "İlaç", "Nasrettin Hoca"; 'dil' kavramına "Yaşadıklarım ve Düşlediklerim", "Ay Şairi"; 'aile' kavramına "Canım Aliye, Ruhum Filiz", "Bebeklerin Ulusu Yok" ; 'din' kavramına "Bayram Günleri", "Kuğular"; 'vatanseverlik' kavramına "Gaziyi Görmeye Gelen Ana", "1 Kişi=?"; 'örf ve adetler' kavramına "Ak Sakallı Bilge Dede", " Bayram Günleri"; 'tarih' kavramına "Ben Mustafa Kemal'im", "Türk Askerinin Cesareti"; 'tarihi şahsiyetler ve millî kahramanlar' kavramına, "Nasrettin Hoca'nın Köyünde"; 'konukseverlik' kavramına "Büyük Ustaya Ziyaret", "Bayram Günleri" başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır. "Yaştan Gileyleyim, Finlandiya'dan, Aslanla Fare, Rüzgâr, Son Kuşlar, Yosun Pilleri" gibi metinlerde millî ve manevi değerlere ilişkin herhangi bir vurguya rastlanılmamıştır. Bunların yanı sıra 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Kiraz Yaylaları", "Bayram Günleri" ve "İlaç" gibi metinler de millî kültürümüzü yansıtan vurgular içermektedir.

Millî ve manevi değer olarak kabul edilen "kültür" kavramıyla ilgili "İlaç" başlıklı metinde Hacivat ile Karagöz'ün atışmaları yer almaktadır. Karagöz ve Hacivat kültürümüzün önemli mozaik parçalarından biridir. "Nasrettin Hoca'nın Köyünde" başlıklı metinde yine kültürümüz önemli bir parçası olan Nasrettin Hoca'nın hayatına yer verilmiştir. "*Hortu'da herkes bir Nasrettin Hoca torunudur. Herkes, Nasrettin Hoca'dan bildiğiniz ya da bilmediğiniz, duymadığınız fıkralar anlatır. Size Hoca'nın doğduğu evi, okuduğu medreseyi, imamlık ettiği camiyi gösterirlerse şaşmayınız."* (s. 137)

"Dil" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Yaşadıkların ve Düşlediklerim" başlıklı metinde dil becerilerinden biri olan yazma becerisinin nasıl geliştiğine dair açıklamalar yapılmıştır. "*Eserlerimi yazarken bir bakıma gökyüzüne kement atıyorum. Düşler, düşünceler, türlü fanteziler, en çok da yüreğime sığdıramayacağım kadar sevgi ve coşku yakalıyorum. Yetmiş iki kitabı, işte o ganimetlerle yazdım." (s. 173)*

"Ay Şairi" başlıklı metinde "Dün bir şiir yazdım/Okudum sınıfta/Şiirimde dağlar, ağaçlar/ Gelincikler, papatyalar…" (s. 180) Bu dizelerle yazma becerisinin desteklendiği tespit edilmiştir.

"Aile" kavramıyla ilgili "Canım Aliye, Ruhum Filiz" başlıklı metinde yazar Sabahattin Ali'nin eşine ve kızına yazdığı mektuba yer verilerek aile kavramına dikkat çekilmiştir. Aileden uzak kalmanın zorluğu ve aile üyelerinin birbirine olan bağlılığı ifade edilmiştir. "*Şimdilik Allah'a ısmarladık. Senin ve Filiz'in binlerce defa gözlerinizden, yanaklarınızdan öperim. İkinizi de hasretle kucaklarım sevgili karıcığım.*" (s. 16)

"Din" kavramıyla ilgili "Kuğular" başlıklı metinde *"Cellat, ağzından bir söz çıkarmak için, ona abdest almasını, namaz kılmasını, tövbe etmesini öğütleyip duruyordu; kız da son örgüleri bitirmeye çabalıyordu."* (s.23) Bu dizelerde abdest, namaz gibi İslam dininin gereği olan davranışlara vurgu yapılmıştır.

"Örf ve adetler" kavramıyla ilgili "Bayram Günleri" başlıklı metinde "*Evlerde ziyaretçilere şeker, lokum ve şerbet ikramı devam ederken, sokaktan ramazandaki gibi bir davul sesi gümbürderdi. Gelen bekçi ile yanındaki davulcusudur. Davulcu hem tokmağını gümbür gümbür davuluna indirir hem mâniler okurdu."* (s. 94)

"Bayram çocukları el öpüp dua alırlar ve kendilerine pırıl pırıl gümüş bir iki çeyrek, bazan da ailenin gelirine göre bir çeyrek altını ipek mendillerinin ucuna düğümlenerek hediye edilirdi. Bu; ramazanda bazı iftar sofralarındaki misafirlere giderlerken verilen "diş kirası" bayağılığına hiç benzemeyen çok asil bir âdetti." (s. 94)

"Vatanseverlik" kavramıyla ilgili "1 Kişi=?" başlıklı metinde "*Vatanına saldırılınca sokakta başka biri daha var mıdır, diye düşünmeden evinden çıkan her bir kişi*

kaç yüz kişi için istiklalsiz istikbal olmayacağının kanıtıdır? Vatanda birlik olsun diye şehit olan birinden sonra 79 milyon tek vücut olmak için nasıl çırpınır? Bir şehit, ülkedeki tüm iyi insanları nasıl kenetler?" (s. 79)

"Konukseverlik" kavramıyla ilgili "Bayram Günleri" başlıklı metinde *"Evlerde ziyaretçilere şeker, lokum ve şerbet ikramı devam ederlerdi." (*s. 96)

"Tarihi Şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili *"Ben Mustafa Kemal'im" başlıklı metinde "Ben Mustafa Kemal'im... Çanakkale'de Mehmetçik, Anafartalar'da kartal...*" (s. 70) "*Nasrettin Hoca'nın Köyünde"* adlı metinde Türk büyüğü, tarihi şahsiyet olan Nasrettin Hocanın yaşadığı yer ve hayatı anlatılmaktadır. (s. 138)

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlere yönelik bulgular Tablo 14'te sunulmuştur:

Tablo 14

6. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	-
Dil	3
Aile	2
Din	-
Tarih	8
Örf ve Adetler	-
Bayrak	3
Millî Marş	-
Vatanseverlik	3

Konukseverlik	-
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	4
Toplam	23

Tablo 14'te görüldüğü üzere 6. sınıf Ata Yayınları Türkçe ders kitabında "dil" kavramıyla ilgili (f=3), "aile" kavramıyla ilgili (f=2), "tarih" kavramıyla ilgili (f=8), "bayrak" (f=3), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=3), "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili (f=4), olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=23) vurgu tespit edilmiştir. 6. sınıf Ata Yayıncılık Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde "kültür, din, örf ve adetler, millî marş ve konukseverlik" kavramlarıyla ilgili vurguya rastlanılmamıştır.

"Tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" değeriyle ilgili "*Mustafa, Mustafa Kemal olmakla kalmadı... Sonraki yıllarda yeni adlar almaya, yeni şanlar kazanmaya devam etti... Çanakkale Savaşı'ndan sonra rütbesi paşalığa yükseltilince adı Mustafa Kemal Paşa oldu. Kısaca, Kemal Paşa diye anılmaya başlandı*." Cümleler yer almaktadır.

"Tarih" değeriyle ilgili 'Mustafa Kemal Nasıl Atatürk Oldu?' adlı metinde Türk tarihi açısından önemli bir kanun olan soyadı kanunundan bahsedilmiştir. *"21 Haziran 1934'te Soyadı Kanunu çıkınca herkesin aklına doğal olarak ilk o geldi: Gazi Mustafa Kemal'in soyadı ne olacaktı? Herkese soyadı bulan Gazi, kendisine nasıl bir soyadı bulacaktı?"*

"Bayrak" değeriyle ilgili 'Bayrak' adlı metinde aşağıdaki dizelere örnek verilebilir. *"Dalgalandığın yerde ne korku ne keder... /Gölgende bana da, bana da yer var! /Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar;/ Yurda ay-yıldızının ışığı yeter."*

4.6. 6.Sınıf Ata Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımı

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 15'te sunulmuştur:

Tablo 15

6.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerlerr	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	3	1	1	8	1	4	1	-	19
Dil	-	-	-	-	-	2	1	-	3
Aile	14	4	4	4	5	3	5	2	41

Din	4	1	5	8	-	-	-	-	18
Tarih	1	-	6	6	-	-	-	1	14
Örf ve Adetler	3	2	2	7	1	4	1	-	20
Bayrak	-	-	1	-	-	-	-	-	1
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	3	-	6	-	-	-	-	-	9
Konukseverlik	2	1	2	3	1	1	-	-	10
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	-	12	5	-	-	-	1	18
Toplam	30	9	39	41	8	14	8	4	153

Tablo 15 incelendiğinde 6. sınıf Ata yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın "Millî Kültürümüz" teması (f=41), millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın ise "Sağlık ve Spor" teması (f=4) olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=153) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 1, 3 ve 4. Temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 2, 5 ve 7. temalardaki değerler birbirine yakındır.

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 16'da sunulmuştur:

Tablo 16

6.sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerlerr	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dil	-	-	3	-	-	-	-	-	3
Aile	1	-	-	-	1	-	-	-	2

Din	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarih	-	-	3	2	-	-	2	1	8
Örf ve Adetler	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bayrak	-	-	-	3	-	-	-	-	3
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	1	-	2	-	-	-	-	3
Konukseverlik	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	-	2	-	-	-	1	1	4
Toplam	1	1	8	8	1	0	2	2	23

Tablo 16 incelendiğinde 6. sınıf Ata Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın "Millî Mücadele ve Atatürk" ve "Millî Kültürümüz" teması (f=8), millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın ise "Sanat" teması (f=0) olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=23) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 1., 2. ve 5. Temalardaki değer sayısı birbirine eşit iken 3. ve 4. temalardaki değerler birbirine eşittir.

4.7. 6. Sınıf Ata Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığının incelenmesine yönelik bulgular tablo 17'de sunulmuştur:

Tablo 17

6.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	10	45.5
Bilgilendirici Metin Türü	9	40.9

Şiir	3	13.6
Toplam	22	100

Tablo 17'ye bakıldığında 6.sınıf Ata yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında (f=32) okuma metni yer almaktadır. Bu okuma metinlerinden (f=22)'sinde millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 6.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=9), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=10) "*Şiir*" türünde (f=3) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 6. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinleri içinde en fazla "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=10) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

İncelenen 6. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımına ait bulgular tablo 18'de sunulmuştur:

Tablo 18

6.sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	2	33,3
Bilgilendirici Metin Türü	3	50
Şiir	1	16,7
Toplam	6	100

Tablo 18'e bakıldığında 6.sınıf Ata yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında (f=8) dinleme metni yer almaktadır. Bu dinleme metinlerinden (f=6)'sında millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 6.sınıf Türkçe ders kitabında dinleme metinlerinde "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=3), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=2) "*Şiir*" türünde (f=1) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 6. sınıf Türkçe ders kitabı

okuma metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=3) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

4.8. 7. Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin dağılımına yönelik bulgular tablo 19'da sunulmuştur:

Tablo 19

7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	*f*
Kültür	19
Dil	8
Aile	27
Din	10
Tarih	23
Örf ve Adetler	16
Bayrak	4
Millî Marş	13
Vatanseverlik	13
Konukseverlik	3
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	20

Toplam	156

Tablo 19'da görüldüğü üzere 7. sınıf Özgün Yayınları Türkçe ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili (f=19), "dil" kavramıyla ilgili (f=8), "aile" kavramıyla ilgili (f=27), "din" kavramıyla ilgili (f=10), "tarih" kavramıyla ilgili(f=23), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=16), "bayrak" (f=4), millî marş" kavramlarıyla ilgili (f=13), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=13), "konukseverlik" kavramıyla ilgili (f=3), "tarihi şahsiyetler ve millî kahramanlar" kavramıyla ilgili (f=20) olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=156) içerik tespit edilmiştir.

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabında 'kültür' kavramına "Anadolu Davulu", "Karagöz ile Hacivat"; 'dil' kavramına "Baba, Bana Şiir Bul"; 'aile' kavramına "Ninenin Kitabı"; 'din' kavramına "Koca Seyit"; 'vatanseverlik' kavramına "Bir Mustafa Kemal Vardı"; 'örf ve adetler' kavramına "Anadolu Davulu"; 'tarih' kavramına "Muhteşem Kut'ul Amare Zaferi", "Koca Seyit"; 'tarihi şahsiyetler ve millî kahramanlar' kavramına "İstiklal Marşı'nın Kabulü", "Büyük Mimar Koca Sinan"; 'konukseverlik' kavramına "Son Leylek" başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır. "Karanfiller ve Domates Suyu, Yıkmak Kolay, Güz, Kır Çiçekleri, Müziği Neden Severiz, Ağaç ve Sen, Karamsar ve İyimser Bakış Açısı, Bilmemekten Rahatsız Olmayın" gibi metinlerde millî ve manevi değerlere ilişkin vurgu tespit edilememiştir. Bunların yanı sıra 6. sınıf Türkçe ders kitabında "Anadolu Davulu" ve "Sazıma" gibi metinler de millî kültürümüzü yansıtan vurgular içermektedir.

Millî ve manevi değerlerden biri olan "kültür" kavramıyla ilgili "Anadolu Davulu" başlıklı metinde Anadolu insanının hayatında davulun ne kadar önemli bir yer tuttuğunu düğünlerde, asker uğurlamalarında, Ramazan ayında, savaş meydanlarında davulun sesinin önemli olduğu ifade edilmiştir. *Anadolu'da "Arı kovanı oğulsuz olmaz, düğün dernek davulsuz olmaz." diye bir söz vardır.* "*Anadolu'da bayramda seyran da davulla başlar. Davul güm güm vurmadıkça bayramın tadı mı olur? Düğün mü var önce davul gerek.*" Sözleriyle davulun millî kültürümüzdeki yerine de vurgu yapılmıştır (s. 164).

"Dil" kavramıyla ilgili "Baba, Bana Şiir Bul" Başlıklı yazıda "*Baba, bana şiir bul/ Dilden dile hep söylensin/ İnsanlar gülsün eğlensin.*" (s. 29)

"Aile" kavramıyla ilgili "Ninenin Kitabı" başlıklı metinde "*O mahallenin ninesiydi…Ninenin eşi ve diğer çocukları ölünce nine, hayatta kalan tek dul kızı ve iki torunuyla birlikte yaşıyordu."* Cümleleriyle aile kavramına dikkat çekilerek birlik ve beraberliğin önemi vurgulanmıştır. (s. 21).

"Din" millî ve manevi değerine yönelik "Koca Seyit" adlı metinde "*Anamın bana öğrettiği duaları okudum. Size izahını yapamayacağım bir şeyler oldu içimde. Hadiseyi öğrenip Cenab'ı Hakk'a şükreden Cevat Paşa Koca Seyit'i tebrik ederken ondan başka mermiyi kaldırmasını istemiş fakat Koca Seyit ne kadar uğraştıysa da mermiyi yerinden oynatamamıştır."* (s. 54)

"Tarih" kavramına yönelik "Muhteşem Kut'ul Amare Zaferi" başlıklı metinde 19 Nisan 1916'da Mirliva Halil Kut Paşa'nın İngilizleri nasıl mağlup ettiği anlatılmıştır. *"İngilizler: "Kut'ul Amare'yi teslim etmeye hazırız." Kahraman Halil Paşa cevap verdi: "Birlik, silah ve cephaneleri teslim etmeniz şart."* (s. 69).

"Örf-adetler" kavramına yönelik "Anadolu Davulu" adlı metinde *"Bilirsiniz, Anadolu'da bir de ramazan davulu vardır. Sahur yemeğine kaldırır.* Davulla beraber ramazan manileri söylenir. *"Tohumunu at da gel/ Arpa buğday sat da gel/ Uyan hey ağam uyan/ Orucunu tut da gel"* Bu durum bir gelenek halini almıştır. Örf ve adetlerimizde davul önemli bir yer tutmaktadır. (s. 164)

"Millî marş" kavramıyla ilgili "Millî Marş'ın Kabulü" adlı metinde İstiklal Marşı'nın kim tarafından, nasıl yazıldığı (yazılma hikayesi), marş olarak kabul edilişi ve Büyük Millet Meclisinde oy birliğiyle kabul edilmesi anlatılmıştır. "*Tüm devletlerin bağımsızlığının sembolü millî marşları vardı. Yeni kurulan ülkemizin de bir millî marşı olması isteniyordu. Millî marş hem bağımsızlığımızın sembolü olacak hem de yurdumuzun işgal edildiği ve ordumuzun düşmanla mücadele ettiği dönemde halkın moralini artıracaktı."* cümleleriyle millî marşa gereksinim duyulduğu ifade edilmektedir. (s. 108)

*"*Tarihi Şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramına yönelik "Büyük Mimar Koca Sinan" başlıklı metinde Mimar Sinan'ın hayatı anlatılmaktadır. *"Kanuni Sultan Süleyman*

Zamanıydı. İmparatorluk sınırlarının üç kıtada alabildiğince genişlediği yıllardaki seferlerde Sinan, ülkenin pek çok yerini görmüş; Konya, Sivas, Erzurum, Tebriz, Bağdat gibi büyük kentleri tanımıştı. Her gittiği yerde mimarlık yapılarını inceliyor, bilgisini arttırıyordu." (s. 109) Hassa Mimarları Ocağı'nda yetişmiş en büyük mimarların başında ise Mimar Sinan gelmektedir. Mimar Sinan'ın baş mimar olma süreci marangozlukla başlamış, mimarbaşılığa kadar yükselmiştir. Mimar Sinan Osmanlı toplumu ve mimari arasında bağ oluşmasını sağlayan önemli bir şahsiyet olarak tarihte yer almaktadır. Hem Selçuklu hem de Osmanlının erken dönem mimarisiyle Usta Sinan'ın zirveye taşıdığı Osmanlı mimarisi, onunla beraber olgunlaşma sürecini tamamlamıştır (Güneş, 2014).

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin dağılımına yönelik bulgular tablo 20'de sunulmuştur:

Tablo 20

7. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	9
Dil	4
Aile	7
Din	2
Tarih	6
Örf ve Adetler	1
Bayrak	3
Millî Marş	-
Vatanseverlik	2
Konukseverlik	1

Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	3
Toplam	38

Tablo 20'de görüldüğü üzere 7. sınıf Özgün Yayınları Türkçe ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili (f=9), "dil" kavramıyla ilgili (f=4), "aile" kavramıyla ilgili (f=7), "din" kavramıyla ilgili (f=2), "tarih" kavramıyla ilgili(f=6), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=1), "bayrak" (f=3), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=2), "konukseverlik" kavramıyla ilgili (f=1), "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili (f=3) dinleme metinlerinde millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=38) içerik tespit edilmiştir. "Millî marş" değerine ilişkin herhangi bir vurguya rastlanılmamıştır. İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabında 'bayrak' ve 'vatanseverlik' kavramlarına yönelik olarak aşağıdaki cümleler örnek gösterilebilir.

"– Nine, senin evin yandı mı?
– Hey oğul, ben beş kere göçmen oldum; beş kere evim yandı. Ben Üsküp'ten beri beş defa düşman bandırasından bizim bayrağa kaçtım. Bunlardan, önceki gün ümidi kesince bir tek oğlumu aldım; size, bizim bayrağa kaçtım. masalsitesi.com
– Bayrağımızı çok mu seversin, nine? Birdenbire buruşuk yüzü üzerinde bir gözyaşı seli aktı."

'Anadolu Üstüne' adlı metinde yer alan şu cümleler "vatanseverlik" kavranıma örnek gösterilebir. *"Hey koca yurt, hey kökleri, kökenleri tarihin derin-liklerine oturan hökelekli koca çınar, İstanbul'u, Anka-ra'sı, Edirne'si, Kars'ıyla taşına toprağına vurgun oldu-ğumuz güzel vatan. Tüten ocağımız, anamız, bacımız, se-vincimiz, acımız sensin, sana sözümüz. Sen Anadolu, sen Anayurt…"*

"Tarih" değerine yönelik olarak aşağıdaki cümlelerde Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nden bahsedilmektedir. *"Selçuklulardan sonra Anadolu Beylikleri devri, kök-leşen millî kültürün hasadını yaparlar. Aralarından bir beylik, koca bir devlet olur, açıldıkça açılır, kolları Viyana'ya kadar uzanır. Bu ulu çınar'a Osmanlı derler. Kökü ve gövdesi Anadoluda, üç kıta, üç iklime hükmeden yeryüzünün en Ömürlü devleti Osmanlı Türkleri, Sonrası, Trakya'yı da içine alan bir Türkiyedir Anadolu."*

4.9. 7.Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımı

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 21'de sunulmuştur:

Tablo 21

7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerlerr	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	2	2	1	4	1	5	-	4	19
Dil	-	-	-	-	-	-	-	8	8
Aile	4	2	3	4	3	3	3	5	27

Din	-	4	1	2	-	-	-	3	10
Tarih	-	5	-	6	-	3	1	8	23
Örf ve Adetler	3	2	-	2	-	5	-	4	16
Bayrak	-	2	-	2	-	-	-	-	4
Millî Marş	-	-	-	13	-	-	-	-	13
Vatanseverlik	-	6	-	5	-	-	2	-	13
Konukseverlik	1	-	-	1	-	1	-	-	3
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	5	1	6	-	2	1	5	20
Toplam	10	28	6	45	4	19	7	37	156

Tablo 21 incelendiğinde 7. sınıf Özgün Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın (f=45), "Millî Kültürümüz" teması, değerlerin en az yer aldığı temanın ise (f=4), "Doğa ve Evren" teması olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=156) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 2, 4 ve 8. Temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 3, 5 ve 7. temalardaki millî ve manevi değerlerin birbirine yakın olduğu görülmektedir.

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular Tablo 22'de sunulmuştur:

Tablo 22

7. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerlerr	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	1	1	-	4	-	3	-	-	9
Dil	-	-	3	-	-	-	1	-	4
Aile	2	2	-	2	-	-	-	1	7

Din	-	1	-	-	-	1	-	-	2
Tarih	-	1	-	2	-	3	-	-	6
Örf ve Adetler	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Bayrak	-	3	-	-	-	-	-	-	3
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	1	-	1	-	-	-	-	2
Konukseverlik	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	1	-	2	-	-	-	-	3
Toplam	3	10	3	13	0	7	1	1	38

Tablo 22 incelendiğinde 7. sınıf Özgün Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın (f=13), "Millî Kültürümüz" teması, değerlerin yer almadığı temanın ise (f=0), "Doğa ve Evren" teması olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=38) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 2., 4. ve 6. Temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 1. ve 3. temalardaki millî ve manevi değerlerin sayısının birbirine eşit olduğu görülmektedir.

4.10. 7. Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabı Okuma Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığının incelenmesine yönelik bulgular tablo 23'te sunulmuştur:

Tablo 23

7.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	9	34.7
Bilgilendirici Metin Türü	11	42.3
Şiir	6	23

Toplam	26	100

Tablo 23 incelendiğinde 7.sınıf Özgün yayınlarına ait Türkçe ders kitabında (f=32) okuma metni yer almaktadır. Bu okuma metinlerinden (f=26)'sında millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 7.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=11), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=9), *"Şiir"* türünde (f=6) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=11) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

İncelenen 7. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığına yönelik bulgular tablo 24'te sunulmuştur:

Tablo 24

7.sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	2	50
Bilgilendirici Metin Türü	2	50
Şiir	-	-
Toplam	4	100

Tablo 24 incelendiğinde 7.sınıf Özgün yayınlarına ait Türkçe ders kitabında (f=8) dinleme metni yer almaktadır. Bu dinleme metinlerinden (f=4)'ünde millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 7.sınıf Türkçe ders kitabında dinleme metinlerinde "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=2), "*Hikâye Edici Metin*" türünde (f=2) milli ve manevi değerler yer almaktadır. *"Şiir"* türü metinlerde milli ve manevi değerlere yönelik vurgu

yer almamaktadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" türünde ve '*Hikâye Edici Metin'* türünde (f=2) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

4.11. 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Dağılımının İncelenmesine Yönelik Bulgular

8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin incelenmesine yönelik bulgular tablo 25'te sunulmuştur:

Tablo 25

8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	22
Dil	10
Aile	27
Din	13
Tarih	18
Örf ve Adetler	18
Bayrak	7
Millî Marş	-
Vatanseverlik	7
Konukseverlik	5
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	6

Toplam	133

Tablo 25'te görüldüğü üzere 8. sınıf MEB Yayınları Türkçe ders kitabında "kültür" kavramıyla ilgili (f=22), "dil" kavramıyla ilgili (f=10), "aile" kavramıyla ilgili (f=27), "din" kavramıyla ilgili (f=13), "tarih" kavramıyla ilgili (f=18), "örf ve adetler" kavramıyla ilgili (f=18), "bayrak" kavramıyla ilgili (f=7), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=7), "konukseverlik" kavramıyla ilgili (f=5), "tarihi şahsiyetler" kavramıyla ilgili (f=6) olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=133) içerik tespit edilmiştir.

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabında 'kültür' kavramına "Bir Fincan Kahve", "Karagöz"; 'dil' kavramına "Dilimiz Kuşatma Altında"; 'aile' kavramına "Kaşağı"; 'din' kavramına "Göç Destanı"; 'vatanseverlik' kavramına "Kınalı Ali'nin Mektubu ve Bayrağımızın Altında"; 'örf ve adetler' kavramına "İmece"; 'tarih' kavramına "Atatürk ve Müzik, Ayaz'ın Definesi" ve "Eski Çağlardan Beri Dişlerimize Çok İyi Baktık"; 'tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri' kavramına "Karagöz ve Canberra"; 'konukseverlik' kavramına "Bir Fincan Kahve" başlıklı metinlerde vurgu yapılmıştır. Bunların yanı sıra 8. sınıf Türkçe ders kitabında "İyimserlik ve Kötümserlik Üstüne", "İnsanla Güzel", "Gündelik Hayatımızda e-hastalıklar", "Parktaki Bilim", "Masal Ağacı", "Yılkı Atı", "Rüzgâr", Gündüzünü Kaybeden Kuş", "Haritada Bir Nokta", "Yaşamaya Dair" gibi metinler de millî ve manevi değerlere ilişkin vurgu yer almamaktadır. "Bir Fincan Kahve, İmece ve Göç Destanı, Karagöz" adlı metinlerde millî kültürümüzü yansıtan ögelere yer verilmiştir.

Millî ve manevi değerlerden biri olan "kültür" kavramıyla ilgili "*Bir Fincan Kahve" başlıklı metinde kahve kültüründen ve Türk kahvesinin tarihçesinden bahsedilmiştir. "Tarihçilerin verdiği bilgiye göre, Osmanlı Devleti'ne kahve ilk olarak 16'ncı yüzyılda girmiş ve Anadolu'ya yayılmıştır. Araplar tarafından bilinen ekmeği yapılıp yenen ya da dövülerek içilen kahve Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde Yemen'den İstanbul'a getirilmiş ve içilmiştir*." Cümleleriyle kültürümüzde önemli bir yer tutan kahvenin tarihçesine yer verilmiştir. (s. 192)

"Dil" kavramıyla ilgili vurguların yer aldığı "Dilimiz Kuşatma Altında" başlıklı yazıda dilimizi, Türkçemizi sevmemiz ve onu korumamız gerektiği vurgulanmıştır. *"Sözün*

özü: Dilimizden utanmayalım. Bir ulusu ulus yapan temel ögenin dil olduğunu, ulusu parçalamaya götüren yolun da önce kültür ve dilin yozlaşmasından başladığını unutmayalım!" (s. 131)

"Aile" kavramıyla ilgili "Kaşağı" başlıklı metinde *"Annem İstanbul'a gittiği için benden bir yaş küçük olan kardeşim Hasan'la artık Dadaruh'un yanından hiç ayrılmıyorduk. Bu, babamın seyisi, ihtiyarca bir adamdı."* (s. 20)

"Din" millî ve manevi değerine yönelik "Göç Destanı" adlı metinde *"Bir gün ağacın gövdesi yarılarak içinden beş çocuk çıktı. Bu çocukların en büyüğünün adı Sungur Tigin ikincisinin adı Kutur Tigin, üçüncüsünün adı Tükel Tigin dördüncüsün adı Ur Tigin beşincisinin adı Bugu Tigin'di. Bunların Allah tarafından gönderildiğine inanan Uygurlar içlerinden birini hakan yapmayı düşündüler." Geçen cümlelerle Türk kültüründe yer alan Kut İnancına da vurgu yapılmıştır.* (s. 178).

"Tarih" kavramına yönelik "Atatürk ve Müzik" başlıklı metinde "*Atatürk'ün Türk Sanatına ve Musikisine ne kadar önem verdiğini gittiği her yerde, yaptığı her konuşma da görmek mümkündür. 1934'te Ankara'da bir konservatuvar oluşturulmasıyla Türk Musikisinin temelleri atılmıştır."* Bu parçada Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan Müzik İnkılaplarına yer verilmiştir. (s. 52)

"Örf ve adetler kavramına yönelik "İmece" başlıklı metinde imecenin önemi ve kültürel olarak bağlayıcı bir öge olduğu vurgulanmıştır. *"İlk gittiğim imecede köyün içinde bir bayram havası eserdi. Bu bayram havasından da öte bir şeydi. Köyün kızları Hıdırellez'de en güzel giysilerini kuşanırlar, ellerine alca kınalar yakarlar. İmece günü de en güzel giysiler kuşanılır, köyün içinde birisi dolanır, İmeceye diye bağırır."* (s. 280)

"Bayrak" kavramına yönelik "Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor" adlı metinde ana tema bayrak ve bayrağın önemidir. "*Şehitler tepesi boş değil/ Toprağını kahramanlar bekliyor/ ve bir bayrak dalgalanmak için/ Rüzgâr bekliyor*!" dizeleriyle millî ve manevi değerlerimizden olan bayrak kavramına vurgu yapılmıştır (s. 75).

"Vatanseverlik" kavramına yönelik "Kınalı Ali'nin Mektubu" başlıklı metinde "*Oğlum Ali, yazmışsın ki, kafamdaki kınayla dalga geçtiler. Kardeşime de yakma demişsin. Kardeşine de yaktım. Komutanlarına ve arkadaşlarına söyle senle dalga geçmesinler. Bizde üç işe kına yakarlar; Gelinlik kıza. Gitsin ailesine, çocuklarına kurban olsun diye. Kurbanlık koça. Allah'a kurban olsun diye. Askere giden yiğitlerimize. Vatana kurban olsun diye. Gözlerinden öper, selam ederim. Allah'a emanet olun..."* cümleleriyle vatanseverlik değerine vurgu yapılmıştır (s. 61).

"Konukseverlik" kavramına yönelik "Bir Fincan Kahve" adlı metinde yer alan şu cümlelerle *"Anadolu'nun geleneksel konukseverliği dillere destandır. Ne var ki bu konukseverlik ilk önce kahveyle başlar. Sizi, bir acı kahve içmeye çağıran dostunuza neden "acı kahve" diyemezsiniz. Bu acılıkta, yıllar yılı sürecek bir tatlılık, yakın bir dostluk vardır. Bu yüzden Anadolu'da "Bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır!" sözü, her yerde, her zaman söylenir durur."* İfade edilmektedir *(s. 192).*

"Tarihi Şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramına yönelik "Karagöz" adlı metinde Nasrettin Hoca'dan bahsedilmiştir.
"*Karagöz: Birden karşına Nasrettin Hoca çıkıyor, o da eşeğe binmiş.*
Hacivat: Ama ters binmiş.
Karagöz: Saçmalama Hacivat, eşeğe ters biner mi koskoca Nasrettin Hoca?
Hacivat: Binmese Nasrettin Hoca olur mu hiç?" (s. 207).

"Tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" millî ve manevi değerine "Atatürk ve Müzik" *adlı metinde millî kahraman ve tarihi şahsiyet olan Mustafa Kemal Atatürk'e yer verilmiş ve Atatürk'ün müzik sevgisinden bahsedilmiştir. (s. 5)*

8. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin incelenmesine yönelik bulgular tablo 26'da sunulmuştur.

Tablo 26

8. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerler

Millî ve Manevi Değerler	f
Kültür	1

Dil	-
Aile	5
Din	-
Tarih	3
Örf ve Adetler	-
Bayrak	-
Millî Marş	-
Vatanseverlik	1
Konukseverlik	-
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	2
Toplam	12

Tablo 26'da görüldüğü üzere 8. sınıf MEB Yayınları Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde "kültür" kavramıyla ilgili (f=1), "aile" kavramıyla ilgili (f=5), "tarih" kavramıyla ilgili (f=3), "vatanseverlik" kavramıyla ilgili (f=1), "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" kavramıyla ilgili (f=2) olmak üzere millî ve manevi değerlere ilişkin toplam (f=12) içerik tespit edilmiştir. "Dil, din, örf ve adetler, bayrak, millî marş ve konukseverlik" değerleriyle ilgili dinleme metinlerinde herhangi bir vurguya rastlanılmamıştır.

"Tarih" millî ve manevi değerine 'Kız Kulesi' adlı metinde vurgu yapılmıştır. *Bizans Devleti zamanında yapılan Kız Kulesi'nin tarihinden bahsedilmiş ve Kız Kulesi'nin efsanesi anlatılmıştır.*

"Tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" millî ve manevi değerine "Atatürk'ü Gördüm" *adlı metinde Türk büyüğü ve Türk atası olan Mustafa Kemal Atatürk'e yer verilmiş ve Hatay meselesinden bahsedilerek tarihi bir duruma vurgu yapılmıştır.*

4.12. 8.Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Temalara Göre Dağılımı

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 27'de sunulmuştur:

Tablo 27

8.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerlerr	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	2	4	-	4	3	6	-	3	22
Dil	-	-	-	6	2	-	-	2	10
Aile	5	4	3	4	3	5	-	3	27
Din	2	5	-	1	2	3	-	-	13
Tarih	3	5	2	-	-	5	1	2	18
Örf ve Adetler	2	3	-	2	3	5	-	3	18
Bayrak	-	4	-	-	1	2	-	-	7
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vatanseverlik	-	4	-	-	-	3	-	-	7

Tablo 27'in devamıdır.

Konukseverlik	-	2	-	-	-	3	-	-	5
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	1	2	-	-	-	2	1	-	6
Toplam	15	33	5	17	14	34	2	13	133

Tablo 27 incelendiğinde 8. sınıf MEB Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temaların "*Millî Kültürümüz"* teması (f=34) ve "Millî Mücadele ve Atatürk" teması (f=33), millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temaların ise "*Doğa ve Evren"* teması (f=2) ve "Bilim ve Teknoloji" teması (f=5) olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=133) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 2, 4 ve 6. temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 3, 7 ve 8. temalardaki millî ve manevi değer sayılarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımına ait bulgular tablo 28'de sunulmuştur:

Tablo 28

8.sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin temalara göre dağılımı

Millî ve Manevi Değerler	1.Birey ve Toplum	2.Millî Mücadele	3.Doğa ve Evren	4.Millî Kültürümüz	5.Vatandaşlık	6.Sağlık ve Spor	7.Erdemler	8.Bilim ve Teknoloji	Toplam
Kültür	-	-	-	-	-	-	-	1	1
Dil	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Aile	1	2	-	1	-	1	-	-	5
Din	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tarih	-	2	-	-	-	1	-	-	3

Tablo 28'in devamıdır.

Örf ve Adetler	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Bayrak	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Millî Marş	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Vatanseverlik	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Konukseverlik	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Tarihi Şahsiyetler ve Türk Büyükleri	-	1	-	-	-	1	-	-	2
Toplam	1	6	0	1	0	3	0	1	12

Tablo 28 incelendiğinde 8. sınıf MEB Yayınları Türkçe ders kitabında toplam 8 tema bulunmaktadır. Millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temaların "Millî Mücadele ve Atatürk" teması (f=6) ile "Millî Kültürümüz" teması (f=3) millî ve manevi değerlerin yer almadığı temaların ise "*Erdemler"*, "Bilim ve Teknoloji", "Zaman ve Mekân", "Doğa ve Evren" olduğu görülmektedir. Temalarda toplam (f=10) millî ve manevi değer tespit edilmiştir. 4, 6 ve 8. temalardaki değer sayısı birbirine yakın iken; 1, 3, 5 ve 7. temalarda millî ve manevi değerlerin yer almadığı görülmektedir.

4.13. 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin Hangi Metin Türünde Sıklaştığının İncelenmesine Yönelik Bulgular

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığına yönelik bulgular tablo 29'da sunulmuştur:

Tablo 29

8.sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	9	40.9
Bilgilendirici Metin Türü	9	40.9
Şiir	4	18.2
Toplam	22	100

Tablo 29 incelendiğinde 8.sınıf MEB yayınlarına ait Türkçe ders kitabında (f=32) okuma metni yer almaktadır. Bu okuma metinlerinden (f=22)'sinde millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 8.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin"* türünde, (f=9), "*Hikâye Edici Metin"* türünde (f=9), "*Şiir"* türünde (f=4) millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almaktadır. 8. Sınıf Türkçe ders kitabı okuma metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" ve "*Hikâye Edici Metin"* türünde (f=9) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

İncelenen 8. sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin hangi metin türünde sıklaştığına yönelik bulgular tablo 30'da sunulmuştur:

Tablo 30

8.sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer alan millî ve manevi değerlerin metin türlerine göre dağılımı

Metin Türleri	f	%
Hikâye Edici Metin Türü	1	25
Bilgilendirici Metin Türü	3	75
Şiir	-	-
Toplam	4	100

Tablo 30 incelendiğinde 8.sınıf MEB yayınlarına ait Türkçe ders kitabında (f=8) dinleme metni yer almaktadır. Bu dinleme metinlerinden (f=4)'inde millî ve manevi değerlere ilişkin vurguya rastlanılmıştır. 8.sınıf Türkçe ders kitabında "*Bilgilendirici Metin"* türünde, (f=3), "*Hikâye Edici Metin"* metin türünde (f=1) metinde vurgu yer almaktadır. "*Şiir"* türünde millî ve manevi değerlere ilişkin ögeler yer almamaktadır. 8. Sınıf Türkçe ders kitabı dinleme metinleri içinde en fazla "*Bilgilendirici Metin*" türünde (f=3) millî ve manevi değerlere yönelik vurgular tespit edilmiştir.

4.14. Türkçe Öğretmenlerinin Millî ve Manevi Değerlerin Eğitimine Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesine Dayalı Bulgular

Millî ve manevi değerler kavramıyla ilgili Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmenin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ait kodlar tablo 31'de sunulmuştur:

Tablo 31

Millî ve manevi değerler kavramıyla ilgili Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Millî ve Manevi Değerler (n=50)	Vatan sevgisi	9
	Kültür	7
	Örf ve adetler	5
	İnanç	4
	Ahlaklı olmak	4
	Tarihi değerler	4
	Misafirperverlik	4
	Bayrak Sevgisi	3
	Anadili sevgisi	3
	Kutsal Değerler	1
	Geleneksel El Sanatları	1
	Türk Töresi	1
	Hakkaniyetli Olmak	1
	Tarihi şahsiyet	1
	Bağımsızlık	1
	Adaletli olmak	1
Millî ve Manevi Değerlerin Tanımı (n=19)	İnsanları bir arada tutan kültürel doku	3
	Toplumca kabul gören davranışlar	2
	Dini inaçlar	2
	Toplumsal yaşayış biçimi	2
	Ahlaki kurallar bütünü	2
	Töre, millî kültür	2
	Türk kültürü	1

Tablo 31'in devamıdır.

Toplumun üzerinde anlaştığı yazılı olmayan kurallar	1
Toplumun huzurunu sağlayan değerler	1
Birlik ve beraberliği perçinleyen duygular	1
Milletleri millet yapan temel davranışlar	1
Yüzlerce yılın birikimi	1

Tablo 31'e bakıldığında araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerin millî ve manevi değerlerle ilgili en çok ifade ettiği kavramların "vatan sevgisi, kültür, örf ve adetler, inanç, tarihi değerler" olduğu görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler ile ilgili yaptıkları tanım cümlelerine bakıldığında "İnsanları bir arada tutan kültürel dokudur.", "Toplumca kabul gören davranışlar bütünüdür.", "Dini inançlardır.", "Toplumsal yaşayış biçimidir." yapıldığı görülmektedir. Bu duruma örnek olarak H34, L17, S17 ve M17 kodlu Türkçe öğretmenlerinin görüşleri örnek olarak gösterilebilir.

"*Millî ve manevi değerler denildiğinde benim fikrim yüzlerce yılın birikimi olan ortak miras, ortak kültür, dil, bayrak, vatan, millî semboller, el sanatları, millî kıyafetler, millî yemekler, millî olan sporcular, yazarlar, devlet büyükleri kısacası bizi diri tutan bizi biz yapan değerlerimizdir." (H34)*

"Millî ve manevi değerler, bir milleti millet yapan değerlerdir. Geçmişten günümüze gelen bu değerler yüzlerce yılın birikimidir. Birlik olmamızı sağlayan kültürümüz, adetlerimiz, bayrağımız gibi ortak duygularımızdır. Bu değerler bizim için kutsal olan vatanımız, birliğimiz, kızıl elma ülkümüz, marşımız, dilimiz ve dinimizdir." (L17)

"Millî ve manevi değerler bizim birlik içinde huzurla yaşamamızı sağlayan kutsal değerlerimizdir. Bu değerler toplumun huzurlu bir şekilde yaşamasını sağlar. Türk toplumunun ortak hafızası, ortak mirası olan kültürümüz, örf ve adetlerimiz, dinimiz, dilimiz ve bayrağımız bizi bir arada tutan harçtır. Bu harcın malzemeleri doğruluk,

dürüstlük, ahlaklı ve vicdanlı olmak, vatanını korumak, bayrağına ve diline sahip çıkmak, gelenek ve görenekleri yaşatmaktır." (S17)

"Millî ve manevi değerler denildiğinde; dini ve millî bayramlar, Hıdırellez, Nevruz, Ramazan Bayramı… Türk büyüklerimiz, tarihi şahsiyetlerimiz; Yunus Emre, Mevlâna, Mustafa Kemal, Mehmet Akif… Ortak geçmişimiz, tarihimiz, dil bilinci, camiler, müzeler, düğün törenleri, sofra kültürü, misafirperverlik, gelenek, görenek, inanç, kültürel değerler, oyunlar, millî kıyafetler gibi bizim olan, bizi yansıtan değerler aklıma geliyor." (M17)

Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitiminin gerekliliğine dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ait kodlar tablo 32'de sunulmuştur:

Tablo 32

Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitiminin gerekliliğine dair Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	
Ailelerin Bilinçsizliği (n=10)	Ailenin bilinçsizliği	3
	Değerlere önem vermeme	3
	Ailelerin sosyo-ekonomik durumu	2
	Çoçuğa zaman ayıramama	1
	Ailelerin akademik başarıya odaklanması	1
21. Yüzyıl Sorunları (n=8)	Bireysellik	3
	Şiddet ve şuç oranlarındaki artış	2
	Toplumsal çöküş	1
	Ulus devletlerin yok oluşu	1
	Şehir yaşamının olumsuz etkisi	1
Türk Kültürünün Yaşatılması (n=4)	Millî kültürü tanıtmak	1
	Ortak mirası yaşatmak	1
	Tarihi bilincini aşılamak	1

Tablo 32'in devamıdır.

	Millî bilinci geliştirmek	1
Millî ve Manevi Değerlerin Unutulması (n=4)	Sevgi ve saygı yoksunluğu	1
	Yalnızlaşma çabası	1
	Küreselleşme	1
	Millî ve manevi değerlerin unutulması	1
Teknolojinin Olumsuz Etkisi (n=10)	Medyanın değerleri yok sayması	3
	Sosyal medyanın gençlerin ahlakını bozması	3
	Teknoloji bağımlılığı	2
	Sanal dünyanın Kural tanımazlığı	2

Tablo 32'ye bakıldığında Türkçe öğretmenlerinin büyük bir kısmı Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Tabloda bu durumun gerekçesi olarak 5 ana başlık yer almaktadır: ailelerin bilinçsizliği, 21.yüzyılda yaşanan sorunlar, Türk kültürünü öğrencilere doğru aktarabilmek, millî ve manevi değerin unutulması, teknolojinin değerleri olumsuz etkilemesi. Bu duruma ailelerin bilinçsiz olması, millî ve manevi değerlere önem verilmemesi, bu değerlerin yok sayılması, ailede millî bilincin aşılanmaması, medyanın ve teknolojinin millî ve manevi değerleri yok sayması gibi nedenleri gerekçe olarak göstermişlerdir. Yine millî ve manevi değerler eğitiminin kendi kültürümüzün kazandırılmasında gelenek ve göreneklerin yaşatılmasında, tarih bilinci oluşturulması noktasında gerekli olduğu görüşü öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin sosyal medyada fazla vakit geçirdiğinden, medyanın değerleri yozlaştırmasından ve sanal dünyanın gerçek hayattan kopuk bir yaşam vadetmesinden dolayı milli ve manevi değerlerin kazandırılmasının gerekli olduğunu belirtmişler. Bu duruma örnek olarak A17, S34, A34, L17 ve B17 kodlu Türkçe öğretmenlerinin görüşleri örnek olarak gösterilebilir.

Günümüzde millî ve manevi değerlerin kazandırılmasını gerekli görüyorum çünkü insanlar kalabalıklar içinde yalnız kalmış, yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Yalnız kalan insanları kökenine özüne döndüren unsurlar millî ve manevi değerleridir. Bu değerlerden kopuk yaşayan bireyler daha da yalnızlaşıp kendi kültürüne yabancı kendi değerlerini tanımayan teknolojinin esiri robotik bir varlık haline gelmektedir. Bu nedenle millî, manevi

ve ahlaki değerleri sistematik bir şekilde küçük yaşlardan itibaren çocuklarımıza kazandırmalıyız." (A17)

"Bir öğretmen olarak millî ve manevi değerlerin kazandırılmasını son derece gerekli buluyorum. Millî ve manevi değerler bize atalarımızdan miras kalan bizim de çocuklarımıza miras bırakacağımız değerlerdir. Millî kültürümüz unutmaya başladık. Bu değerler günümüzde gerek sosyal medyanın gerekse bireyselleşmenin etkisiyle yok olmaya başladı. Biz öğretmenler bilinçli olarak bu değerleri öğrencilerimize aktarmalıyız. Çünkü bu konuda ailelerin de çok bilinçli olduğunu düşünmüyorum. Öyle anneler var ki çocuğundan bi haber." (S34)

"Evet, önemli bir konu. Bazen bu gençlik nereye gidiyor diye kendi kendime soruyorum, teneffüslerde öğrenciler hemen telefonlarına sarılıyor, sosyalleşme sıfır, birbirine yardımcı olma, arkadaşlık sıfır. Şimdiki öğrenciler kültürüne yabancı hatta kültürümüzü yansıtan bir metinle karşılaştığımızda gülüşmeler dalgaya almalar başlıyor. Millî olgular konusunda hassas davranmıyorlar bu nedenle bu zamanlarda daha fazla değerlerimize önem vermeliyiz. Çünkü öğrenciler kültürümüzü bilmiyor burada iş bize düşüyor Türkçe dersi kültür aktarımı ve millî kültürün yaşatılması konusunda kilit rol oynamaktadır." (A34)

"Bence millî ve manevi değerlerin kazandırılması gerekli bir konu çünkü bu değerler yüzlerce yıllık birikim sonucunda meydana gelmiştir. Bu birikim nesilden nesile aktarılarak korunmuş ve bu şekilde de korunmaya devam edecektir. Her millet bu değerleriyle tarih sahnesindeki yerini almaktadır. Vatan, dil, din ve kültürümüzle var olduğumuzun farkına varmalıyız millî ve manevi olgularımızı ve milleti var eden bu değerleri öğrencilerimize kazandırmamız gerektiğini düşünüyorum." (L17)

"Özellikle bu devirde değerlerimize sımsıkı bağlanmalıyız, çünkü elimizden kayıp giden teknolojinin esiri olmuş bir nesil var bazı aileler bu konuda bilinçsiz davranıyor boş vermiş durumdalar. Ne yazık ki aileler değerlerimizi çocuklarına öğretemiyor. Günümüzde bayramlaşmayı bilmeyen, büyüğe saygı duymayan, anne babayı saymayan kendi kültürüne yabancı kalmış bir nesille karşı karşıyayız. Gelişen teknolojiler bize kolaylıklar sağlarken bir yandan da gençliği köreltiyor. Örf ve adetlerimize uygun olmayan davranışlar

sergilemelerine neden oluyor. Biz öğretmenler olarak öğrencilerimize ahlaki değerleri, vicdanlı ve hakkaniyetli olmayı aşılamalıyız, kültürüne, bayrağına, vatanına bağlı bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olmalıyız." (B17)

Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitiminin yeterliliği konusundaki görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ait kodlar tablo 33'te gösterilmiştir.

Tablo 33

Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitiminin yeterliliği konusunda Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Evet ve nedenleri (n=10)	Millî bayramlar ve tören kutlamaları	2
	Bazı temalarda millî ve manevi değerlerin yoğun olması	2
	Millî bilincin oluşturulması	2
	Öğretmenin değerleri kazandırmada sorumluluk hissetmesi	2
	Dil ve kültür arasındaki ilişki (Kültür aktarımı)	1
	Metinler aracılığla aktarma	1
Hayır ve nedenleri (n=12)	Millî ve manevi değerlerin kazanımının olmaması	2
	Öğrencilerin ilgisizliği	2
	Akademik başarı kaygısı	2
	Müfredat yoğunluğu	1
	Millî ve manevi değerlerin soyut kavramlar olması	1
	Millî ve manevi değerlerin ayrı programının olmaması	1
	Ders kitaplarının ve etkinliklerin yetersizliği	1
	Öğretmenler arası tutum farkı	1
	Sınıfların kalabalık oluşu, okulun fiziki	1

imkanları

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan 10 öğretmenin Türkçe derslerinde milli ve manevi değerlerin kazandırılmasında yeterli eğitimin verildiğini, 12 öğretmenin ise Türkçe derslerinde milli ve manevi değerlerin kazandırılmasında yeterli eğitimin verilmediğini belirtmişlerdir. Evet cevabını veren öğretmenler: "*Bazı temalarda millî ve manevi değerlere yoğun olarak yer verilmesini gerekçe göstermişlerdir."* Özellikle '*Millî Kültürümüz ve Millî Mücadele ve Atatürk'* temalarının millî ve manevi değerlerin aktarılmasını kolaylaştırdığını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler millî bilinç kazandırılması ve kültür aktarımı için millî ve manevi değerleri öğrencilere aktardıklarını ifade etmişlerdir. Hayır cevabını veren öğretmenler millî ve manevi değerler etkinliklerinin Türkçe ders kitaplarında yeteri kadar yer almadığını ve kazanımların somut olarak ifade edilmediğini belirtmişler müfredatın yoğun olmasını gerekçe göstermişlerdir. Özellikle öğretmenler, öğrencilerin değerlere ilgisiz olduğunu ve sınav kaygısı (LGS) nedeniyle millî ve manevi değerlerin Türkçe derslerinde kazandırılmasının zorlaştırdığını söylemişlerdir. Bu düşüncelere T17, S34, M17, M34 ve H34 kodlu öğretmenlerin görüşleri örnek gösterilebilir.

"Millî ve manevi değerler özellikle millî duyguların yaşatılması benim için hassas bir konu derslerimde de sıkça bu konunun üzerinde duruyorum. Türkçe dersi bence millî duyguların aşılanması için önemli bir derstir. Şiir türünün de bu konuda bize yardımcı olduğunu düşünüyorum özellikle İstiklal Marşımız ve yaşattığı duygular öğrencilere millî ve manevi değerleri kazandırma konusunda son derece etkili bir metin. Türkçe dersi ana dili dersidir, kültür aktarımında bir vasıta aracı olması sebebiyle önemli bir branştır. Özellikle millî ve manevi değerlerin aktarımının bu ders kapsamında yapılabileceği kanısındayım" (T17)

"Elimden geldiği kadar Türkçe dersinde değerler eğitimine ve millî, manevi değerlerin kazandırılmasına önem veriyorum. Türkçe dersi öğrencilere sadece akademik bilgiyle dolduran bilgi dersi değil aynı zamanda kişiliklerine katkı sağlayan onları ahlaken olgunlaştıran millî duygularını geliştiren beceri odaklı bir derstir. Bir milletin kültürünü gelecek kuşaklara taşıyabilmesini sağlayan en temel araç dildir. Kültür aktarımı açısından da Türkçe dersleri önemli bir rol üstlenmektedir." (S34)

"Türkçe dersinde millî ve manevi değerlere gerekli önemin verildiğini düşünmüyorum. Hatta diğer branşlarda da bu önemin vurgulandığını düşünmüyorum. Değerler konusu öğretim programında yer alan bir konu olmasına rağmen gerekli açıklamalar, derse bu konunun nasıl entegre edileceği hususunda yeterli bilgiye sahip değiliz. Millî ve manevi değerlerle ilgili ders kitaplarında etkinliklerin yer almaması, değerlerin somut bir şekilde kazanımlarının bulunmaması işimizi zorlaştırmakta. Değerler eğitimiyle ilgili ayrı bir ders programının ve kazanımlarının olması değerler eğitiminin daha sağlam temeller üzerine inşa edilmesini sağlayacağını düşünüyorum" (M17)

"Türkçe derslerinde gerek öğrencilerin ilgisizliği gerekse sınıfların kalabalık oluşu bu değerlerin tam anlamıyla öğrencilere kazandırılmasına engel oluyor. Günümüzde Z kuşağı diye adlandırılan öğrenciler özellikle dijitalleşmenin etkisiyle değerlerimizden kopuyor, millî ve manevi değerleri önemsemiyorlar. Bu nedenle millî şuurun kazandırılmasını çok önemsiyorum. Vatanını, öz değerlerini korumayan milletler tek tek tarih sahnesinden siliniyor, önümüzde birçok örnek varken bizim millî ve manevi değerler konusunda hassas davranmamız gerekiyor. Ne yazık ki teknolojinin esiri olmuş bu nesile değerlerimizi tek tek öğretmemiz lazım." (M34)

"Yeteri kadar yer veremiyoruz çünkü bu kavramlar soyut kavramlar olduğu için her sınıf seviyesinin algılama düzeyi farklı anlatmak biraz zor oluyor. Metinlerde karşımıza geldiğinde değiniyorum özel olarak üzerinde durmuyorum açıkçası zaten yetiştirmem gereken birçok konu var özellikle sekizinci sınıflarda konular yetişmiyor. Onlardan fırsat bulursam değiniyorum. Kazanımları yok merkezi sınavlarda sorulmuyor, ders kitaplarında değerlerle ilgili pek bi etkinlik de yok onun için anlattıklarım havada kalıyor. Vatanına, bayrağına, diline, dinine ait değerlere önem veren öğrenciler yetiştirmek istiyorsak bu değerlere ilişkin ayrı ders kitabı hatta ayrı bir ders saati konulmalı." (H34)

Ortaokul Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde en çok aktarılan millî ve manevi değerler konusundaki görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ait kodlar tablo 34 'te gösterilmiştir.

Tablo 34

Türkçe öğretmenlerinin incelemelerine göre ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinde en çok aktarılan millî ve manevi değerler

Tema	Kod	f
Metinlerde Aktarılan Millî ve Manevi Değerler (n=54)	Vatan Sevgisi	7
	Örf ve Adetler	6
	Kültür	5
	Kahramanlık	5
	Adalet	4
	Çalışkanlık	4
	Dürüstlük	4
	İnanç	4
	Konukseverlik	3
	Paylaşımcı Olmak	3
	Dayanışma	3
	Merhamet	2
	Hoşgörü	2
	Erdemli olmak	2

Tablo 34'e bakıldığında Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelere göre 5. 6. 7. ve 8. ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde en çok üzerinde durulan millî ve manevi değerler; aile sevgisi, vatan sevgisi, örf ve adetler, kültür, kahramanlık, adalet, çalışkanlık, dürüstlük, konukseverlik, inanç, paylaşımcı olmak, dayanışma, kahramanlık, hoşgörü ve erdemli olmak olduğu görülmektedir. Bu düşüncelere Y17, İ17, A34, E17 ve K34 kodlu öğretmenlerin görüşü örnek verilebilir.

"Ortaokul Türkçe ders kitaplarını incelediğimde daha çok Millî Kültürümüz, Millî Mücadele ve Atatürk temalarında millî ve manevi değerlerin yoğunlaştığını görüyorum. Vatan sevgisi, bayrak sevgisi, aile, yardımlaşma, konukseverlik, kahramanlık gibi değerlere sıkça yer veriliyor bunlar dışında adaletli olmak, merhamet, fedakârlık, temizlik,

çalışkanlık gibi değerler de yer almalı. Bence millî, manevi ve evrensel değerler ders kitaplarına dengeli bir şekilde dağıtılmalı." (Y17)

"Türkçe ders kitaplarında metinlerde sevgi, saygı, vatanseverlik, çalışkanlık, erdemli olmak gibi değerler yer alıyor. Bu değerlerin yanında merhamet ve vicdanlı olmak, vatanı için çalışmak, bayrak sevgisi, aile bilinci, dini değerlere saygı, kültürel mirasa saygı gibi değerler de metinler aracılığla öğrencilere sezdirilmeli." (İ17)

"Ortaokul Türkçe ders kitaplarında en çok işlenen millî ve manevi değerler 'bağımsızlık, dinî değerler, insan sevgisi, saygı ve vatanseverlik' değerleri, bu değerlerin dışında MİLLÎ bilinç, kültürel farkındalık, doğa sevgisi, Türk büyüklerine saygı, barış ve duyarlılık konularında da hassasiyet gösterilmeli. Ders kitaplarında değerlerle ilgili bir mozaik sunulmalı öğrencilerin sadece akademik yönden değil, ahlaki yönden de gelişimi sağlanmalıyız." (A34)

"Vatanseverlik, kurtuluş mücadelesi, bağımsızlık, sevgi ve saygı değerleri hemen hemen her sınıf düzeyinde verilen değerler. Bu değerlere ilave olarak adalet, barış, hoşgörü, konukseverlik, paylaşma vb. değerleri de ders kitabı metinlerinde sıkça görmek isterim. Öğrencilerimiz paylaşmayı, dostluğu bilmiyorlar en azından metinler vasıtayla bu değerleri sezdirebiliriz." (E17)

"Türkçe dersi, bünyesinde birçok türden edebi metni barındırması nedeniyle millî, dini, ahlaki ve ulusal değerleri içeren çeşitli örnekler sunması gerekir. Ders saatinin fazla olması sebebiyle de değer eğitimi sürecinde kullanılabilecek en etkili derslerden birisi olduğu dikkate alınmalıdır. Ders kitaplarında daha çok aile, sevgi, arkadaşlık, vatanseverlik, çalışkan olmak gibi değerler işleniyor, bunların dışında ahlaklı olmak, adaletli davranmak, vicdan sahibi olmak gibi değerler öğretilmeli çünkü okullarda her şeyden önce vatanına, milletine saygılı iyi insanlar yetiştirmek sağlanmalıdır." (K34)

Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerleri öğrencilere kazandırmak için yararlandığı uygulamalara ilişkin görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 35'te sunulmuştur.

Tablo 35

Türkçe derslerinde millî ve manevi değerleri öğrencilere kazandırmak için Türkçe öğretmenlerinin yararlandığı uygulamalar

Tema	Kod	f)
Telkin Yaklaşımı	Düz anlatım Tekniği	4
(n=12)	Konu ve metin ile açığa çıkarma	2
	Örnek hikaye okuma	2
	Biyografi okuma	1
	Örnek olay inceleme	1
	Güncel olaylarla ilişkilendirme	1
	Ana fikirden ilgili değeri bulma	1
Yaparak/Yaşayarak	Drama, canlandırma ve rol yapma	2
Öğrenme(Eylem Yaklaşımı)	Tarihi mekan ve müze gezisi	1
(n=10)	Sorumluluk verme	1
	Ayın değeri uygulaması	1
	İş birliği ve grup çalışması	1
	Pano, afiş hazırlama, okul gazetesi	1
	Öğrenci araştırmaları (proje çalışması)	1
	Şiir dinletisi	1
	Eğitsel oyunlar	1

Çalışmaya katılan öğretmenlerle yapılan görüşmeler incelendiğinde Türkçe derslerinde öğretmenlerin millî ve manevi değerleri öğrencilere aktarmak için en çok kullandıkları yöntem ve tekniklerin: Telkin yaklaşımı (n=12) düz anlatım, konu ve metin ile değeri ortaya koyma, hikaye okuma, biyografi incelemesi (Türk büyüklerinin hayatları), değerle ilgili örnek olay inceleme, güncel olay inceleme, ana fikirden değeri açığa çıkarma; Eylem yaklaşımı (n=10) drama, canlandırma, tarihi mekân gezisi, sorumluluk verme, ayın değeri, pano, afiş ve okul gazetesi hazırlama gibi uygulamalar olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenler ayrıca ders kitaplarından daha çok konu ve

metin aracılığıyla millî ve manevi değerleri ön plâna çıkarma ve Türk büyüklerinin hayatlarını inceleme (biyografi) gibi uygulamaları tercih ettiklerini ifade etmişlerdir.

Millî ve manevi değerlerin Türkçe derslerinde aktarımı için öğretmenlerin kullandığı yöntemlerle ilgili öğretmen görüşlerini yansıtan cümlelere aşağıda yer verilmiştir. Bu düşüncelere N17, M17, M34, C34 ve A34 kodlu Türkçe öğretmenlerinin görüşleri örnek verilebilir.

"Derslerimde millî ve manevi değerleri kazandırmak için drama ve canlandırma yöntemini kullanıyorum. Çünkü çocuklar yaparak yaşayarak öğrenmeli, aktif olmalı değerler eğitimi sürecinde. Benim öğrencilerime misafirperverlik değerini düz bir anlatımla kazandırmam zor olur. Çocuğu bir olayın içinde yaşatarak o değeri ona sezdirmem gerekir. Öğrencilerimi aktif ederek onlara sorumluluklar vererek değerleri kazandırmaya çalışıyorum. Her ay bir değer belirleyip o değeri yaşamaya ve yaşatmaya çalışıyoruz. Panoları o değerle ilgili süslüyoruz kısa filmler izliyoruz." (N17)

"Dil bilincinin sağlanması adına öğrencilerimden kendi mahallelerinde, çevrelerinde yer alan dükkân tabelalarını incelemelerini, yabancı dille yazılan tabelaların görsellerini fotoğraflayıp sınıfta paylaşmalarını istiyorum. Bu fotoğraflarla sınıf panolarımızı düzenliyoruz. Yabancı tabelalara Türkçe isimler buluyoruz böylelikle bu uygulamalarla anadili sevgisi ve ana dil bilinci kazandırılmasını sağlıyoruz. Hem de gezi gözlem yaparak çevrelerinde olup biten olaylara karşı duyarlılık kazanıyorlar. Türk kültüründe yer alan Hıdırellezde gül ağacının altına dilek kâğıdı koyma etkinliğini yapıyoruz. Özellikle kültürümüze ait değerleri örf ve adetlerimizi öğrenmelerini istiyorum." (M17)

"Millî ve manevi değerleri kazandırmak için hayattan örnekler veriyorum, tarihi olaylara değiniyorum. Tarihte yaşanmış bir olayın günümüz şartlarında yaşansaydı nasıl davranılması gerektiği konusunda tartışmalar yaptırıyorum. Özellikle Kurtuluş Savaşı gibi önemli konuda öğrencilerimin fikirlerini öğrenmek benim için önemli bir konu. Zaman zaman düz anlatım tekniğini de kullanıyorum. Kurtuluş Savaşı'nda Türk milletinin topyekûn mücadele verdiğini vatanı uğruna hiç gözünü kırpmadan canını feda ettiğini anlatıyorum. O günleri anlamak adına empatinin gelişmesi için sınıf içinde

canlandırmalar yapıyoruz. Sene sonunda vatan sevgisiyle ilgili tiyatro oynamıştık, bu durum da öğrencilerin ilgisini çekmişti." (M34)

"7. Sınıflarda öğrencilerime dil bilinci kazandırmak için "Türkçesi Varken" etkinliği yaptırmıştım. Yabancı sözcüklerin yerine Türkçelerini kullanmaya özen gösterdik böylelikle dil temizliği de yapmış olduk. Panolara dilimizdeki yabancı sözcüklerin yerine Türkçelerini kullanmamız gerektiğini ifade eden sloganlar yazdık. Sokaktaki yabancı tabelalara Türkçe isimler verdik. Bu etkinliğin öğrencilerde kalıcı olduğunu düşünüyorum." (C34)

"Genel olarak örnek olay sunuyorum, bilindik hikâyeleri kullanmakla beraber hikâyeleştirmeleri kendim yapıyorum. Günlük yaşamda karşılaşabileceğimiz olaylar üzerine konuşup öğrencilerimin de yorum yapmasını sağlıyorum. Millî ve manevi değerleri yaşatmaya gayret gösteriyorum, Türk kültürünü tanıtmak için sınıfa bir keresinde çadır kurmuştuk, ders kitabımızda yer alan "Kilim" adlı metni işlerken Türk kültürüne ait kilim motiflerinin resimlerini çizdik ve bu motiflerin anlamlarını araştırdık. Öğrenciler o dersten çok keyif aldılar yaparak yaşayarak öğrenmek onlarda kalıcı öğrenmeler sağladı." (A34)

Millî ve manevi değerlerin eğitimine yönelik önerilere ilişkin görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 36'da sunulmuştur.

Tablo 36

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda önerilere dair Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Öğretmenlere Yönelik Öneriler (n=17)	Öğrenciye rol model olma olmalı	3
	Öğretmenler değeri benimsemeli	2
	Öğretmenler sorumluluk almalı	2
	Teknoloji temelli değer aktarımı	2
	Etkinlik ve uygulamaya dönük değer aktarımı olmalı	2
	Farklı yöntem ve teknikleri kullanmalı	2
	Öğrenme materyallerini zenginleştirmeli	2
	Akademik başarıyı değerin üstünde görmemeli	2
İdareye Yönelik Öneriler (n=14)	Iş birlikli değer öğretimi yapılmalı	3
	Ayın değeri uygulaması	2
	Fiziki şartların iyileştirilmesi	2
	Okul panosu yapılmalı	2
	Tarihi mekân ve müze gezisi düzenlenmeli	2
	Sosyal sorumluluk projelerinin arttırılması	1
	Örnek davranış ödüllendirilmeli	1
	Millî kültürü yaşatma günü uygulaması	1
Ailelere Yönelik Öneriler (n=18)	Aileler millî ve manevi değerleri benimsemeli	4
	Sorumluluk almalı	4
	Öğretim kadar eğitimi de önem vermeli	4
	Rol model olmalı	3
	Okul idaresi ve öğretmenlerle iş birliği	3

Çalışmaya katılan öğretmenlerin millî ve manevi değerlerin eğitimiyle ilgili görüş ve önerileri incelendiğinde; öğretmenlere yönelik (n=17), idareye yönelik (n=14), aileye yönelik (n=18) olmak üzere önerilerin 3 başlıkta toplandığı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Öğretmenlere yönelik olarak rol model olma, millî ve manevi değerleri

benimseme, öğretmenlerin bu değerlerin kazandırılmasında sorumluluk alması ve resim, şiir ve kompozisyon çalışmalarının yapılması, millî ve manevi değerlerin metinler aracılığıyla bağlam içinde kazandırılması gibi görüş ve öneriler ön plâna çıkmaktadır. Öğretmenlerin millî ve manevi değerleri nasıl öğretecekleri konusunda yetersiz kalmaları ve hizmet içi eğitim verilmesi de önemli öneriler arasındadır. Ayrıca idarenin millî ve manevi değerlerle ilgili çalışmalar yapması, ayın değeri uygulamasının yapılması, sosyal sorumluluk projeleri, millî kültürün yaşatılmasına katkı sağlaması, örnek davranış gösteren öğrencilerin okul içinde ödüllendirilmesi, tarihi mekân ve müze ziyareti de diğer bölümde ön plana çıkan görüşlerdir. Ailelere yönelik olarak da ailelerin millî ve manevi değerleri benimsemesi ve sorumluluk alması gerektiği özellikle millî kültürün ve millî olguların ilk önce ailede kazandırılmasının sağlanması öne çıkan aile boyutuna yönelik önerilerdir.

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda önerilere dair Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini yansıtan örnekler aşağıda verilmiştir. Bu düşüncelere G17, M34, A34, L17 ve C34 kodlu Türkçe öğretmenlerinin görüşleri örnek verilebilir.

"Millî ve manevi değerlerle ilgili müze gezileri yapılabilir. Tarihi mekanlarımıza, şehitliklere, Anıtkabir'e ziyaretler yapılarak öğrencilere oraların manevi havasını yaşatabiliriz. Nasıl ki Japonya her yıl okula yeni başlayan öğrencilerine Hiroşima ziyareti yaptırıyorsa biz de Çanakkale ve Anıtkabir ziyaretleri düzenlemeliyiz. Eminim bu durum öğrencilerin ve öğretmenlerin de motivasyonunu arttıracaktır. Çünkü geçmişini bilmeyen bir toplum geleceğini yön veremez. Bu nedenle öğrencilerimize tarihimizi çok güzel anlatmalıyız. Ayrıca tarihimizi şekillendiren bize zaferler kazandıran atalarımızın kahramanlıklarını ve örnek hayatlarını öğrencilerimize aktarmalıyız." (G17)

"Bence ilk önce okullarda millî bayramlar coşkuyla kutlanmalı, okul idaresi ve öğretmenler millî ve manevi değerler konusunda hem fikir olmalı hangi branş olursa olsun iş birliği içinde bu değerlere önem verip derslerde gereken özendirme ve teşvik yapılmalı. Eskiden yerli malı haftasını daha çoşkulu kutlardık, aileler bu konuda destek verirdi. Ailelerle iş birliği içinde olmak çok önemli, çünkü öğrencilerin millî ve manevi değerleri ilk kazanacağı yer aile ortamıdır. Okullarda verilen eğitim ailede desteklenmeli belirli günlerde ailelerle millî ve manevi değerler konusunda toplantılar düzenlenmeli gerekli iş birliği yapılmalı." (M34)

"Değerler her ne kadar öğretim programlarında yer alsa da kazanımlarının olmaması bu değerleri somut bir şekilde öğretmemizin önüne geçiyor. Millî ve manevi değerler bir plan dahilinde tüm öğretmenlerin ve okul idaresinin bilinçli davranmasıyla öğrencilere kazandırılabilir. Bunun içinde iş birliği olması gerekir. Okul idaresi ve öğretmenler olarak iş birliği içinde bu değerleri çocuklarımıza benimsetmeliyiz." (A34)

"Gençler sosyal medyayı çok aktif bir şekilde kullanıyor. Gençlere millî ve manevi değerleri sosyal medya üzerinden, okul sitelerinden facebook, watsapp grupları üzerinden ulaşarak onların dilinden konuşarak öğretmeliyiz. Pandemiyle birlikte uzaktan eğitim hız kazandı ve artık uzaktan eğitimle öğrencilerimize ulaşabiliyoruz. Belirli gün ve haftalarda zoom üzerinden veya teams uygulamasından millî ve manevi değerler konulu sohbet söyleşi düzenleyebiliriz. Gençlerimizi bilgilendirmek için millî sporcularımızla, yazarlarımızla, tarihçilerimizle sohbetler gerçekleştirebiliriz. Onların dilinden geçmiş ve gelecek değerlendirmelerini öğrencilerimize dinletebiliriz. Tarihi şahsiyetlerin ve Türk büyüklerimizin hayatına yönelik araştırma ödevleri verebiliriz." (L17)

"Okul idaresi tarafından her branşa bir değer belirlenerek o ay içinde değerlerle ilgili sunumlar yapılabilir böylelikle öğrencilerde farkındalık oluşturulur. Sosyal medyanın millî ve manevi değerlerimize zarar verdiği velilere uygun ifadelerle anlatılmalı ve bu konuda velilere seminerler düzenlenmeli. S*osyal etkinlik ağırlıklı çalışmalara ağırlık verilmeli sosyal kulüpler daha etkili kullanılmalı, sergiler düzenlenmeli, örnek davranışlarla model olan öğrenciler okul idaresi tarafından ödüllendirilmeli." (C34)*

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin bilinçli olma durumuna yönelik görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 37'de sunulmuştur.

Tablo 37

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin bilinçli olma durumuna yönelik Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Evet, Bilinçli (n=9)	Bilinçli olduklarını düşünüyorum	3
	Eğitimli aileler daha bilinçli	2
	Gelenekten kopmayan aileler	2
	Millî duygulara sahip olanlar	2
Hayır, Bilinçsiz (n=13)	Millî ve manevi değerlere karşı ilgisizlik	4
	Akademik başarı daha çok önemseme	3
	Doğru rol model olamama	2
	Bilinçsiz aile yapısı (eğitimsizlik)	1
	Ailelerin millî duygulara sahip olmaması	1
	Sosyo-ekonomik düzey	1
	Kopuk aile yaşantısı	1

Tablo 37'de ailelerin milli ve manevi değerlerin eğitiminde yeterli bilince sahip olma durumlarına bakıldığında: araştırmaya katılan 9 öğretmenin: "Evet, bilinçliler." 13 öğretmenin ise: "Hayır, bilinçsizler." cevabını verdiği görülmektedir. Hayır cevabını veren Türkçe öğretmenleri: ailelerin millî ve manevi değerlere karşı ilgisiz olmaları, millî ve manevi değerlerden ziyade akademik bilgiyi ön planda tutmaları,bilinçsiz ailelerin kendi millî kültürene yabancı kalmaları, millî duygularda uzak yaşam sürmeleri, ailelerin sosyo-ekonomik düzeyinin düşük olması gibi görüşleri gerekçe göstermiştir. Evet, bilinçliler cevabını veren öğretmenler ise eğitim düzeyi yüksek ailelerin millî ve manevi değerler konusunda daha bilinçli olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca gelenekten kopmayan ailelerin de millî ve manevi değerler konusunda daha özenli davrandıklarını, millî duyguları çocuklarına aşıladıkları dile getirmişlerdir.

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda ailelerin bilinçli olma durumuna yönelik Türkçe öğretmenlerinin görüşlerini yansıtan örnekler aşağıda

verilmiştir. Bu düşüncelere M17, M34, C34, B34 ve N34 kodlu Türkçe öğretmenlerinin görüşleri örnek verilebilir.

"Ailelerin yeteri kadar bilinçli olduğunu düşünmüyorum. Bu bilinç ailede varsa da dikkat edilen, üzerinde durulan bir konu değil bence. Günümüzde bayramların manevi bir değer olduğunu düşünürsek bayramlarda aile büyükleriyle bir arada olması, adet ve gelenekleri öğrenmesi gereken çocuklar kendilerini tatil beldelerinde buluyor. Aileler bu konuda yeterli bilince sahip olmadığından çocuklarda bu durumu normal gibi algılamaya başlıyorlar. Veli toplantılarında bu konu gündeme getirilmeli, okul aile birliği velileri bilgilendirmeli gerekirse millî ve manevi değerler adına bilinç oluşturmak için geziler düzenleyebilir." (M17)

"Aslında millî ve manevi değerlerin temeli ailede atılır, okullarda bu duygular beslenir. Fakat ailelerin bilgili olduğunu düşünmüyorum en azından benim çalıştığım okulda bu şekilde göç alan bir bölgede görev yapıyorum aileler çok ilgisiz zaten birçoğu geçim derdine düşmüş çocuklarına karşı da çok ilgisizler, kalabalık aile yapısına sahipler. Bence millî ve manevi değerlerin eğitimi okullarda planlı ve programlı şekilde yapmalı çünkü her aile bu konuda yeterli bilince sahip değil." (N17)

"Millî ve manevi değerlerimiz konusunda çok hassas olan ailelerimiz de var. Millî ve manevi değerleri kazanmaları konusunda çocuklarına rol model oluyorlar, şehitliklere geziler düzenleyerek oraların manevi havasını çocuklarına yaşatıyorlar. Çocuklara tarihle ilgili ya da özel günlerle ilgili bir ödev verdiğimde aile de işin içine dahil oluyor çocuğuyla belgesel izliyor, araştırmalar yapıyor, kendini işin içine dahil ediyor. Özellikle konu "Vatan Sevgisi" gibi kutsal değerlerle ilgisiyle aileler bu konuya daha bir önem veriyor. Yarışma ve projelere katılmak için öğrencilerini teşvik ediyorlar. Millî bayramları coşkuyla kutlayan bu şekilde örnek olan ailelerimiz de var." (C34)

"Bana göre aileler millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda yeterli bilince sahip değil ailelerin de eğitime alınmaları gerekir. Öğretmenler bu değerleri okullarda ne kadar öğretirse öğretsin eğer çocuk okulda öğrendiğini ailede görmüyorsa, pekiştirilmiyorsa bu davranışın kazanılma şansı yoktur. Ailelerin bilinçlendirilmesi için seminerler, eğitim çalışmaları yapılmalıdır. Çocuğun değerlerle ilk tanıştığı kurum aile

olduğu için önce aileler eğitilmeli, aile eğitilirse toplum eğitilmiş olur. Bilinçli düzgün bir toplum yapısı oluşur." (B34)

"Aile konusunda da şöyle problem yaşıyoruz; aile pek ilgili olmuyor, değerler eğitimi konularına pek önem vermediği için çocuklar okulda öğrense bile eve gittiklerinde maalesef değerler eğitimini uygulamıyorlar. Uygulamadıkları için de kalıcı bir öğrenme gerçekleşmiyor. Dolayısıyla değerler eğitimi sadece okulda anlatılmış bir şey gibi kalıyor. Hâlbuki aile etkinliklere uygulama imkânı verse değerler eğitiminin kalıcılığına önemli bir katkı sunacaktır." (N34)

Millî ve manevi değerleri kazandırabilmek için tercih edilen metin türlerine yönelik görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 38'de sunulmuştur.

Tablo 38

Millî ve manevi değerleri doğru aktarabilmek için Türkçe öğretmenlerinin kullanmayı tercih ettiği metin türleri

Tema	Kod	f
Hikaye Edici Metin Türü (n=15)	Hikaye	4
	Destan	4
	Tiyatro	3
	Fabl	1
	Masal	1
	Roman	1
	Çizgi roman	1
Bilgilendiri Metin Türü (n=12)	Türk büyüklerinin hayatları (Biyografi)	4
	Tarihi bilgi veren yazılar (Gezi Yazısı)	3
	Anı(Hatıra)	3
	Röportaj	1
	Mektup	1
Şiir Türü (n=9)	Şiir	9

Tablo 38'e bakıldığında araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun millî ve manevi değerleri daha etkili bir şekilde kazandırmak için tür olarak "Hikâye edici metinleri" (n=15) tercih ettiği görülmektedir. Öğretmenler hikâye edici metinlerin bir olay etrafında şekillendiğinden bu metinlerde öğrencinin kendini kahramanla özdeşleştirebildiğini ve aktarılan duyguyu hissedebildiğini ifade etmişler ve somutlaştırmayla millî ve manevi değerlerin daha kalıcı hâle geldiğini dile getirmişlerdir. Hikâye edici metinlerden sonra en çok tercih edilen metin türü "Bilgilendirici metin türü" (n=12) olmuştur. Ayrıca bilgilendirici metin türlerinden biyografi, gezi yazısı ve anı(hatıra) türündeki metinlerin millî ve manevi değerlerden özellikle tarih ve tarihi şahsiyetler/Türk büyükleri değerine vurgu yaparken sık tercih ettikleri türler olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri bilgilendirici metin türünden sonra ise "Şiir türü" nü (n=9) millî ve manevi değerleri aktarmaya yardımcı bir tür olarak ifade etmişler özellikle vatan, bayrak, millî marş ve dil sevgisi değerlerinin şiir türüyle daha iyi verilebileceği düşüncesini bu türü tercih etmelerine gerekçe olarak göstermişlerdir.

Millî ve manevi değerleri doğru aktarabilmek için öğretmenlerin kullanmayı tercih ettiği türlere dair görüşleri yansıtan örnekler aşağıda verilmiştir. Bu düşüncelere M17, M34, B34, C34 ve E17 kodlu Türkçe öğretmenlerin görüşleri örnek verilebilir.

"Millî ve manevi değerleri aktarmak için özellikle tek bir metin türü kullanmıyorum. Çünkü bence her türle öğrenciler tanıştırılmalı zaten öğretim programında da öğrencilerin sınıf seviyesine göre türler belirlenmiş bu durumu göz önüne aldığımızda 5 ve 6 sınıf öğrencileri daha çok somut işlemler döneminde olduğundan onlara millî ve manevi değerlerle ilgili bir çalışma yaptıracaksam hikâye edici ve tiyatro tarzı metinleri tercih ediyorum. Sınıf seviyesi yükseldikçe farklı türlerde kullanıyorum özellikle tarihi konularla ilgili bir çalışma yapacak olursak anı, biyografi ya da haber yazılarını, vatan, bayrak sevgisi temalı çalışmalar yapacaksak da şiir türünden faydalanıyorum. Kısacası öğrencilerimi her tür metinle tanıştırmak istiyorum." (M34)

"Destanlar bana göre her ders kitabında yer almalı çünkü destanlar millî şuuru oluşturmak, geçmişten ders alıp geleceği inşa etmek adına önemli metinlerdir. Biz değerlerimizi aktarmak istiyorsak geçmişle bağımızı koparmamalıyız. millî ve manevi

değerlerin öğretiminde öğrencilere tarihte yaşamış insanlığa faydası dokunan kişilerin hayatlarını da okutmalıyız. Bu şekilde kendi hayatlarıyla o kişilerin hayatlarını, kişiliklerini, olaylara bakış açılarını kıyaslama imkânı vermiş oluruz." (M17)

"Gezi yazıları ve biyografilerin özellikle geçmişimizi köklerimizi aktarma konusunda yardımcı kaynaklar olduğunu düşünüyorum ders kitaplarında yer verilmeli. Türk büyüklerinin hayatlarına yer verilmeli. Özellikle yedinci ve sekizinci sınıfta öğrenciler ergenliğin etkisiyle derslerden kopuyor kural tanımayan, büyükleri saymayan bir kişilik haline geliyorlar. Bu dönemlerde tarihteki önemli şahsiyetlerin hayatlarına değinilmeli bu kişileri öğrencilerimize örnek göstermeliyiz, onların izinden gitmelerine destek olmalıyız. Tarihi romanlar okuyarak geçmişte yaşanılan olayları bir nebze de olsa öğrenme fırsatı yakalamış olurlar." (T17)

"Öğrencilerime Türkçe derslerinde millî ve manevi değerleri aktarmak için ders verici hikayelerden, ahlaki ikilem içeren metinlerden, bazen fabllardan ve şiirlerden faydalanıyorum. Özellikle millî duyguları aktarmak için şiir türünden, manevi duyguları aktarmak için de fabllardan ve öğüt veren hikayelerden ve masallardan yararlanıyorum. Vatan sevgisi ve millet sevgisini besleyen şiirler faydalı olduğunu düşünüyorum." (K34)

"Millî ve manevi değerlerimiz hassas bir konu bu nedenle metin seçimi ve tür konusunda titiz davranmaya çalışıyorum. Özellikle sınıf seviyesini göz önünde bulunduruyorum. 5.sınıf öğrencisine seviyesinin üstünde makale ya da köşe yazısı okutmak onların konuyu anlamasını zorlaştırıyor. Çabuk sıkılmalarına neden oluyor. 5 ve 6. Sınıflarda özellikle tiyatro ve canlandırma metinleri, ikileme dayalı hikayeler, bazen karikatür ve çizgi romanlardan faydalanıyorum. Çocuklar özellikle çizgi romanı çok seviyorlar Türkçe ders kitabında Aziz Sancar'ın hayatı çizgi roman şeklinde verilmişti onu okurken çok keyif aldılar. Aziz Sancar'ın hayatından kendilerine ders çıkardılar. Bence millî kahramanların hayatları ders kitaplarında bu şekilde yer alırsa öğrenciler sıkılmadan okurlar. Millî ve manevi değerler eğitimi gibi soyut bir konuyu öğrencilere kazandırmaya çalışıyorsak seviyeye uygun türler seçmeliyiz." (L17)

Millî ve manevi değerlerin en fazla ve en az yer aldığı temalar konusundaki görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 39'da sunulmuştur.

Tablo 39

Millî ve manevi değerlerin en fazla ve en az yer aldığı ortaokul Türkçe ders kitabı temalarına ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	Frekans (*f*)
En fazla yer aldığı temalar (n=22)	Millî Kültürümüz	6
	Millî Mücadele ve Atatürk	6
	Erdemler	5
	Sanat	3
	Birey ve Toplum	2
En az yer aldığı temalar (n=22)	Doğa ve evren	6
	Kişisel gelişim	6
	Bilim ve teknoloji	5
	Sağlık ve spor	5

Tablo 39'a bakıldığında araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerine göre en çok millî ve manevi değerleri yansıtan temaların "Millî Kültürümüz (n=6), Millî Mücadele ve Atatürk (n=6), Erdemler (n=5), Sanat (n=3), Birey ve Toplum (n=2)" temaları olduğu ifade edilmiştir. Özellikle öğretmenler "Millî Mücadele ve Atatürk" temasında *vatanseverlik* değeri vurgulanırken "Millî Kültürümüz" temasında *gelenek ve göreneklerin, millî yemek ve kıyafetlerin, Türk kültürünü yansıtan değerlerin* yoğun olarak verildiğini dile getirmişlerdir. Yapılan görüşmelerde millî ve manevi değerlerin en az vurgulandığı temaların ise "Doğa ve Evren (n=6), Kişisel Gelişim (n=6) Bilim ve Teknoloji (n=5), Sağlık ve Spor (n=5)" temaları olduğu görülmektedir.

Türkçe öğretmenlerinin incelemelerine göre millî ve manevi değerlerin en fazla ve en az yer aldığı ortaokul Türkçe ders kitabı temalarına dair görüşleri yansıtan örnekler

aşağıda verilmiştir. Bu düşüncelere S34, Ç17, M34 ve S17 kodlu öğretmenlerin görüşleri örnek verilebilir.

"Genel olarak Türkçe ders kitabı temalarını incelediğimizde millî kültürümüz temasında kültürümüze ait birçok metin yer alıyor, millî mücadele temasında da vatan ve bayrak sevgisiyle ilgili konular yer alıyor, birey ve toplum, iletişim gibi temalar da pek millî ve manevi değerlere rastlamadım. Bence her temada Türk kültürüne ait en az bir vurgu olmalı." (S34)

"Bence istenirse bütün temalara millî ve manevi değerlerimizle ilgili metinler konulabilir örneğin İletişim temasında anadilin önemini anlatan güzel metin yer alabilir, erdemler temasında cömertlik ve konukseverlik gibi özelliklerimiz verilebilir. Fakat Türkçe ders kitaplarını incelediğimde millî ve manevi değerlerle ilgili metinlerin belli temalarda yoğunlaştığını gördüm özellikle Millî Mücadele ve Atatürk temasında ve Millî Kültürümüz temasında bu değerler daha çok yer alıyor. Doğa ve Evren, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji gibi temalarda nerdeyse millî ve manevi değerlere hiç yer verilmemiş. Bence bu değerler temalara dengeli bir şekilde dağıtılmalı özellikle tek bir temanın konusu olmamalı" (Ç17)

"*Türkçe ders kitaplarında en fazla millî kültürümüz ve millî mücadele temalarında millî ve manevi değerlere rastlıyorum bilim ve teknoloji, doğa ve evren temalarında bu değerlere fazla yer verilmiyor. Bence özellikle millî duyguların öğrencilere hissettirilmesi için her temaya yayılmalı özellikle tarihi bilgiler ve millî kahramanlar öğrencilere temalar vasıtasıyla aktarılmalı." (M34)*

"Erdemler, millî kültürümüz, sanat temalarında bu değerlere daha fazla yer verilmiş. Kişisel gelişim, doğa ve evren, bilim ve teknoloji temalarında daha az yer verilmiş. Bence millî ve manevi değerlerimizle ilgili ortaokul Türkçe ders kitaplarında her sınıf seviyesinde müstakil bir temaya zorunlu olarak yer verilmeli örneğin millî ve manevi değerlerimiz temasında Türk büyüklerimizin örnek hayatlarına, bayrak sevgisi, dil sevgisi ve vatan sevgisi gibi kutsal değerlerimizle ilgili metinler yer alabilir, tarihi zaferlerimiz öğrencilerimize ilgili metinlerle kazandırılabilir." (S17)

Millî ve manevi değerlerin eğitiminde yaşanan zorluklar konusunda öğretmen görüşlerinin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 40'ta sunulmuştur.

Tablo 40

Millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında yaşanan zorluklarla ilgili Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Öğretmen Boyutu (n=13)	Eğitimden çok öğretimi önem vermek	3
	Millî ve manevi değerleri önemsememek	2
	Öğretmenlerin rol model olamaması	2
	İş birliği içinde olmamak	2
	Yeterli bilgiye sahip olmamak	1
	Değerleri ders kitabıyla sınırlamak	1
	Öğretmenlerin görüş ayrılıkları	1
	Olumsuz zaman yönetimi	1
Öğrenci Boyutu (n=15)	Öğrencilerin ilgisizliği	3
	Sınav kaygısı (akademik başarıya odaklanma)	3
	Teknoloji bağımlılığı	3
	Kültüre yabancı kalma	1
	Millî duygulardan uzaklaşma	1
	Ergenliğin olumsuz etkisi	1
	Olumsuz arkadaş çevresi	1
	Kötü alışkanlıklar	1
	Öğrendiğini davranışa yansıtamama	1
Aile Boyutu (n=15)	Rol model olmamak	3
	Ailelerin sorumluluk almaması	3
	Akademik başarıyı değerlerin üstünde tutmak	3
	Millî duyguları önemsememe	2
	Sosyo-ekonomik düzey	2
	Aile içi iletişimsizlik, kopuk aile yapısı	2

Eğitim Boyutu (n=17)	Ayrı bir programın ve kazanımların olmaması	4
	Etkinliklerin millî ve manevi değerleri desteklememesi	4
	Ders kitaplarının yetersiz kalması	4
	Metinlerde millî ve manevi değerlerin yer almaması	3
	Okulların fiziki durumunun yetersizliği	2

Tablo 40 incelendiğinde çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerlerin kazandırılmasıyla ilgili yaşadığı zorluklar incelendiğinde; öğretmen boyutu (n=13), öğrenci boyutu (n=15), aile boyutu (n=15), eğitim boyutu (n=17) olmak üzere 4 başlıkta toplandığı görülmektedir. Yapılan araştırmaya göre millî ve manevi değerlerin eğitimiyle ilgili en fazla sistem kaynaklı sorunların yaşandığı görülmektedir. Öğretmen boyutuyla ilgili: "*Öğretmenlerin eğitimden çok öğretime önem vermeleri, öğrencilere millî ve manevi değerler konusunda rol modellik yapamaması, millî ve manevi değerlere önem vermemeleri, öğretmenlerin aralarında iş birliğinin olmaması"* millî ve manevi değerlerin kazandırılmasını zorlaştıran etmenler olarak ön plâna çıkmaktadır. Öğrenci boyutuyla ilgili: "*Öğrencilerin millî ve manevi değerlere ilgisiz olması, teknoloji bağımlılığı yüzünden millî ve manevi değerlerden uzak kalmaları, kendi kültürlerine yabancı olmaları ve sınav kaygısından dolayı değerleri önemsememeleri"* ön planda olan etmenlerdir. Aile boyutuyla ilgili: "*Millî ve manevi değerler konusunda ailenin rol model olamaması, sorumluluk üstlenmemesi, millî ve manevi değerlere önem vermeyerek sadece akademik başarıya odaklanılması"* bu değerlerin kazandırılması konusunda yaşanan diğer zorluklardır. Eğitim boyutuyla ilgili olarak da: "*Millî ve manevi değerlerden çok akademik başarının ön planda tutulması, millî ve manevi değerlerle ilgili kazanımların olmaması, öğretim programlarında millî ve manevi değerlerin yeterli düzeyde yer almaması"* bu değerlerin kazandırılmasını zorlaştıran diğer etmenler olarak ifade edilmiştir.

Millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda Türkçe öğretmenlerinin yaşadığı zorluklara dair görüşleri yansıtan örnekler aşağıda verilmiştir. Bu düşüncelere A34, L17, İ17, G17 ve M34 kodlu öğretmenin görüşü örnek verilebilir.

"Millî ve manevi değerlerin kazandırılmasındaki en büyük sorun ailelerin bilinçsiz oluşudur. Çocukların ellerinde tablet ve telefonlar varken sanal dünyanın büyüsüne kapılıyor batının kültürünü kendi kültürüne tercih ediyor televizyondaki diziler Türk aile

yapısına uymayan programlar yüzünden gençler kendi kültürlerinden, örf ve adetinden utanır hale geldiler, millî duygulardan uzak büyüyorlar, gelenek ve göreneklerimiz yeni nesillere doğru aktarılmalı. Aileler bu konuda bilinçli olmadığı için en azından okullarda sistemli bir şekilde bu değerler kazandırılmalı." (A34)

"Bence millî ve manevi değerlerin öğretilmemesinde öğretmen tutumları etkili oluyor bazı öğretmenler için millî ve manevi duygular çok da önemli değil ben dersimi anlatırım geçer giderim mantığıyla hareket ediyorlar, doğru rol model olmuyor. Bu değerleri öğrencilere aileleri kazandırmalı diye bir görüş hâkim bu durum da okullarda değerlerin öğretimini aksatıyor. Bu yanlış bir yaklaşım öğretmenler de elini taşın altına koymalı bu değerlerin öğretimden daha önemli olduğunu kabul etmeliler yoksa akademik olarak başarılı fakat insanlık olarak robotlaşmış değerlerinin farkında olmayan bir gençlik yetiştiririz." (L17)

"Ailelerin akademik başarıyı her şeyin üzerinde görmesi, öğrencinin ailede iyi bir ahlak eğitimi almaması, ilgisizlik, sosyal medya gibi nedenler değerler eğitimini baltalıyor, okullar sadece akademik başarıyı sağlayan kurumlar değildir, aynı zamanda öğrencilerin ahlaki ve kişisel yönden eğitilmesi de okulların sorumluluğundadır. Okullar millî ve manevi değerlerin eğitimini vizyon haline getirmeli okul idaresi, öğretmenler ve öğrenciler bir bütün olarak bu işi sırtlanmalı" (İ17)

"Ailelerin bilinçsiz olması, kitle iletişim araçlarının özellikle medyanın bu değerleri yok sayması, gençlerin millî ve manevi değerlere önem vermemesi bu değerlerin kazandırılmasının önündeki engeller bana göre. Ekonomik nedenlerden dolayı birçok aile iş hayatına atılıyor yoğun çalışma hayatı aileleri çocuklarına karşı ilgisizleştiriyor, kimi zaman öğrenciler okula aç geliyor aile bunun farkında değil çocuğun açlıktan başı ağrıyor, çoğu kez kahvaltı bile yapmıyorlar bu ortamda öğrencinin millî ve manevi değerleri düşünecek hali kalmıyor. İlk önce öğrencilerin biyolojik ihtiyaçları giderilmeli daha sonra da kaliteli bir değerler eğitimi verilmeli." (G17)

"Millî ve manevi değerlerin öğretimi olarak ayrı bir program yok ben sadece metinlerde yer alırsa bu değerlere metinler üzerinden değiniyorum ya da ülkemizi tehdit eden bir durum varsa millî birliğin ve millî şuurun farkına varılması konusunda

öğrencilerime nasihatler veriyorum, keşke bu konuyla ilgili Türkçe ders kitaplarında daha fazla metin ve etkinlikler yer alsa, çok iyi olurdu. Hatta ayrı değerler eğitimi konusunda ayrı bir öğretim programı ve ayrı bir ders yer alırsa bu konuda daha başarılı olunur diye düşünüyorum." (M34)

Aşağıdaki tabloda Türkçe derslerinde işlenen millî ve manevi değerler öğrencilerde farkındalık yaratıyor mu, öğrencilerin davranışlarına yansıyor mu? sorusu ile ilgili çalışmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin görüşleri yer almaktadır.

Millî ve manevi değerlerin öğrencilerde farkındalık yaratma ve davranışlarına yansıma durumuna ilişkin görüşlerin analizi sonucunda elde edilen tema ve temaya ilişkin kodlar tablo 41'de sunulmuştur.

Tablo 41

Türkçe derslerinde işlenen millî ve manevi değerlerin öğrencilerde farkındalık yaratma ve davranışlarına yansıma durumuyla ilgili Türkçe öğretmenlerinin görüşleri

Tema	Kod	f
Evet ve nedenleri (n=10)	Sınıf içi olumlu davranışların gelişmesi	3
	Öğrencilerde millî bilincin gelişmesi	2
	Ailelerden olumlu dönütler alınması	1
	Kültürel farkındalığın artması	1
	Öğrencilere Hoşgörü kazandırma	1
	Ana dili sevgisinin gelişmesi	1
	Okul içi iletişimin gelişmesi	1
Hayir ve nedenleri (n=8)	Millî ve manevi değerlere karşı ilgisizlik	2
	Akademik kaygı (LGS)	2
	Teknoloji ve medyanın olumsuz etkisi	2
	Ailenin değerleri aşılamaması	2
Kısmen ve nedenleri (n=4)	Ailelerin bilinçli olmasına göre değişir	1
	Davranış kazanmanın uzun süreye yayılması	1
	Değeri Somutlaştıramama	1
	Bireysel farklılıklar	1

Tablo 41 incelendiğinde Türkçe derslerinde işlenen millî ve manevi değerlerin öğrencilerde farkındalık yaratma ve öğrencilerin davranışlarına yansıma durumuyla ilgili olarak araştırmaya katılan 10 öğretmenin evet yanıtını verdiği görülmektedir. Derste işlenen millî ve manevi değerlerin öğrencilerde olumlu kişilik özelliklerini geliştirmesi ve kültürel farkındalığın artarak millî bilincin kazanılması yorumlarıyla bu görüş desteklenmektedir. Hayır cevabını veren 8 öğretmen bu duruma gerekçe olarak öğrencilerin millî ve manevi değerlere karşı ilgisiz olması, teknolojinin olumsuz etkisi, sınav kaygısı, ailede bu değerlerin pekiştirilmemesini göstermektedir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinden 4'ü sorulan soruyu kısmen olarak cevap vermiştir. Millî ve manevi değerleri her öğrencilerin davranışa yansıtamaması (bireysel farklılık), bilinçli olan ailelerde millî ve manevi değerlerin davranışa yansımasının daha mümkün olduğu ve somutlaştırıldığında davranışa yansımasının daha kolay olduğunu gerekçe göstermişlerdir.

Millî ve manevi değerlerin öğrencilerde farkındalık yaratma ve öğrenci davranışlarına yansıma durumuna ilişkin görüşleri ifade eden örnek cümleler aşağıda verilmiştir. Bu düşüncelere S34, L17, E17, C34 ve D34 kodlu öğretmenlerin görüşü örnek gösterilebilir.

"Tabi ki farkındalık yaratıyor bu konular üzerinde konuşunca gözleri parıldıyor, özellikle geçmişimizden Kurtuluş savaşından söz açılınca vatan sevgisinin ne kadar önemli bir duygu olduğunu vatana ve bayrağa sahip çıkılması gerektiğini anlıyorlar. Millî konulardan konuşmak öz güvenlerini arttırıyor. Özellikle millî savaş teknolojimizle gurur duyduklarını ifade ediyorlar. Bazen millî yemeklerimizden ya da millî oyunlarımızdan konu açıldığında hemen kendi bildiklerini anlatıyorlar yörelerinden örnek veriyorlar. Bu konularda heyecanlı ve meraklı oldukları davranışlarına yansıyor. Bizi biz yapan değerlerimizle ilgili konuşulunca mutlaka kulaklarında kalıyor, yeter ki biz gençlere güvenelim." (S34)

"Bazı bilinçli ailelerin çocuklarında etkili oluyor burada anne ve babanın tutumu çok önemli aile yapısı olarak onlar bu değerler hakkında ne düşünüyorsa çocuğun bu değerlere yaklaşımı da o yönde şekilleniyor çocuk böyle bir bilinçle okula gelmişse verilen mesajı hemen anlıyor bu bilinç yoksa biz ne kadar uğraşırsak uğraşalım çocuğun bu

değerleri kazanması mümkün olmuyor. Millî duygulardan uzak büyümüşse biz ne yaparsak yapalım olmuyor, ciddiye almıyorlar. Bence millî ve manevi değerlerin tohumları ailede atılmalı daha sonra okullarda bu değerler pekiştirilmeli aile çocuğunu bu değerlerden uzak bir şekilde büyütüyorsa biz ne kadar millî ve manevi değerleri kazandırmaya çalışırsak çalışalım söylediklerimiz havada kalıyor." (A34)

"Derslerde millî ve manevi değerler üzerine konuşulursa öğretmenler bu değerleri benimsetmeye çalışırsa mutlaka öğrencilerde etkisi olur aksi halde öğretmen de bu değerlere önem vermezse ben dersimi anlatır geçer giderim mantığıyla hareket ederse çocuklarda bu davranışları gözlemlememiz mümkün olmaz yani kısaca balık baştan kokar. İlk önce öğretmenlerin davranışlarına bu değerler yansımalı. Öğretmenler millî ve manevi değerlerin bütünleştirici özelliğinin farkında olmalı. Okulda rol model alınacak kişiler öğretmenler olduğundan önce öğretmenler olarak bizler bu değerleri içselleştirmeliyiz." (L17)

"Türkçe derslerinde işlenen ya da vurgulanan millî değerler mutlaka öğrencilerde iz bırakıyor hemen sonuç alınmasa da ileriye dönük tohumların atılması son derce önemli. Türkçe derslerinde gerek metinlerde işlenen gerekse ders aralarında değinilen millî ve manevi değerlerin öğrencilerin davranışlarına olumlu yansıdığını düşünüyorum. Çünkü öğrencilerimden olumlu dönütler alıyorum, söz konusu vatan sevgisi olunca gerisi teferruat oluyor. Ders kitaplarımızda kültürümüzle ilgili bir metin vardı, Türk kahvesinden bahsediyordu biz o ders kapsamında Türk kahvesi pişirdik ve öğrencilerimize ikram ettik çok etkileşimli bir ders olmuştu. Öğrencilerimden olumlu dönütler almıştım bence ders kitaplarında millî değerlerimize ait metinler sıkça yer almalı. Öğrencilerim Türk kültüründen konu açılınca hemen gelenek ve göreneklerimize örnekler veriyor, çevrelerindeki adetleri anlatıyorlar hatta bu konuda konuşmak çok hoşlarına gidiyor." (E17)

"Bu durum öğrenciden öğrenciye değişiyor. Aile ortamı ve sosyal çevre Türkçe derslerinde işlenen millî ve manevi değerleri pekiştirecek bir ortamsa çocuklar bu değerleri kolaylıkla özümsüyorlar. Dersine girdiğim sınıflarda ayın değeri diye bir uygulama yapıyorum. Her ay bir değer seçip o değerle ilgili hikâye yazıyoruz resimlerini çiziyoruz bu uygulamanın etkili olduğunu söyleyebilirim bu tarz etkinlikler fark yaratıyor

öğrencilerimin çok hoşuna gidiyor o dersi iple çekiyorlar bunu da dile getiriyorlar. Millî ve manevi değerleri yaparak yaşayarak öğretmek bence fark yaratıyor." (C34)

"Bu değerler planlı ve programlı bir şekilde öğrencilere aktarılırsa eminim ki verim alınır. Öğrenciler bize geldiğinde hamur gibiler biz onları hangi şekle sokarsak o şekilde gelişiyorlar. Vatanına, milletine, diline, bayrağına duyarlı bireyler yetiştirmek için onlarla sabırlı bir şekilde ilgilenmeliyiz bazen okulda gözlemliyorum, öğrenciler özellikle millî törenlerde görev almak için birbirleriyle yarışıyorlar. Tören için çok güzel şiirler yazıyorlar. Vatan sevgisiyle ilgili kompozisyon yazmaya bayılıyorlar. Millî konularda duyarlılar bunu davranışlarında gözlemliyorum. Biz de öğretmenler olarak onlara destek olmalıyız millî ve manevi değerlerimizi koruyup yüceltmek onları gelecek nesillere aktarmak bizim görevimiz." (D34)

BEŞİNCİ BÖLÜM
SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin millî ve manevi değerler bakımından incelenmesi ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesine ilişkin sonuçları, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda tartışılmıştır.

5.1. Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerle İlgili Sonuç ve Tartışma

Türkçe Dersi Öğretim Programının genel amaçları arasında liseyi tamamlayan öğrencilerin ilkokul ve ortaokulda millî ve manevî değerleri benimseyerek hayat tarzına dönüştürmeleri ve yurdun her alanda kalkınmasına katkı sağlaması yer almaktadır (MEB, 2019: 3). Öğrencilerin millî ve manevî değerleri benimseyip bu değerleri hayat tarzına dönüştürmesi amacıyla ders kitaplarından ve içinde yer alan metinlerden faydalanılmalıdır. Öğrenci başarısında ve derse karşı olumlu tutum sergilenmesinde ders kitaplarının önemli bir yeri vardır. Bunun yanında nitelikli bir ders kitabının toplumsal yapıya ilişkin millî ve manevi değerleri, kültürel unsurları ve tarihi değerleri ihtiva etmesi gerekmektedir (Gürkan ve Gökçe, 2000: 54)

Araştırmada ortaokul Türkçe ders kitapları okuma metinlerinden 160 metin incelenmiş ve 94 tanesinde millî ve manevi değerlere ilişkin vurgulara rastlanmıştır. Ders kitaplarında yer alan 32 dinleme metninden 20'sinde milli ve manevi değerlere ilişkin vurgular bulunmaktadır. Alan (2012) tarafından yapılan "Türkçe Ders Kitaplarındaki Okuma ve Serbest Okuma Metinlerinin Dini ve Ahlaki Açıdan İncelenmesi" adlı çalışmada ders kitaplarında toplamda 104 metin incelenmiş ve bu metinlerden 35 tanesinde

hiçbir değere rastalanılmamıştır. Bu sonuçlar yapılan bu çalışmanın sonuçlarıyla birbirini desteklemektedir.

Bu çalışmada Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinde millî ve manevi değerlere ilişkin toplamda 544, dinleme metinlerinde ise toplamda 125 vurgu tespit edilmiştir. Ortaokul Türkçe ders kitapları okuma metinlerinde toplamda en fazla vurgulanan millî manevi değerlerin; "aile" (116), "kültür" (74), "örf ve adetler" (67), "tarih" (65); en az vurgulanan millî ve manevi değerlerin ise "millî marş" (13), "bayrak" (15), "konukseverlik" (22), "dil" (25) ögeleri olduğu görülmektedir.

Ortaokul Türkçe ders kitapları dinleme metinlerine bakıldığında toplamda en fazla vurgulanan millî ve manevi değerin "aile" (19), "kültür" (19), "tarih şahsiyetler ve Türk büyükleri" (16), "dil" (11), "bayrak" (7), "vatanseverlik" (7); en az vurgulanan millî ve manevi değerlerin ise "Din" (2), "örf ve adetler" (5) ögeleri olduğu görülmektedir. "konukseverlik" ve "millî marş" değerlerine ortaokul Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde yer verilmediği görülmüştür. Türkçe dersi millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında sorumlu ve değer aktarımında etkili bir derstir. Özellikle bütüne bakıldığında "millî marş" değerine az yer verilmesi değerlerin öğrencilere kazandırılması açısından sorun teşkil etmektedir. Bu sebeple değerlerin öğretimiyle ilgili Türkçe dersine yönelik sistematik düzenlemeler getirilmeli, uygun yöntem ve teknikler, etkinlikler geliştirilmelidir. Millî ve manevi değerler ders kitaplarına dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır.

5.1.1. 5. Sınıf Anıttepe Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı Metinleri Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersi 5.sınıf Anıttepe yayıncılığa ait ders kitabında okuma metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 102 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 21 vurguyla en fazla "aile" millî ve manevi değeri yer alırken 3 vurguyla "bayrak" değeri en az vurgulanan öge olmuştur. Ayrıca 5. Sınıf Anıttepe yayıncılık Türkçe ders kitabı okuma metinlerinde "millî marş" millî manevi değerine yönelik herhangi bir vurgu tespit edilmemiştir.

5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre millî ve manevi değerler incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 22 vurguyla "Millî Kültürümüz" teması, "21 vurguyla "Millî Mücadele ve Atatürk" teması; değerlerin en az yer aldığı temanın 5 vurguyla "Vatandaşlık" teması ve 6 vurguyla da "Doğa ve Evren" teması olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gül (2017) 5. sınıf Türkçe ders kitabını değerler eğitimi açısından incelediği araştırmasında değerlerin temalara göre homojen bir dağılım sergilemediği sonucuna varılmıştır. Çoşkun ve Derse (2021)'nin 6.sınıf Eksen yayınları Türkçe ders kitabını değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında değerlerin en fazla yer aldığı temanın 64 değerle "Erdemler" teması, değerlerin en az yer aldığı temanın ise "Bilim ve Teknoloji" teması olduğu ve değerlerin temalara dengeli bir şekilde dağılmadığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde millî ve manevi değerlerin Türkçe ders kitabında yer alan temalara homojen bir şekilde dağılmadığı tespit edilmiştir.

5. Sınıf Türkçe ders kitabındaki okuma metinleri metin türlerine göre incelendiğinde "hikâye edici metin" türünde millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken "şiir" türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Şiir duyuşsal hedeflere ulaşma ve duygulara seslenme konusunda önemli bir metin türüdür. Şiir, çocuğun duygu ve düşünce gelişiminin en önemli araçlarından birisidir (Nas, 2004: 326). Şahin (2007) çalışmasında Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerin çocuk eğitimine etkisini incelemiştir. Çocuklar için seçilen şiirlerde yurt, aile, doğa ve yaşama sevgisi, fedakarlığın ve birlik olmanın önemi, vatan ve bayrak sevgisi, çalışkanlık ve sorumluluk gibi temalara yer verilmesinin, çocuğun hem ulusal düzeyde hem de kültürel düzeyde kişilik kazanmasına katkı sağlayacağı belirtmiştir. Bundan dolayı çocuğun duygu ve düşüncelerine seslenmede şiir türünden faydalanılması gerekir. Fırat ve Mocan (2014) Türkçe ders kitaplarındaki hikâyelerde yer alan değerleri inceledikleri çalışmalarında ders kitabında yer alan hikâye metinlerinde yoğun bir şekilde ahlakî-manevi değerlere yer verildiği sonucuna varılmıştır. Yapılan iki araştırmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Türkçe dersi 5. sınıf Anıttepe yayıncılığa ait ders kitabı dinleme metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 30 vurgu yer almaktadır. 7 vurguyla en fazla "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri" millî ve manevi değeri yer alırken 1 vurguyla "bayrak" millî manevi değeri en az vurgulanan öge olmuştur. 5. Sınıf Anıttepe yayıncılığa ait Türkçe ders kitabı

dinleme metinlerinde "millî marş" ve "konukseverlik" millî/manevi değerlerine yönelik herhangi bir vurgu tespit edilmemiştir.

5. Sınıf Türkçe ders kitabı temalara göre dinleme metinleri incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 10 vurguyla "Millî Kültürümüz" teması; millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 1 vurguyla "Spor ve Sağlık" teması olduğu görülmektedir.

Dinleme metinleri türlere göre incelendiğinde "Bilgilendirici Metin" (3) türünde, millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken "Hikâye Edici Metin" (1) türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği tespit edilmiştir.

5.1.2. 6. Sınıf Ata Yayıncılık Türkçe Ders Kitabı Metinleri Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersi 6.sınıf Ata yayıncılığa ait ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 153 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 41 vurguyla en fazla "aile" millî ve manevi değeri, 1 vurguyla en az "bayrak" millî manevi değeri tespit edilmiştir. Okuma metinlerinde "millî marş" millî ve manevi değerine yer verilmediği tespit edilmiştir. Ata yayıncılığa ait Türkçe ders kitabında bazı metinlerde millî ve manevi değerler yeterli düzeyde yer alırken bazı metinlerde ise millî ve manevi değerlerin yer almadığı görülmüştür. Türkçe dersinde etkili bir değer eğitimi için millî ve manevi değerler metinlere dengeli bir şekilde dağıtılmalı, ders kitabındaki metinler öğrencinin değeri benimsemesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.

Deniz ve Karagöl (2018)'ün "çalışmasında değerlerin Türkçe ders kitaplarına dengesiz olarak dağıldığını, homojenlik olmadığını ifade etmiştir. Bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bazı değerlere çok fazla yer verilirken bazı değerlere hiç yer verilmemesi dağılımda homojenlik olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

6.Sınıf Ata yayıncılık Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre millî ve manevi değerler incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 41 vurguyla "Millî Kültürümüz" teması, millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 4 vurguyla

"Sağlık ve Spor" teması olduğu görülmektedir. Çoşkun ve Derse (2021)'nin 6.sınıf Eksen yayınları Türkçe ders kitabını değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında değerlerin en fazla yer aldığı temanın ise 64 değerle "Erdemler" teması, en az yer aldığı temanın "Bilim ve Teknoloji" teması olduğu ve değerlerin temalara dengeli bir şekilde dağılmadığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde millî ve manevi değerlerin Türkçe ders kitabında yer alan temalara homojen bir şekilde dağılmadığı tespit edilmiştir.

6.sınıf Ata yayıncılık Türkçe ders kitabındaki metin türlerine göre millî ve manevi değerler incelendiğinde "Hikâye Edici Metin" (10) türünde millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken "Şiir" (3) türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği görülmektedir. Yaman, Taflan ve Çolak (2009)'ın araştırmasında ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde en fazla sosyal değerlerin yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan iki araştırmada da benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Türkçe dersi 6.sınıf Ata yayıncılığa ait ders kitabı dinleme metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 23 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 8 vurguyla en fazla "tarih" millî ve manevi değeri yer alırken "millî marş", "din", "kültür", "örf ve adetler" ve "konukseverlik" millî manevi değerlerine yönelik herhangi bir vurgu tespit edilmemiştir.

6. Sınıf Ata Yayıncılık Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre dinleme metinleri incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 8 vurguyla "Millî Mücadele ve Atatürk", "Millî Kültürümüz" temaları; millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 1 vurguyla "Doğa ve Evren", "Birey ve Toplum", "Erdemler" temaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. "Sanat" temasının dinleme metninde ise millî ve manevi değerlere ait hiçbir vurgu olmadığı tespit edilmiştir.

6.sınıf Ata Yayıncılık Türkçe ders kitabındaki dinleme metinleri metin türlerine göre incelendiğinde "Bilgilendirici Metin" (3) türünde millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken "Hikâye Edici Metin" ve "Şiir" (2) türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Ders kitaplarında duyusal alana hitap eden şiir türüne ve olay çerçevesinde gelişen bir tür olan hikâye metinlerine daha az yer verilmesi millî ve manevi değerlerin aktarılmasını zorlaştırmıştır.

5.1.3. 7. Sınıf Özgün Yayınları Türkçe Ders Kitabı Metinleri Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersi 7.sınıf Özgün yayınlarına ait ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 156 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 27 vurguyla en fazla "aile" millî ve manevi değeri; 3 vurguyla en az "konukseverlik" millî manevi değeri tespit edilmiştir. Tokcan (2017)'ın Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın çocuk şiirlerini değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında şiirlerde en fazla sevgi değerine rastlamıştır. Bu çalışmada da değerlerin Türkçe ders kitaplarına dengeli dağıldığı ifade edilmiştir. İki çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bazı değerlere çok fazla yer verilirken bazı değerlere hiç yer verilmemesi dağılımda homojenlik olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır.

7.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre millî ve manevi değerler incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 45 vurguyla "Millî Kültürümüz" teması; Millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 4 vurguyla "Doğa ve Evren" teması olduğu tespit edilmiştir. Çoşkun ve Derse (2021)'nin 6. sınıf Eksen yayınları Türkçe ders kitabını değerler eğitimi açısından incelediği çalışmasında değerlerin en fazla yer aldığı temanın ise 64 değerle "Erdemler" teması, en az yer aldığı temanın "Bilim ve Teknoloji" teması olduğu ve değerlerin temalara dengeli bir şekilde dağılmadığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde millî ve manevi değerlerin Türkçe ders kitabında yer alan temalara homojen bir şekilde dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

7. sınıf Özgün yayınları Türkçe ders kitabındaki metin türlerine göre millî ve manevi değerler incelendiğinde "*Bilgilendirici Metin*" türünde millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken *"Şiir"* türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği tespit edilmiştir. Doğan ve Gülüşen (2011)'in "Türkçe Ders Kitaplarındaki (6–8) Metinleri Değerler Bakımından İncelenmesi" adlı çalışmasında değerlerin "*Atatürkçülük*" temasında toplandığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe ders kitaplarına okuma metinleri ve temalar seçilirken değerlerin aktarılması açısından yerinde tercihler yapılmadığı ifade edilmiştir. Bu çalışmada da benzer sonuçlar elde edilmiş millî ve manevi değerler özellikle "*Millî Kültürümüz*" temasında yoğunlaştığı sonucuna varılmıştır.

7. Sınıf Özgün yayıncılığa ait Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 38 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 9 vurguyla en fazla "kültür", "aile" (7) ve "tarih" (6) millî ve manevi değeri yer alırken dinleme metinlerinde en az "örf ve adetler" ve "konukseverlik" (1) millî manevi değerine vurgu yapılmıştır. Dinleme metinlerinde "millî marş" değerine yönelik herhangi bir vurgu tespit edilmemiştir.

7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre dinleme metinleri incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 13 vurguyla "millî Kültürümüz" 10 vurguyla "Millî Mücadele ve Atatürk" temaları; millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 1 vurguyla "Kişisel Gelişim", "Bilim ve Teknoloji" temaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

7.sınıf Özgün yayınları Türkçe ders kitabındaki dinleme metinleri metin türlerine göre incelendiğinde "Bilgilendirici Metin" ve "Hikâye Edici Metin" türünde (2) millî ve manevi değerlere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Şiir türünde ise vurguya rastanılmamıştır.

5.1.4. 8. Sınıf MEB Yayınları Türkçe Ders Kitabı Metinlerinde Yer Alan Millî ve Manevi Değerlerin İncelenmesine Yönelik Sonuç ve Tartışma

Türkçe dersi 8. sınıf MEB yayınlarına ait ders kitabı okuma metinlerinde millî ve manevi değerlere ait 133 vurgunun yer aldığı tespit edilmiştir. 27 vurguyla en fazla "aile" millî ve manevi değeri tespit edilirken "millî marş" değerinden ise vurgu yer almamaktadır. Kara (2017), Bayram ve Elban (2017)'nın araştırmasının sonuçlarında da benzer sonuçlar elde edilmiş ve dil olgusuna ders kitaplarında yeterli düzeyde yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe ders kitaplarında "aile" millî ve manevi değerine yoğun olarak yer alırken "millî marş ve bayrak" değerlerine fazla yer verilmemiştir. Millî ve manevi değerlerin dağılımının dengeli olmadığı tespit edilmiştir. Bazı millî ve manevi değerlere çok fazla yer verilirken bazılarına çok az yer verildiği tespit edilmiştir. Deniz ve Karagöl (2018) 'ün çalışmasında da benzer sonuçlar tespit edilmiş, birkaç değere yoğun olarak yer verilirken bazı değerlere hiç değinilmediği ifade edilmiştir. Ayrıca Çolak, Taflan ve Yaman (2009)'ın çalışmasında da İlköğretim ikinci kademe

Türkçe ders kitaplarında değerlerin dengeli dağılmadığı, en fazla sosyal ve teorik değerler; en az ise dinî ve iktisadi değerlerin aktarıldığı ifade edilmiştir.

8. Sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre millî ve manevi değerler incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 34 vurguyla "*Millî Kültürümüz",* 33 vurguyla "*Millî Mücadele ve Atatürk*" teması, millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 2 vurguyla "*Doğa ve Evren"* teması olduğu görülmektedir. Okur (2013), Türkçe ders kitaplarında kültür ve folklor içerikli metinlere daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitabındaki metin türlerine göre millî ve manevi değerler incelendiğinde "*Bilgilendirici Metin*" ve "*Hikâye Edici Metin*" türünde millî ve manevi değerlere daha fazla yer verilirken "Şiir" türünde millî ve manevi değerlere daha az yer verildiği görülmektedir.

8.sınıf MEB yayıncılığa ait Türkçe ders kitabı dinleme metinlerinde toplamda 34 millî ve manevi değer yer almaktadır. 12 vurguyla en fazla "tarihi şahsiyetler ve Türk büyükleri", "aile" (5) millî ve manevi değeri yer alırken dinleme metinlerinde en az "kültür" ve "vatanseverlik" (1) millî manevi değerine vurgu yapılmıştır. Dinleme metinlerinde "millî marş", "dil", "din", "bayrak", "konukseverlik" değerine yönelik herhangi bir vurgu tespit edilmemiştir.

8. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan temalara göre dinleme metinleri incelendiğinde millî ve manevi değerlerin en çok yer aldığı temanın 6 vurguyla "Millî Mücadele ve Atatürk" temaları, millî ve manevi değerlerin en az yer aldığı temanın 1 vurguyla "Birey ve Toplum", "Vatandaşlık" ve "Erdemler" temaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

8. Sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabındaki dinleme metinleri metin türlerine göre incelendiğinde en fazla millî ve manevi değer vurgusunun "Bilgilendirici metin" türünde (3), en az vurgunun "Hikâye Edici Metin" türünde (1) olduğu "Şiir" türünde ise millî ve manevi değerlere yönelik hiçbir vurgunun yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak millî ve manevi değerlerin en fazla yer aldığı temaların "Millî Kültürümüz ve Millî Mücadele ve Atatürk"; en az yer aldığı temaların ise "Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor" temaları olduğu tespit edilmiştir. Millî ve manevi değerler toplumun ortak duygu ve düşüncelerini yansıtan, toplumu birbirine kenetleyerek millî kimliğin oluşmasına katkı sağlayan değerlerdir (Arslan ve Savaşkan, 2015). Millî kimliğin millet üyelerini bir arada tutan normlar ve değerler birliği olduğu belirtilmiştir (Berting, 2012: 96-97). Bayram ve Elban (2017)'nin çalışmasında millî kimlik inşasında temel vurgunun folklorik ögeler olduğu ortaya konulmuştur. Türkçe dersi açısından millî kimlik inşasına katkı sağlayan millî kimlik unsuru olan dil, bayrak, millî marş gibi değerlere ders kitaplarında fazla yer verilmemesi öğrencilerde millî kimlik bilincinin oluşması sekteye uğratmaktadır. Ders kitaplarında bu değerlere daha fazla yer verilmelidir. Bu değerler ders kitaplarına dengeli bir şekilde dağıtılmalıdır. Ders kitaplarında dil, bayrak, millî marş gibi değerlere de daha fazla yer verilmesi gerekmektedir. Karsak ve Özenç (2019) çalışmasında ilkokul 3 ve 4. Sınıf Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel ögelerin yer alma durumunu incelemişler. Bu çalışmanın sonuçlarına benzer şekilde millî ve kültürel ögelerin ders kitaplarına dengeli dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle dağılımının yeniden gözden geçirilmesi önerisinde bulunmuşlardır.

5.2. Millî ve Manevi Değerlerin Eğitimi HususundaTürkçe Öğretmenleriyle Yapılan Görüşmelerle İlgili Sonuç ve Tartışma

Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler eğitimiyle ilgili görüşlerinin incelendiği bu çalışmada millî ve manevi değerlerin; "vatan sevgisi, kültür, örf ve adetler, inanç, tarihi değerler" olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler ile ilgili yaptıkları tanım cümlelerine bakıldığında ise "İnsanları bir arada tutan kültürel dokudur.", "Toplumca kabul gören davranışlar bütünüdür.", "Dini inançlardır.", "Toplumsal yaşayış biçimidir." şeklinde ifade edilmiştir. Kolukısa (2022)'nın "Denizlili Ozan Nihat'ın Şiirlerinde millî ve Manevi Değerler" adlı çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Millî ve manevi değerler; vatan, millet, devlet, bayrak, tarih, dil, şehitlik, birlik ve beraberlik, çalışkanlık gibi kavramlar üzerinden ifade edilmiştir.

Türkçe öğretmenleri okullarda yapılan millî ve manevi değerler eğitiminin gerekli olduğunu ifade etmişlerdir. Bu çalışma kapsamında ailelerin bilinçsiz olması, millî ve manevi değerlere önem verilmemesi, bu değerlerin yok sayılması, ailede millî bilincin aşılanmaması, sosyal medyanın ve teknoloji bağımlılığının millî ve manevi değerleri unutturması, cinayet, suç ve taciz olaylarının sıklaşması, bireysellik eğiliminin ve toplumsal çöküşün hızlanması, ailelerin sadece akademik başarıya odaklanıp değerleri arka plana atması gibi nedenlerden dolayı millî ve manevi değerlere yönelik yapılan eğitiminin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine millî ve manevi değerler eğitiminin kendi kültürümüzün kazandırılmasında, devamının sağlanmasında gelenek ve göreneklerin yaşatılmasında, kaybolan değerlerimizin hatırlatılmasında, tarih bilinci oluşturulması noktasında da ayrıca önem teşkil ettiğini ve bu nedenle gerekli olduğu görüşü de öğretmenler tarafından ifade edilmiştir. Ateş (2013)'in öğretmenlerin değerler eğitimi ve uygulamalarıyla ilgili görüşlerini aldığı çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Araştırmada öğretmenler medyanın olumsuz etkisi, velilerin sadece akademik başarıya önem vermesi ve şehir hayatının özelliklerinden dolayı bireyselliğin arttığını ifade etmişlerdir. Gür, Koçak, Şirin, Şafak ve Demircan (2015)'nın "İlköğretim Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri ve Karşılaştıkları Güçlüklerin İncelenmesi: Ankara Örneği" adlı çalışmasında da benzer şekilde değerler eğitiminin; topluma faydasını gözetmek adına değerlerin öğretilmesi ve hayata aktarılmasında, kaybolmaya yüz tutmuş değerlerimizin yeniden gün yüzene çıkarılması konusunda bu eğitiminin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmanın sonucuna benzer şekilde Akpınar ve Özdaş (2013)'ın çalışması sonucunda da araştırmaya katılan öğretmenlerin çoğunluğu değerler eğitiminin toplum ve bireyin eğitilmesi için önemli ve gerekli bir kavram olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma sonucunda Türkçe derslerinde millî ve manevi değerler eğitimine yeteri kadar yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe öğretmenleri millî ve manevi değerlerle ilgili etkinliklerin Türkçe ders kitaplarında yeterli düzeyde yer almamasını ve kazanımların somut olarak ifade edilmemesini, müfredatın yoğun olmasını gerekçe göstermişlerdir. Ayrıca bu çalışma kapsamında öğrencilerin ilgisiz oluşu ve sınav kaygısı yaşamaları millî ve manevi değerlerin Türkçe derslerinde kazandırılmasını zorlaştırdığı sonucuna varılmıştır. Derse (2019)'nin çalışmasında da benzer şekilde araştırmaya katılan öğretmenler, ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerlerin yeterli düzeyde

olmadığını ve etkinliklerin değer aktarımı konusunda zayıf kaldığını, değerlerin belli başlı temalarda yoğunlaştığını ve değerleri kazandırmada ders kitabının yetersiz kaldığını ifade etmişlerdir.

Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelere göre ortaokul Türkçe ders kitabı metinlerinde en çok üzerinde durulan millî ve manevi değerler; aile sevgisi, vatan sevgisi, örf ve adetler, kültür, adalet, çalışkanlık, dürüstlük, konukseverlik, inanç, paylaşımcı olmak, dayanışma, kahramanlık, hoşgörü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Arslan ve Savaşkan (2015)'ın çalışmasında benzer şekilde Türk Edebiyatı ders kitaplarında en fazla yer alan millî ve manevi değerlerin; vatan, dil, din ve aile ögeleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Türkçe derslerinde öğretmenlerin millî ve manevi değerlerin eğitiminde en fazla yararlandıkları yöntem ve tekniklerin: düz anlatım, hikâyeleştirmeleri, metinde değeri buldurma, canlandırma ve drama, tarihi mekân gezisi, sorumluluk verme, grup çalışması gibi uygulamalar olduğu görülmektedir. Konu ve metin aracılığıyla millî ve manevi değerleri ön plâna çıkarma ve Türk büyüklerinin hayatlarını inceleme (biyografi) okul gazetesi hazırlama gibi uygulamalardan da yararlandıklarını sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım, Becerikli ve Demirel (2017) çalışmasında da bu çalışmaya paralel olarak öğretmenler değerlerin örnek olay ve tarihi şahsiyetler, kahramanlarla anlatılmasının değerleri kazandırma konusunda daha olumlu sonuçlar vereceği hususunda hemfikirdirler. Yiğittir ve Öcal'ın çalışmasında da benzer şekilde öğretmenlerin değerlerin aktarımında örnek olay çalışması ve kitap yorumlama belgesel/film ve video izletme, tarihi yerleri ve müzeleri gezdirme gibi farklı değer öğretim etkinliklerini uyguladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Atalay (2013)'ın çalışmasında da ortaokul Türkçe ders kitaplarında rol yapma, drama, empati kurma etkinliği, örnek olay tartışma, eğitsel oyun, gezi-gözlem türünden yöntem ve tekniklere daha fazla ağırlık verilmesinin gerekli olduğu sonucuna varılmıştır. Bu çalışmada drama, eğitsel oyun, tartışma ve rol yapma gibi etkinlikler Atalay (2013)'ün çalışmasıyla ile örtüşmektedir. Batmaz ve Erdoğan (2019)'nın "Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşleri" adlı çalışmasında da öğretmenlerin değerleri kazandırırken kullandığı yöntem ve tekniklerin benzer olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gür ve diğerleri (2015), Akpınar ve Özdaş (2013) ve Akbaş'ın (2004) çalışma sonuçlarında da benzer şekilde değerleri öğrencilere kazandırmak için etkinlikler ve tiyatro ve drama,

örnek durum oluşturma, model olma, sorumluluk verme, resim, afiş, pano ve sergi gibi görsel materyaller oluşturma ve ders sırasında etkinlik aracılığıyla değerleri anlatma gibi çalışmaların yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Sözü edilen bu bulguların araştırmanın bulgularıyla benzerlik gösterdiği ifade edilebilir. Yıldırım ve Çalışkan (2018) ve Bartan (2018) çalışmalarında da benzer olarak öğretmenlerin değerler eğitiminde en çok telkin (Anlatma) ve yaparak yaşayarak öğrenmeye imkân tanıyan eylem/davranış yoluyla öğrenme yaklaşımından yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Fakat Yalar (2010) araştırmasında öğretmenler drama tekniğinin değerler eğitiminde fazla tercih edilmediği daha çok değerleri sözlü olarak anlatma, örnek olay çözme ve ikilemden sorun çözme gibi uygulamalardan faydalandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin millî ve manevi değerler eğitimi sürecine yönelik önerileri incelendiğinde; öğretmenlerin rol model olması, öğretmenlerin bu değerleri benimseyerek bu konuda sorumluluk üstlenmesi, değerlerin metinler aracılığıyla bağlam içinde kazandırılması, millî ve manevi değerler okul dışı tarihi mekan gezileri ve sosyal ve kültürel faaliyetlerle desteklenmeli, sınıf içi ve sınıf dışı etkinliklere daha fazla ağırlık verilmeli, okullarda millî ve manevi değerler adı altında ayrı bir ders saati olmalı , okul ve aileler arasında işbirliği sağlanmalı, millî ve manevi değerler konusunda velilere yönelik eğitim verilmeli, resim, şiir ve kompozisyon çalışmalarına yer verilebileceğini ifade etmişlerdir. Koç ve Budak (2021)'ın çalışmasında benzer olarak millî değerlerin kazandırılmasında ders dışı sosyal ve kültürel faaliyetlerin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Gür ve diğerleri (2015) de çalışmasında eğitimcilere değerler eğitimi konusunda seminer verilmesine ve velilerinde bilgilendirilmesine dair önerilerde bulunulmuştur. Diğer taraftan araştırmada ulaşılan sonuca benzer biçimde değerler eğitiminde okulun ve ailenin önemi bazı araştırmalarda (Gürhan ve Çiftçi, 2017; Çengelci, Hancı ve Karaduman, 2013; Merter ve Bozkurt, 2014; Yiğittir, 2010; Çengelci, 2011) ortaya konulmuştur.

Türkçe öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde ailelerin millî ve manevi değerlerin eğitimi konusunda yeterli bilince sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerin millî ve manevi değerlere karşı ilgisiz olmaları, millî ve manevi değerlerden ziyade akademik bilgiyi ön planda tutmaları, kendi millî kültürlerine yabancı kalmaları, ailelerin sosyal-kültürel ve ekonomik düzeyinin düşük olması, ailelerin olumsuz değerlere sahip olması,

değer çatışması olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler neticesinde eğitim düzeyi yüksek ailelerin millî ve manevi değerler konusunda daha bilinçli oldukları ayrıca gelenekten kopmayan ailelerin de millî ve manevi değerler konusunda daha hassas davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bayırlı, Doruk ve Tüfekçi (2020), Ogelman ve Sarıkaya (2015) ve Varol (2013) yaptıkları araştırmalar neticesinde ailelerin benzer olarak değerler eğitimi konusunda bilinçsiz ve ilgisiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Türkçe öğretmenleri özellikle göç alan bölgelerde okullarda kazandırılan millî ve manevi değerlerle ailelerin sahip olduğu değerler arasında farklılık yaşanmasından dolayı zorluklar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Bu çalışmanın sonucuna paralel olarak Gür ve arkadaşlarının (2015) ve Akpınar ve Özdaş'ın (2013) yaptığı çalışmalarda da öğretmenlerin ailede ve okulda kazandırılan değerler arasında farklılık olmasının öğrencilerin değer çatışması yaşamasına sebep olduğunu ifade ettikleri görülmüştür. Yıldırım (2009)'un araştırmasında da değerler eğitiminin küçük yaşlarda ailede kazandırılmaya başlanması ve ailenin etkin görev üstelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın sonucuna göre Türkçe öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun millî ve manevi değerleri daha etkili bir şekilde kazandırmak için tür olarak "Hikâye edici metinleri" tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Hikâye edici metinler bir olay etrafında şekillendiği için bu metinlerde öğrenci kendini kahramanla özdeşleştirebildiği ve öğrencilerin aktarılan duyguyu hissettiklerini ifade etmişler ve somutlaştırmayla millî ve manevi değerlerin daha kalıcı hâle geldiğini dile getirmişlerdir. Derse (2019)'nin çalışmasında da araştırmaya katılan öğretmenlerin değerleri aktarabilmek için en fazla olaya dayalı metin türünü tercih ettikleri ifade edilmiştir. Topbaş (2019)'ın araştırmasında da bu araştırmaya benzer olarak en fazla değer aktarımı yapılan metin türünün hikâye ve biyografi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Hikâye edici metinlerden sonra en çok tercih edilen metin türünün ise "Bilgilendirici metin türü" olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca bilgilendirici metin türlerinden biyografi, gezi yazısı ve anı(hatıra) türündeki metinlerin millî ve manevi değerlerden özellikle tarih ve tarihi şahsiyetler/Türk büyükleri değerine vurgu yaparken sık tercih ettikleri türler olduğunu söylemişlerdir. Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenleri bilgilendirici metin türünden sonra ise "Şiir türü" nü millî ve manevi değerleri aktarmaya yardımcı bir tür olarak ifade etmişler özellikle vatan, bayrak, millî Marş ve dil sevgisi değerlerinin duyuşsal alanı harekete geçirecek şekilde şiir türüyle daha

iyi hissettirilebileceği fikri bu türü tercih etmelerinde önemli bir etken olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul Türkçe ders kitaplarına seçilecek okuma metinlerin türü, kalitesi millî ve manevi değerler eğitiminin başarısını belirleyen önemli bir etkendir. Ders kitaplarının, millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda önemli bir rol üstlendiğinin fark edilmesi ve kitaplara değerlerimize uygun, kültürümüzü yansıtan metinlerin seçilmesi elzem bir konudur.

Türkçe öğretmenlerine göre en çok millî ve manevi değerleri yansıtan temaların "Millî Kültürümüz ve Millî Mücadele ve Atatürk" temaları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan görüşmelerde millî ve manevi değerlerin en az vurgulandığı temaların ise "Bilim ve Teknoloji, Doğa ve Evren, Kişisel Gelişim" temaları olduğu tespit edilmiştir. Topbaş (2019)'ın 6.Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi adlı çalışmasında da bu çalışmaya paralel olarak temalara göre en fazla değer aktarının yapıldığı temanın (%21) 'Atatürk' teması, en az değer aktarımının yapıldığı temanın (%14) ile 'Duygular' teması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmanın sonucuna göre Türkçe Öğretmenleri Millî ve manevi değerlerin aktarılmasını zorlaştıran etmenleri dört başlık altında ifade etmişlerdir. Öğretmen boyutuyla ilgili yaşanan zorluklar öğretmenlerin eğitimden çok öğretime önem vermeleri, millî ve manevi değerlere önem vermemeleri, öğrencilere millî ve manevi değerler konusunda rol model olamaması, öğretmenlerin aralarında iş birliğinin olmaması millî ve manevi değerlerin kazandırılmasını zorlaştıran etmenler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Yıldırım ve Çalışkan (2017)'ın yaptığı çalışmada da bazı katılımcılar değerler eğitimine ilgisiz olan öğretmenlerin olduğunu bu durumun değerlerin aktarımını olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Gürhan ve Çiftçi (2017)'nin çalışmasında da öğretmenlerin birçoğunun değerler eğitimi sürecine gönülsüz olarak katıldığı sonucuna varılmıştır. Değerler eğitiminin hayata geçirilmesini sağlayan en önemli unsur şüphesiz öğretmenlerdir, öğretmenlerin isteksizliği sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesinin önündeki en büyük engellerden biridir. Öğrenci boyutuyla ilgili millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında yaşanan zorluklar: öğrencilerin millî ve manevi değerlere ilgisiz olması, teknoloji bağımlılığı ve sosyal medyanın değerleri yozlaştırması yüzünden millî ve manevi değerlerden uzak kalmaları, kendi kültürlerine yabancı kalmaları ve sınav kaygısı yaşamaları ön planda olan etmenlerdir. Benzer şekilde Batmaz ve Erdoğan (2019)

tarafından yapılan araştırmada da kitle iletişim araçları ve sosyal medyanın, değerler eğitimi sürecini zorlaştıran faktörlerden biri olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Aile boyutunda millî ve manevi değerler konusunda ailenin rol model olamaması, sorumluluk üstlenmemesi, millî ve manevi değerlere önem vermeyerek sadece akademik başarıya odaklanılması, ailelerin eğitim seviyesi ve sosyo-ekonomik durumu bu değerlerin kazandırılması konusunda yaşanan diğer zorluklardır. Gürdoğan Bayır, Çengelci Köse ve Deveci (2016), sınıf öğretmenleri ile yaptıkları çalışmada değerler eğitimi sürecinde aile kaynaklı sorunlarla karşılaştıkları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca Batmaz ve Erdoğan (2021)'ın Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimini Zorlaştıran Faktörlere İlişkin Görüşleri ve Değerler Eğitimine Yönelik Uygulamaları adlı çalışmasında da benzer şekilde ailelerin ilgisizliği değerlerin öğrencilere kazandırılmasını zorlaştırmaktadır. Eğitim boyutuyla ilgili olarak da millî ve manevi değerlerden çok akademik başarının ön planda tutulması, millî ve manevi değerlerle ilgili kazanımların olmaması, öğretim programlarında millî ve manevi değerlerin yeterli düzeyde yer almaması, ders kitaplarındaki etkinliklerin yeterli düzeyde olmaması bu değerlerin kazandırılmasını zorlaştıran diğer etmenler olarak ifade edilmiştir. Bu araştırma sonuçlarına paralel olarak Sağlam ve Genç (2015) ve Batmaz ve Erdoğan (2019) tarafından yapılan çalışmalarda da ders kitabında değerler aktarımıyla ilgili yeterli düzeyde etkinliğe yer verilmemesinin bu hususta zorluk yaşattığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılan Türkçe öğretmenlerinin birçoğu Türkçe derslerinde işlenen millî ve manevi değerlerin öğrencilerin davranışlarına olumlu yansıdığını ve öğrencilerde farkındalık yarattığını, sınıf içi iklimde önemli rolünün olduğunu ifade etmişlerdir. Derste işlenen millî ve manevi değerlerin öğrencilerde olumlu kişilik özelliklerini geliştirmesi ve kültürel farkındalığın arttırarak millî bilincin kazanılmasına katlı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Tahiroğlu ve Aktepe (2015)'nin çalışmasında değerler eğitimi yaklaşımlarına binaen hazırlanan etkinliklerin ve uygulamaların öğrencilerde saygı, hoşgörü, adalet gibi demokratik değerlerin geliştirilmesine olumlu anlamda katkı sağladığı ve demokrasiye yönelik davranışları arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. (Balcı, 2009; Demirtaş, 2009; Samur, 2009). Bu çalışmaların bulguları incelendiğinde, benzer şekilde değerler eğitimine yönelik olarak uygulanan birtakım etkinliklerin ve faaliyetlerin öğrencilerin değer ya da değerlere yönelik olarak olumlu tutum ve davranış geliştirmelerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

5.3. Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre Türkçe derslerinde millî ve manevi değerlerin kazandırılması bakımından şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında millî ve manevi değerleri korumaya ilişkin bilinç ve farkındalığı arttıracak, düzeye uygun okuma metinlerine yer verilmelidir.

2. Türkçe ders kitaplarındaki metinlere millî ve manevi değerler dengeli bir şekilde yansıtılmalıdır. Birtakım değerler ön plana çıkarılırken birtakım değerler geri planda bırakılmamalıdır. Dengeli ve homojen bir dağılım sağlanmalıdır.

3. Vatanseverlik, tarih, bayrak sevgisi ve anadili bilinci, millî kimlik inşasına katkı sağlayan değerler olduğu için metinlerde yer almaya devam etmelidir. Millî birlik ve beraberlik duygusunun, millet bilincinin önem kazandığı günümüzde bu değerlere gereken hassasiyet gösterilmelidir.

4. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda millî ve manevi değerlere yönelik kazanımlara yer verilmelidir.

5. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda millî ve manevi değerlerin millî kimlik oluşturmada önemine dikkat çekilmeli bu değerlere yönelik farkındalık yaratacak temalara yer almalıdır.

6. Millî ve manevi değerlerin temalara dağılımı dengeli yapılmalıdır. Doğa ve Evren, Sağlık ve Spor, Bilim ve Teknoloji, Vatandaşlık gibi temalarda da bu değerlere yer verilmelidir.

7. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda hangi temada, hangi metin türlerinin yer alacağı ders kitabı yazarının/yazarlarının tercihine bırakılsa da ders kitaplarında metin türlerinde homojen bir dağılım olmalı, şiir duyuşsal hedeflere ulaşmada etkili bir metin türü olduğundan ihmal edilmemelidir.

8. Türkçe ders kitapları millî ve manevi değerlerle ilgili daha fazla ifadeler içeren metinlerle zenginleştirilmelidir. Ders kitaplarında millî ve manevi değerlere yönelik etkinlikler yer almalıdır.

9. Türkçe dersine yönelik sistematik düzenlemeler getirilmeli, uygun yöntem ve teknikler, etkinlikler geliştirilmelidir.

10. Öğretmenlere millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına yönelik hizmet içi seminerler verilebilir.

11. Okul ve aileler arası iş birliği sağlanarak ailelerin millî ve manevi değerler konusunda bilinçlenmesi amacıyla eğitimler düzenlenebilir.

12. Özellikle bilişim teknolojilerinin ve küreselleşmenin toplumu esir aldığı son zamanlarda millî ve manevi değerlerin öneminin azaldığı görülmektedir. Türk milletini diğer milletlerden özel kılan, farklı ve güzel yönünü yansıtan bu değerlerin gelişmesi için çocukların bol bol sosyal ortamlarda bulunması ve aile içi iletişimin arttırılması özendirilebilir.

13. Türkçe dersi öğretim programında kök değerlere açıkça yer verilmiştir. Bu değerlerin neler olduğu ifade edilmiş fakat değerlerin nasıl öğretileceğine dair bir açıklama belirtilmemiştir. Türkçe öğretim programında öğrencilere değerleri öğretirken hangi yöntem ve tekniklerin kullanılacağı ve değerler eğitimi hakkında daha ayrıntılı bilgi yer almalıdır.

KAYNAKÇA

Acat, B. (2015). Değerler eğitimi uluslararası konferansı bildirileri. Damla Yayınları: İstanbul.

Akbaş, O. (2008). "Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış". Değerler Eğitimi Dergisi, 6 (16), 9-27.

Akbaş, O. (2004). Türk Millî Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). "İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: nitel bir analiz". Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23 (2), 105-11.

Aktepe, V. ve Yalçınkaya, E. (2014). Kuram ve uygulamada okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.

Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). "İlköğretim öğretmenlerinin değer yargılarının betimlenmesi: Kırşehir ili örneği". Journal of Educational Science, 7 (3), 607-622.

Aksoy, E. (2017). İlkokullarda Değerler Eğitiminde Etkili Olan Faktörlere İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Siirt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siirt.

Akyol, Ş. (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. 18 Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.

Alan, Y. (2012). Türkçe ders kitaplarındaki okuma ve serbest okuma metinlerinin dini ve ahlaki değerler açısından incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Aran, Ö. C. ve Demirel, Ö. (2008). "Dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi uygulamalarına ilişkin görüşleri". Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 12 (46), 151-168.

Arıtaşı, E. (2017). Erol Güngör'e Göre; Dil ve Değerlerin Sosyal Bilgiler Eğitimindeki Yeri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.

Atabey D. (2014). Okul Öncesi Sosyal Değerler Kazanımı Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Sosyal Değerler Eğitimi Programının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal Değerler Kazanımına Etkisinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Atalay, D. (2013). 2012-2013 Öğretim Yılı İlköğretim 6.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan "Sevgi Ve Duygular" Temalarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Manisa.

Ateş, F. (2013). İlkokul ve Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi ve Uygulamalarına Yönelik Görüşleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ateş, N. (2012). "Öğretmenlik Meslek Ahlakı ve Mesleki Değerler". Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi, 3 (6), 3-18.

Aydın, İ. (2003). Eğitim ve öğretimde etik. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.

Aydın, M., Z. ve Akyol G., Ş. (2012). Okulda değerler eğitimi. Nobel Yayıncılık: Ankara.

Aydoğdu, H. ve Alkan, E. (2020). "Değerler eğitimi ve Behiç Ak'ın Tavşan Dişli Bir Gözlemcinin Notları'nda sevgi". Millî Eğitim Dergisi, 49 (226), 185-204.

Balcı, E. Ç. (2009). İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Adil Olma Değerinin Öğretiminde, Çoklu Zekâ Kuramının Uygulanması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Balcı, F. A. ve Yanpar Yelken, T. (2010). "İlköğretim öğretmenlerinin değer kavramına yükledikleri anlamlar". Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (39), 81-90.

Balcı, A., ve Yelken, T. (2013). "İlköğretim sosyal bilgiler programında yer alan değerler ve değer eğitimi uygulamaları konusunda öğretmen görüşleri". Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 14 (1), 195-213.

Bartan, S. (2018). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Değerler ve Değerler Eğitimi Hakkındaki Görüşleri ile Sınıf İçi Uygulamalarının İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Batmaz, O. ve Erdoğan, T. (2019). "Sınıf anlatımının değerleri eğitimine yönelik değerlendirme". Kastamonu Eğitim Dergisi, 27 (6), 2681-2692. https://doi.org/10.24106/kefdergi.3594

Bayırlı, H., Doruk, O. ve Tüfekci, A. (2020). "Öğretmenlerin değerler eğitimi hakkındaki görüşleri: Afyonkarahisar örneği". Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi, 8 (3), 865 894.

Bayram, B. ve Elban, M. (2017). "Türkçe ders kitaplarında millî kimliğe ilişkin unsurların incelenmesi". Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, 21, 19-27.

Baysal, N. (2013). Ortaokul Sosyal Bilgiler Derslerinde Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğretmenler Yönüyle Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.

Belet, D. ve Deveci H. (2008). "Türkçe Ders Kitaplarının Değerler Bakımından İncelenmesi", VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, 2-4 Mayıs 2008, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Berting, J. (2012). Şeytan üçgeni-kimlik, kültür, etnik topluluk. H. İnanç (çev.). MKM Yayınları: Bursa.

Bilgin, N. (1995). Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar. Sistem Yayıncılık: İstanbul.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç, Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2021). Bilimsel araştırma yöntemleri (28.baskı). Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.

Cansız A. M. ve Metin, M. (Ed). (2014). Nitel veri toplama araçları: Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi: Ankara.

Coşkun, V. ve Sargın, M. (2007). "Yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitabında strateji", 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Bildirileri (Editör: Yrd. Doç. Dr. Ergin ERGİNER), 5–7 Eylül 2007, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat. 334-337.

Çakıroğlu, A. (2013). Değerler Etkisinde Korku Kültürünün Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Çankırılı, A. (2015). Ailede ve okulda değerler eğitimi. Zafer Yayınları: İstanbul.

Çeçen, M. Çiftçi, Ö. (2007). "İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi". Millî Eğitim Dergisi, 173, 39– 49.

Çelikkaya, T. ve Filoğlu, S. (2014). "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değere ve Değer Eğitimine İlişkin Görüşleri". Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 14 (4), 1541-1556.

Çelikpazu, E. Aktaş, E. (2011). "MEB 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin değer iletimi açısından incelenmesi". Turkish Studies Dergisi, 6 (2).

Çengelci, T. (2011). İlk Beşinci Sosyal Sınıf Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması. Yayımlanmamış Doktora tezi. Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Çengelci, T., Hancı, B. ve Karaduman, H. (2013). "Okul ortamında değerler eğitimi konusunda öğretmen ve öğrenci görüşleri". Değerler Eğitimi Dergisi, 11 (25), 33-56.

Çetin, Ş. (2013). "Öğretmen Adaylarının Millî Değerlerin Öğretimine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi". Turkish Studies, 8 (8), 1733-1743.

Çetinbaş, E. (2015). Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Yeterliliklerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Çiftçi, N. (2003). "Kohlberg'in bilişsel ahlak gelişimi teorisi: Ahlak ve demokrasi eğitimi". Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (1), 43-77.

Demircioğlu, İ. H., Tokdemir, M. A. (2008). "Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: amaç, işlev ve içerik". Değerler Eğitimi Dergisi, 6 (15), 69-88.

Demirtaş, S. (2009). Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Deniz, K. ve Karagöl, E. (2018). "Değerler eğitimi açısından ortaokul Türkçe ders kitapları". Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi, 6 (2), 244-255.

Derse, G. E. (2019). 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşleri bağlamında değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Derse, G. E. ve Coşkun, H. (2021). "Türkçe ders kitabındaki metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi". Değerler Eğitimi Dergisi, 19 (41), 9-35. https://doi.org/10.34234/ded.738543

Dilmaç, B. (2002). İnsanca değerler eğitimi. Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Diren, Çapraz, Ş. ve Diren, E. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 5.sınıf ders kitabı. Anıttepe Yayıncılık: Ankara.

Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). "Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi". Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (4), 75-99.

Doğanay, A. (2009). Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi. Pegem Akademi Yayınları: Ankara.

Dughmush, F., & El Holy, A. (2019). National values in the textbooks of social studies for the high elementary stage in Palestine. An-Najah University Journal for Research-B (Humanities), 34 (7), 1311-1342. https://doi.org/10.35552/0247-034-007-007

Duman, T., Karakaya, N. ve Yavuz, N. (2001). Vatandaşlık Bilgisi (1. Baskı). Gündüz Eğitim: Ankara.

Ekşi, H. (2003). "Temel insani değerlerin kazandırılmasında bir yaklaşım: Karakter eğitimi programları". Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (1), 79-96.

Ekşi, H. ve Katılmış, A. (2016). Uygulama örnekleriyle değerler eğitimi. Nobel Yayınları: Ankara.

Elban, M. (2015). Tarih Ders Kitaplarında Millî Kimliğe İlişkin Görsel Unsurların İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ercan, L. (2001). "Ergenlik Döneminde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri". Kastamonu Eğitim Dergisi, 10 (9), 47-58.

Erden, M. (2014). Eğitim bilimlerine giriş (8. Baskı). Arkadaş Yayınları: Ankara.

Erkal, H. ve Erkal, M. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7.sınıf ders kitabı. Özgün Matbacılık: Ankara.

Erkenekli, M. (2009). Türkiye'de Sosyoekonomik Statü (SES) Gruplarına Göre Temel Değerlerin Farklılaşması. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Ertürk, S. (2016). Eğitimde program geliştirme. Edge Akademi Yayıncılık: İstanbul.

Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8. sınıf ders kitabı. MEB Yayınları: Ankara.

Evin, İ. ve Kafadar, O. (2004). "İlköğretim sosyal bilgiler programının ve ders kitaplarının ulusal ve evrensel değerler yönünden içerik çözümlemesi". Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2 (3), 293-304.

Fırat, H. ve Mocan, A. (2014). "Türkçe ders kitaplarındaki hikayelerde yer alan değerler". Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, (183), 25-49.

Fidan, N. (2012). Okulda öğrenme ve öğretme. Pegem Yayınları: Ankara.

Haberman, M. (1999). "Increasing the number of high-quality African American teachers in urban schools". Journal of Instructional Psychology, 26 (4), 208.

Gabarino, J. (2004). Raising children in a socially toxic environment. Jossey-Bass: San Francisco

Gerekten, H. (2018). 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Atasözlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

Gözel, Ü. (2018). Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Gül, M. (2017). "Türkçe ders kitabındaki metinlerin (5. sınıf) değerler eğitimi yaklaşımıyla incelenmesi". Erciyes Journal of Education, 1 (1), 59-78. https://doi.org/10.32433/eje.344692

Günel, H. (2021). Sınıf Öğretmenlerinin Millî Değer Öğretimine Yönelik Tutumlarının Belirlenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Güneş, G. A. (2014). "Hassa mimarlar ocağı ve Mimar Sinan". Tarih Okulu Dergisi, 7, 375-391. http://dx.doi.org/10.14225/Joh423

Güngör, E. (2000). Ahlâk psikolojisi ve Sosyal ahlâk. Ötüken Yayınları: İstanbul.

Güngör, E. (1993). Değerler psikolojisi. Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Vakfı Yayınları: Amsterdam.

Güngör, E. (1998). Değerler Psikolojisi üzerine araştırmalar (3.Baskı). Ötüken Yayınları: İstanbul.

Güngör, E. (2010). Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlak gelişme (4. Baskı). Ötüken Neşriyat: İstanbul.

Gür, Ç., Koçak, N., Şirin, N., Şafak, M. ve Demircan, A. (2015). "İlköğretim öğretmenlerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri ve karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi: Ankara örneği". Asya Öğretim Dergisi, 3 (1), 78-91.

Gürdoğan Bayır, Ö., Çengelci Köse, T. ve Deveci, H. (2016). "Sınıf öğretmeni adaylarına göre ilkokullarda değer eğitimi". Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 17 (3), 317-339.

Gürhan, E. ve Çiftçi, S. (2017). "İlkokullarda uygulanan değerler eğitimi uygulamalarının yönetici ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi". The Journal of International Education Science, 4 (13), 230-246.

Gürkan, T. ve Gökçe, E. (1999). "Eğitim programlarını bütünleştirmenin on yolu". Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 32 (1). https://doi.org/10.1501/Egifak_0000001166

Güven, A. Z. (2014). Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı. Palet Yayınları: Konya.

Gysbers, NC ve Henderson, P. (2001). "Kapsamlı rehberlik ve danışmanlık programları: Zengin bir tarih ve parlak bir gelecek". Profesyonel Okul Danışmanlığı Dergisi, 4 (4), 246.

İnnalı, H. Ö., Pehlivan, A., ve Aydın, İ. (2017). "KKTC'de okutulan Türkçe ders kitaplarının değerleri incelemesi üzerinden incelenmesi." Dil Eğitimi ve Araştırma Dergisi, 3 (3), 164-180.

İşcan, C.D. (2007). İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kamer, S. T. ve Şahin, M. (2021). "Değerlere ve Değerler Eğitimine İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri". Millî Eğitim Dergisi, 50 (230), 725-744. https://doi.org/10.37669/milliegitim.705356.

Kara, B. (2017). İlkokul ve Ortaokullarda Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi. Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.

Karaca, A. ve Kurtuluş, M. A. (2017). "Pedagojik formasyon öğrencilerinin millî değerlere ilişkin düşüncelerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi." Asya Studies, 1 (1), 1-10.

Karacaoğlu, M. Ö. (2023). "Eğitim Vizyonu Ekseninde Türkçe Öğretiminde Millî ve Manevî Değerler", UBEST Uluslararası Bilim Eğitim Sanat ve Teknoloji Sempozyumu Bildirileri, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. 1680-1684.

Karaçanta, H. (2013). "Üniversite Öğrencilerinin Millî Değerlere Yönelik Metaforları". Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi (32), 107-114.

Karasar, N. (2018). Bilimsel algı çerçevesi ile bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler (33. Baskı). Nobel Yayın Dağıtım: Ankara.

Karatay, H. (2011). "Transfer of Values in the Turkish and Western Children's Literary Works: Character Education in Turkey". Educational Research and Reviews, 6 (6), 472-480.

Karip, E. (2006). "Avrupa Birliği, Yeni Eğitim Programı ve Vatandaşlık Eğitimi. Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefeleri ve Uygulamaları", Atatürk Döneminden Günümüze Cumhuriyetin Eğitim Felsefesi ve Uygulamaları Sempozyumu Bildirileri, 16-17 Mart 2006, Gazi Üniversitesi. Ankara.

Karsak, H. G. O. ve Özenç, E. G. (2019). "Türkçe ders kitaplarında millî ve kültürel kavramların incelenmesi". Ana Dili Eğitimi Dergisi, 17 (37), 349-379. https://hdl.handle.net/20.500.11857/2202

Kaşkaya, A. ve Duran, T. (2017). "İlkokul Türkçe ders kitaplarının değer açısından incelenmesi." Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7 (2), 417-441. https://doi.org/10.24315/trkefd.303978

Keskin, Y. (2008). Türkiye'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Esasları. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kılıç, A. ve Seven, S. (2009). Konu alanı ders kitabı incelemesi. Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara.

Kırmızı, F. S. (2014). “4. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler”. Değerler Eğitimi Dergisi, 12 (27), 217-259.

Kızıler, H. ve Canikli, İ. (2016). Değerler eğitimi. Denem Yayınları: Karabük.

Koç, A. ve Budak, Y. (2021). “Manevi Değerlerin Kazanımında Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Etkisi Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”. Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, (54), 54-74. https://doi.org/10.15285/maruaebd.817305

Kolaç, E. ve Karadağ, R. (2012). “Türkçe Öğretmen Adaylarının "Değer" Kavramına Yükledikleri Anlamlar ve Değer Sıralamaları”. İlköğretim Online, 11 (3), 762-777.

Kolukısa, H. (2022). “Denizlili Ozan Nihat'ın şiirlerinde Millî ve manevi değerler”. Çukurova Araştırmaları Dergisi, 8 (1). http://doi.org/10.29228/cukar.57622

Kurtdede Fidan, N. (2009). “Öğretmen Adaylarının Değer Öğretimine İlişkin Görüşleri”. Kuramsal Eğitimbilim, 2 (2), 1-18.

Kuşdil, M.E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). “Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz değer kuramı”. *Türk psikoloji dergisi*, 15 (45), 59-76.

Lickona, T. (1991). Educating for Character: How our schools can teach respect and responsibity. Bantham Books: New York.

Merriam, S.B. (2013). Nitel araştırma-desen ve uygulama için bir rehber-oualitative research a guide to desing and inplementation. (Selahattin Turan, Çev. Ed.). Nobel yayınları: Ankara.

Merter, F. ve Bozkurt, E. (2014). “Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinin değerler eğitimine ilişkin görüşleri”. Turkish Studies, 9 (5), 441-451. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7020

Merter, F. ve Şekerci, H. (2015). “Değerlerin kaybolma durumuna ilişkin sınıf öğretmeni görüşlerinin değerlendirilmesi”. Turkish Studies, 10 (3), 851-874. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7987

Millî Eğitim Bakanlığı. (1973). 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.1739.pdf. Erişim tarihi: 15.05.2022

Millî Eğitim Bakanlığı (2018). Değerler Eğitimi Yönergesi. http://malatya.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/28094949_deerlereitimiynergesi.pdf Erişim tarihi: 15.05.2022

Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları: Ankara.

Mutlu, H. H. ve Dinç, S. (2019). "6. sınıf Türkçe ders kitabı'nda yer alan temalardaki metinlerin kök değerlerle ilişkisi". Ana Dili Eğitimi Dergisi, 7 (4), 1048-1062.

Nas, R. (2004). Örneklerle çocuk edebiyatı. Ezgi Kitabevi: Bursa.

Naylor, D.T. ve Diem, R. A. (1987). Elementary and Middle school social Studies. Random House: New York.

Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H. (2015). "Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Konusundaki Görüşleri: Denizli İli Örneği". Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, (29), 81-100.

Okur, A. (2013). "Millî kültür ve folklorun Türkçe ders kitapları aracılığıyla aktarımı". Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4 (11), 877-904. https://doi.org/10.14520/adyusbd.470

Önal, H. ve Kaya, N. (2006). "Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının (4 ve 5. Sınıf) Değerlendirilmesi". BAÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (16), 21-37.

Özbay, M. ve Tayşi E. (2011). "Dede Korkut hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi". Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 1 (1).

Özdaş, F., Demir, F. ve Oral. Ş. (2021). "Değerler eğitimi projesinin incelenmesi: Batman ili örneği". Siirt Eğitim Dergisi, 1 (1), 56-72.

Özen, Y. (2016). Değerler neye değer. 1.Baskı. Gece Kitaplığı Yayınları: Ankara.

Özen, Y. (2014). "Türk millî kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi". Hikmet Yurdu Dergisi, 7 (14), 59-87.

Pilav, S. Demir, H. Demir, H. (2015). "İlköğretim 7. sınıf Türkçe ders kitaplarindaki okuma metinlerinin değer iletimi açisindan incelenmesi". Milli Eğitim Dergisi, 45 (206), 16-29.

Sağlam, E. ve Genç, S. Z. (2015). "İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında belirlenen değerlerin kazanım düzeyleri". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4 (4), 1708-1728. https://doi.org/10.7884/teke.507

Samur, A. Ö. (2011). Değerler Eğitimi Programının 6 Yaş Çocuklarının Sosyal ve Duygusal Gelişimlerine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sarıboyacı, M. O. (2019). Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6.sınıf ders kitabı. Ata Yayıncılık: Ankara.

Sari, N. (2013). “The importance of teaching moral values to the students. Journal of English and Education, 1 (1), 154-162.

Savaşkan, V. ve Arslan, M. A. (2015). “Kimlik Oluşturmada Millî ve Manevi Değerlerin Türk Edebiyatı Program ve Ders Kitaplarındaki Yeri.” Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (2), 363-374.

Selvitopu, A., Ali, Taş. ve Veysel, Bora (2015). “Ortaöğretim Öğrencilerine Kazandırılması Gereken Değerlere İlişkin Velilerin Okuldan Beklentileri”. Kastamonu Eğitim Dergisi, 23 (3), 979-994.

Sezer, Ö. (2005). İlköğretim 1. Kademe Türkçe Ders Kitaplarında Değerlerin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.

Şahin Ş. (2007). İlköğretim Birinci Kademe Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Çocuk Eğitimi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı, Konya.

Şakiroğlu, Y. (2020). “6. sınıf Türkçe ders kitabının değer aktarımı bağlamında incelenmesi”. Türkiye Eğitim Dergisi, 5 (1), 145-161.

Tahiroğlu, M. (2013). “Performance task application concerning the promotion of the value of helpfulness in social studies course for primary schools”. Educational Sciences: Theory & Practice, 13 (3), 1843-1862

Tahiroğlu, M. ve Aktepe, V. (2015). “Değerler eğitimi yaklaşımlarına göre geliştirilen etkinliklerin demokratik algı ve davranışlar üzerine etkisi”. Değerler Eğitimi Dergisi, 12 (30), 309-345.

Tokcan, F. (2017). Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın Çocuk Şiirlerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.

Tokdemir, M. A. (2007). Tarihin Kıymetlerinin ve Değerlerin Değerlendirilmesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Topbaş, G. (2019). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabının Değerler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Türk Dil Kurumu. (TDK). (2005). Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu: Ankara.

Türk Dil Kurumu. (TDK). (2020). Türkçe Sözlük. Türk Dil Kurumu: Ankara.

Türnüklü, A. (2000). "Eğitim bilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: Görüşme". Kuram ve uygulamada eğitim yönetimi, 6 (24), 543-559.

Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2016). Değerler eğitimi. Pegem Akademi: Ankara.

Varol, Ç. (2013). Sosyal Bilgiler Derslerindeki Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Öğretmen Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Veugelers, W. & Kat E. (2003). Moral task of the teacher according to students, parents and teachers. Educational Research and Evaluation, 9, 75-91. https://doi.org/10.1076/edre.9.1.75.13543

Veugelers, W. & Vedder, P. (2003). "Values in teaching". Teachers and Teaching, 9 (4), 377-389. https://doi.org/10.1080/1354060032000097262

Yalar, T. (2010). "İlköğretim 3. sınıflarda Türkçe ders öğretiminde ders notlarını öğretmen görüşlerine göre belirleme". Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, (15), 30-41.

Yaman, E. (2016). Değerler eğitimi eğitimde yeni ufuklar. Akçağ Yayınları: Ankara.

Yaman, H., Taflan, S. ve Çolak, S. (2009). "İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler". Değerler Eğitimi Dergisi, 7, 107-120.

Yaşar, Ş., Kasa, B. ve Bayır, Ö. (2015). "Sınıf öğretmeni adaylarının görüşlerine göre değerlerinin ulusal ve evrensel olarak sınıflandırılması". Turkish Studies, 10 (3). http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7867

Yeniyol, A. (2021). "Ortaöğretim Öğrencilerinin Manevi Değer Algılarının İncelenmesi: Yalova İli Örneği". Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi, (12), 147-173.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). Nitel araştırma yöntemi. Seçkin Yayınları: Ankara.

Yıldırım, K. (2009). "Values Education Experiences of Turkish Class Teachers: A Phenomenological Approach". Eurasian Journal of Educational Research, (35), 165- 184.

Yıldırım, S. G., Becerikli, S. ve Demirel, M. (2017). "Farklı bakış açılarına göre sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi". İlköğretim Online, 16 (4), 1575-1588.

Yıldırım, Y. ve Çalışkan, H. (2017). "The teachers opinions about values education and values in the 2005 with 2017 teaching programme of social studies lesson". Journal of Multidisciplinary Studies in Education, 1 (1), 7-23.

Yılmaz, M. (2017). “Kendi gök kubbemizde dinî ve millî değerler". International Journal of Language Academy, 5 (6), 200-212.

Yılmaz, M. (2018). TRT Çocuk Dergisinde Millî Değerler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2011).” Lise tarih öğretmenlerinin değerler ve değerler eğitimi konusundaki görüşleri”. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20), 117-124.

EKLER

EK 1
ARAŞTIRMADA KULLANILAN GÖRÜŞME FORMU

Değerli meslektaşım,

Yüksek lisans tezi olarak hazırlanan bu çalışmada Ortaokul Türkçe ders kitapları metinlerinin millî ve manevi değerler bakımından incelenmesi ve öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Sizin görüşleriniz çalışmanın verilerini zenginleştirmek açısından önemlidir. Sizden ricam tüm sorulara içtenlikle cevap vermenizdir. Kişisel bilgilerinizin hiçbir şekilde kullanılmayacağını belirtmek isterim. Bu çalışmaya sunacağınız katkılar için teşekkür ederim.

Elif AKÇA

Öğretmen görüşme formu

Adı:	Tarih:
Soyadı:	Meslek/İş/Uğraş:
Cinsiyet:	Medeni Durum:
Yaş:	Eğitim Durumu:
Görev Süresi:	Branşı:
Görev Yeri:	Çalıştığı Okul Türü:
1. Millî ve manevi değerler denildiğinde aklınıza neler geliyor? Örnek verir misiniz?	
2. 21. yüzyılda öğrencilere millî ve manevi değerlerin kazandırılması gerekli midir? Bu konuda neler düşünüyorsunuz?	

3.Türkçe derslerinde millî ve manevi değerlere yeterince yer veriliyor mu, bu değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasında Türkçe (Ana dili) dersinin önemi nedir?	
4.Ders kitaplarındaki metinleri incelediğinizde en çok hangi değerlere yer verildiğini gördünüz? Sizce ders kitaplarında en fazla hangi değerler yer almalıdır?	
5.Millî ve manevi değerlerin kazandırılması için ne tür uygulamalar yapmaktasınız? Hangi yöntemleri kullanıyorsunuz?	
6. Okullarda millî ve manevi değerlerin kazandırılmasına yönelik önerileriniz nelerdir?	
7. Sizce millî ve manevi değerlerin kazandırılması konusunda aileler bilinçli mi? Aileleri bilinçlendirmek için neler yapılabilir?	
8. Ders kitabı yazarı olsaydınız millî ve manevi değerleri aktarmak için hangi tür metinleri kullanmayı tercih ederdiniz, Metin seçimi değer aktarımında önemli midir?	
9. Türkçe ders kitaplarında en çok hangi temalar millî ve manevi değerlerin aktarımına yardımcı olmaktadır, hangi temalar bu değerlerin aktarılmasını zorlaştırmaktadır?	
10. Millî ve manevi değerlerin kazandırılmasında yaşanan zorluklar nelerdir? Bu zorlukların giderilmesi için neler yapmaktasınız?	

11. Derslerde işlenen millî ve manevi değerler öğrencilerde farkındalık yaratıyor mu? Bu değerler öğrencilerin davranışlarına nasıl yansıyor?	

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

İsim SOYİSİM :

Doğum Yeri :

Doğum Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi :

Yüksek Lisans Öğrenimi :

BİLİMSEL FAALİYETLERİ

Yayınlar:

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurumlar ve Yıl:

İLETİŞİM

E-posta Adresi :

ORCID :